

Atropa belladonna

HUGO CLAUS

BELLADONNA

Scènes uit het leven in de provincie

Roman

1994
UITGEVERIJ DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

(Wikipedia:) De soortaanduiding **bella-donna** is Italiaans en betekent 'mooie vrouw'. De botanische naam Atropa is afgeleid van Atropos, de naam van een van de drie schikgodinnen uit de Griekse mythologie. Het Oudgriekse woord 'ἀτροπος' betekent 'onafwendbaar'. Al in de oudheid werd de plant gebruikt.

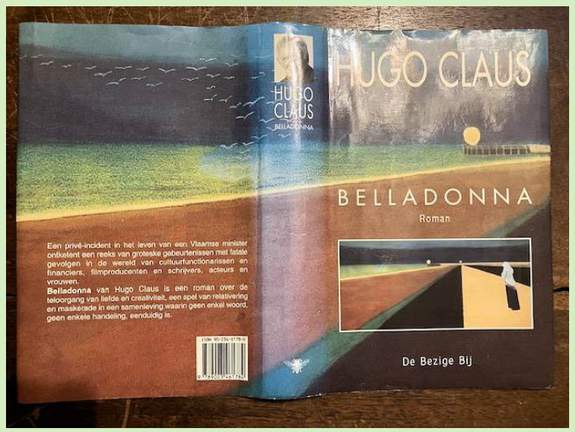
In de Middeleeuwen werd de plant door 'heksen' gebruikt in levenselixers in de vorm van zalf. Bij matig inwendig gebruik kunnen er al waanvoorstellingen en roestoestanden optreden.

In de tijd van de Renaissance druppelden vrouwen het atropine bevattende sap uit de plant in hun ogen om de pupillen te verwijden, waarbij ze ook donkerder en glanzender werden. Dat ze daardoor ook slechter zagen namen ze voor lief.

Tegenwoordig gebruiken oogartsen de pupilverwijdende eigenschap van atropine nog steeds bij oogonderzoek. De hoeveelheid atropine die ze gebruiken is miniem.

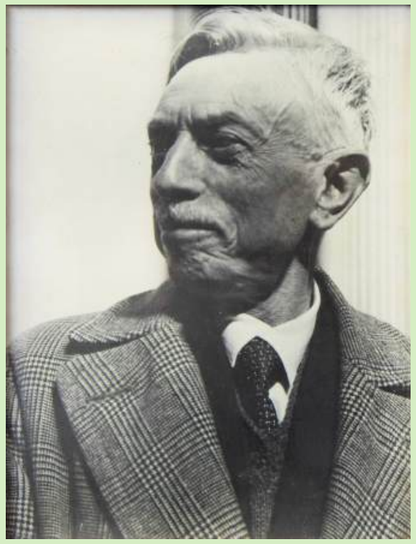
De boekomslag bij de eerste druk toont een schilderij van Leon Spilliaert (1881 - 1946): vrouw op de dijk, geschilderd rond 1907. Ik interpreteer het, mede vanwege de onnatuurlijk strakke lijnen, als een psychose, preciezer: een dissociatie. De vrouw heeft zich afgewend van het leven. Voorgoed. Zij begeeft zich op weg naar de horizon. Ik zie daar twee zonnen. Of zijn het de zon en de maan? Zijzelf en haar bruidegom. (Of bruid, lees het slot van Claus' novelle Het laatste Bed, *waarin Emily Hopkins in deze toestand langs het strand op weg gaat naar haar 'bruid' Anna). In haar ooghoek stort zich krijsend (of is het voor haar doodstil?) een zwerm meeuwen op hun prooi in het zeewater, beeld van de angstaanjagende en zinloze wereld die zij achterlaat.*
De vrouw zal haar bruidegom nooit bereiken. Haar waanbeeld zal niet meer veranderen.

De maker van de omslag heeft het schilderij twee maal afgebeeld: eenmaal ingezoomd, en eenmaal als inzet in het ingezoomde deel. Het effect dat hij of zij hiermee bereikt is dat we in het ingezoomde deel kijken door de ogen van de vrouw. In het ingezette deel zien we het totale beeld inclusief de vrouw. Het is een perspectiefwisseling, waarmee we te maken hebben, die correspondeert met de vele perspectiefwisselingen die Claus toepast binnen de roman.

A.B.

Spilliaert, ca 1907, Vrouw op de dijk

Léon **Spilliaert** (Oostende, 1881 – Brussel, 1946) was een van de voornaamste Belgische beeldende kunstenaars uit de eerste helft van de twintigste eeuw.

In zijn beginperiode droeg hij bij tot de ontwikkeling van het symbolisme in de beeldende kunst in België, maar volgde een andere en eigenzinnige weg bij de interpretatie van de wereld om hem heen. Hij deed dit door evocatie van stemmingen. Zijn beste periode ligt vóór 1914 als excentrieke ziener van een vreemde en beangstigende realiteit.

Zijn vader baatte een kapperszaak annex parfumerie uit in de Oostendse Kapellestraat, zijn moeder Leonie Jonckheere, streng katholiek opgevoed, hield zich, volgens de normen van de tijd, op de achtergrond. De jonge Léon, de oudste van zeven kinderen, ging naar school in het Onze-Lieve-Vrouwecollege, waar ook James Ensor leerling was geweest, twintig jaar eerder. Maar net als Ensor, was ook hij een matige leerling.

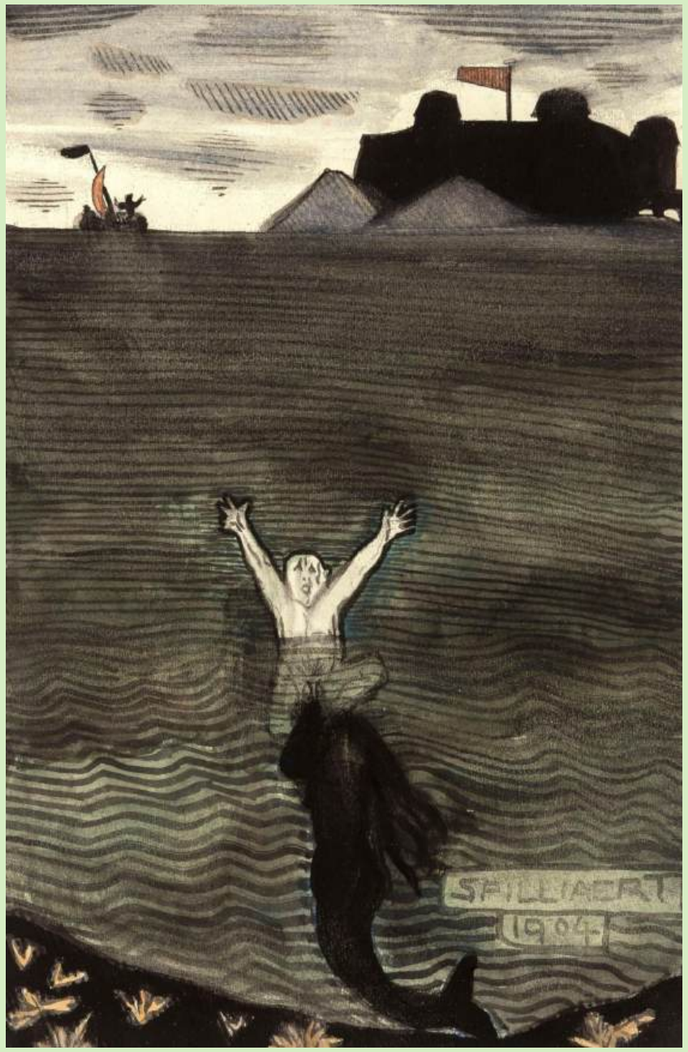
Toen hij 18 jaar was, in 1899, liet hij zich inschrijven aan de Kunstacademie te Brugge, maar ontgoocheld verliet hij de academie al in januari 1900. Om deze reden beschouwt men hem als een autodidact. Hij verwierp de klassieke kunstrichtingen van die tijd die streefden naar een geïdealiseerde beeldweergave. Hij koos voor werk dat uitging van zijn eigenzinnig zelfbeeld en zijn introverte, melancholische aanleg.

In 1900 bezocht hij, met zijn vader, de Wereldtentoonstelling te Parijs. Daar zag hij kunstwerken van Jan Toorop, Gustav Klimt, Aubrey Beardsley en Walter Crane.

Spilliaert had al in zijn jeugd veel gelezen. Zijn bibliotheek bevatte boeken van Edgar Allan Poe, Maurice Maeterlinck en klassieke Latijnse auteurs zoals Ovidius en Vergilius. Hij had een voorkeur voor de symbolisten en bewonderde Friedrich Nietzsche om diens existentiële en tegendraadse ideeën. In 1901 maakte hij in een wirwar van gekrulde lijnen een getormenteerd portret van de denker en toonde hier al zijn visionaire originaliteit, met Oost-Indische inkt en zwart krijt in een eigen, vlotte tekenstijl. Zwarte en donkere kleuren zullen zijn werken in zijn eerste jaren tekenen.

Deze eerste jaren waren zijn beste jaren, maar hij bleef onopgemerkt. Hij produceerde wel een groot aantal tekeningen maar was niet geïnteresseerd in een tentoonstelling. Hij twijfelde voortdurend aan zichzelf en was onderhevig aan wisselende gemoedstoestanden. Hij tekende met zijn doordringende blik de eigen wereld om hem heen in een beangstigende weergave.

De roep van de zeemeermin. De verdrinking, 1904

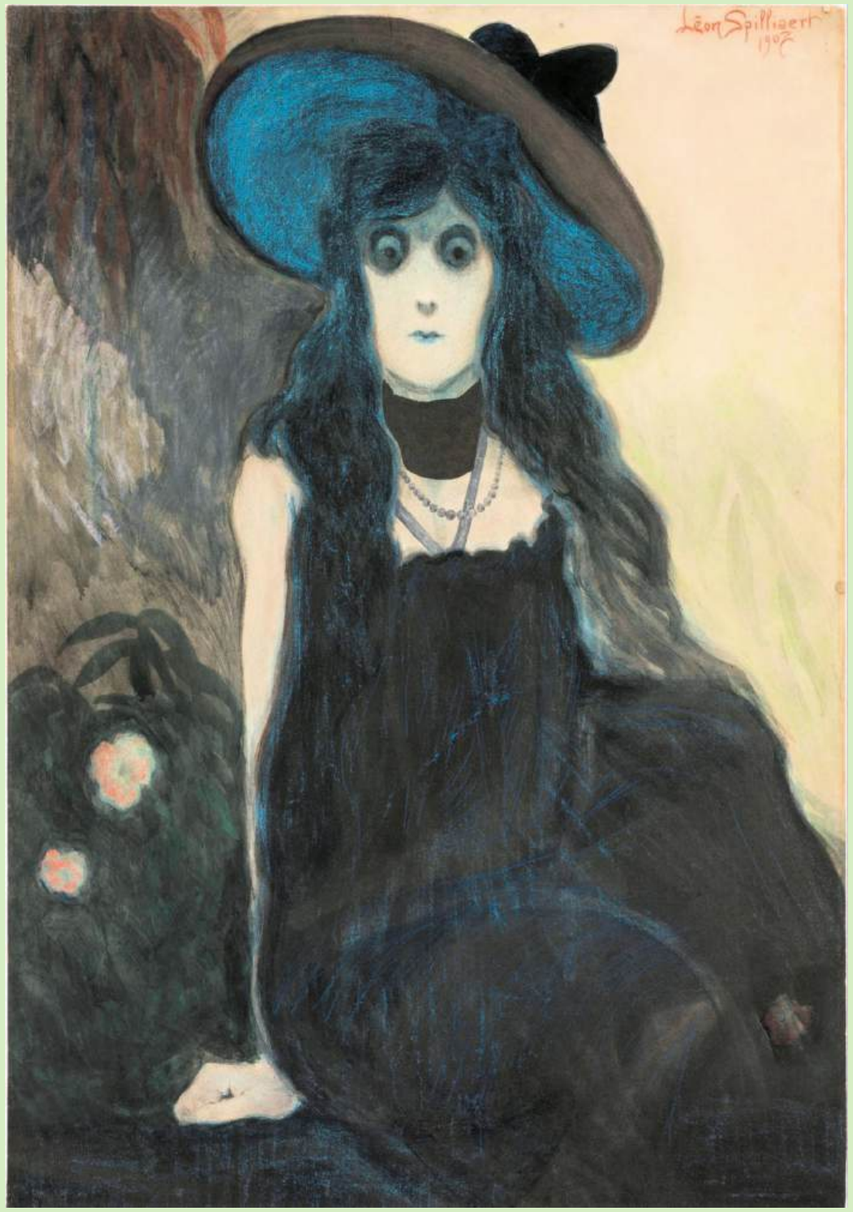
De jaren 1907 en 1908 waren zijn artistieke wonderjaren. Hij tekende toen talrijke stillevens van het interieur van zijn achterkamertje in de ouderlijke woning, maar ook veel marines en dijkgezichten.

Maar zijn samenhangende reeks van ongeveer twintig zelfportretten springen het meest in het oog. Hij beeldt zichzelf uit op borsthoogte, in voor- of zijaanzicht, als een burgerman in een conventioneel donker pak met een stijve witte hemdsboord. Hij kijkt ons aan met een afgrijselijke aanblik met holle of zwart omrande ogen, in een spel van licht en schaduw, met een kracht die een diepe, benauwende indruk nalaat. Het aangrijpendste beeld is zijn hallucinair *Zelfportret met spiegel* uit 1908. Hij toont een man die een probleem heeft met zichzelf en ons wanhopig en met afgrijzen aankijkt met een glazig cyclopenoog en een halfgeopende mond, als het ware in doodsstrijd. De pendule als schoorsteengarnituur is een symbool voor het onverbiddelijk tikken van de tijd. Dit zelfportret doet denken aan het schilderij *De Schreeuw* van Edvard Munch uit 1893.

Zelfportret met spiegel (1908)

Later zouden nog een aantal zelfportretten volgen, waarin hij zich afbeeldt als een gewone middelbare man, maar nog steeds met die diepliggende blik. Ook schilderde hij *De absintdrinkster* die in dezelfde stijl een vrouw afbeeldt, een zeldzaamheid in zijn oeuvre.

De absintdrinkster, 1907

Vanaf 1907 toont Spilliaert in zijn vele eenvoudige marines een duidelijk gemarkeerde horizonlijn, uitgevoerd in de sombere Oost-Indische inkt. Al deze marines waren het resultaat van zijn nachtelijke wandelingen langs de zeedijk van Oostende.

De duizeling uit 1908 is een van zijn bekendste werken. Een vrouw zit met verwilderde haren en met de rug naar de kunstenaar, op sneeuwwitte trappen tegenover de duistere, gapende afgrond. Het is een beeld van fatale wanhoop en onuitsprekelijke angst.

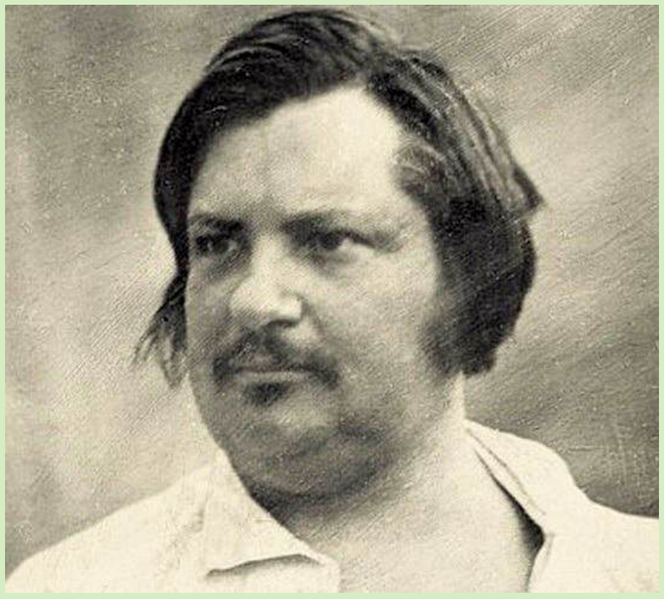

In 1909 nam Spilliaert voor de eerste maal deel aan een groepstentoonstelling op het "Salon de Printemps" in Brussel. In een brief van 6 februari van dat jaar sprak Spilliaert over zichzelf als “iemand aan wie het leven was voorbijgegaan, eenzaam en triest, en met een immens koudegevoel rondom mij”.

In 1911 plaatste hij een belangrijke inzending op de Salon des Indépendants van Brussel. De dichter-kunstcriticus Guillaume Apollinaire wijdde er de inleiding aan het kubisme. In deze periode breekt hij door.

Vanaf 1912 brengt Spilliaert meer kleur en contrast in zijn tekeningen. De tijd van de angst is voorbij. Maar echt belangrijk is zijn werk daarna niet meer.

De ondertitel **Scènes uit het leven in de provincie** is een verwijzing naar *La Comédie humaine* van Honoré (de) Balzac (1799 - 1850).

Honoré de Balzac (1842), daguerrotypie

Balzac schreef het monumentale werk, een roman- en novellecyclus van om en nabij de negentig boeken met de bedoeling om de gehele Franse maatschappij met al zijn klassen vast te leggen. Elk boek is als een hoofdstuk van het grotere boek dat door het geheel wordt gevormd. Balzac drukte het zelf uit als “décrire la société dans son entier, telle qu’elle est”. De titel van zijn werk koos Balzac bij wijze van tegenhanger van Dantes *Divina Commedia*.

Concreet beslaat *La Comédie humaine* de periode 1789-1850, en meer bepaald tijdens de Restauratie en de Julimonarchie. Het oeuvre wil het bekrompen burgerlijke milieu en het kapitalisme aan de kaak stellen. Verschillende personages duiken meerdere malen op in verschillende stadia in hun leven en in verschillende situaties. Balzac noemde zijn Comédie zelf “un drame à cent actes avec 400 ou 500 personnages”. Men kan Balzac dus beschouwen als een geschiedschrijver van het heden, met dien verstande dat naast de realiteit ook fictie een rol speelt in zijn werk. Hij creëert als het ware een groot fresco bestaande uit verschillende romans, die onderling met

elkaar verbonden zijn via intriges en weerkerende personages.

De *Études de moeurs* (Zedenstudies) vormen de belangrijkste categorie en omvat meer dan 50 romans. Deze groep kan weer worden onderverdeeld in verschillende *Scènes*:
Scènes de la vie parisienne, Scènes de la vie de campagne, Scènes de la vie privée, **Scènes de la vie de province**, Scènes de la vie politique en Scènes de la vie militaire.

In *La Comédie humaine* worden zo'n vierduizend personages opgevoerd. Elk personage is typisch voor het milieu waarin hij of zij woont, maar kent ook een eigen lot. Zo representeren ze tegelijkertijd het type waartoe ze behoren én hebben ze een individuele kant.

De belangrijkste personages in Balzacs Comédie humaine zijn mannen die gedreven worden door hun hartstochten, door hun streven naar succes, naar macht, naar een ideaal. Sommigen verwerven aanzien door het vergaren van veel geld dat hen de toegang tot de hogere klassen verschaft. Maar het zijn dezelfde passies die ten grondslag liggen aan het uiteindelijke falen en de ondergang van die personages, die hun passies niet beheersen, maar erdoor overheerst worden. Die passies zijn een obsessie waarvoor ze bereid zijn alles op te offeren.

Balzac kan als *romantisch* worden beschouwd door het belang dat hij hecht aan het beschrijven van de allesbeheersende passies van de verschillende personages (waaronder ook het verlangen naar een zuivere liefde). Balzacs visie op de artiest als genie, die zelfs een staat van transcendentie kan bereiken, is ook een kenmerk van de romantiek. Volgens Balzac heeft het genie toegang tot hogere, desnoods absurde ideeën, waarmee hij andere mensen kan verlichten. Nooit schikt hij zich in een sociaal en middelmatig conformisme. Romantisch is ook de vermenging van de werkelijkheid met bovennatuurlijke krachten. Tegelijk kan Balzac samen met Stendhal worden beschouwd als een van de eerste schrijvers die *realistische* elementen verwerken in hun romans. Bij Balzac uit zich dit in de minutieuze beschrijving van het milieu waarin de personages zich begeven. Hij heeft bovendien aandacht voor de donkere, minder fraaie kant van de maatschappij.

Hoewel vrouwen een grote rol speelden in Balzacs privéleven, komen in zijn boeken vrij weinig sympathieke vrouwenfiguren voor.

> *(De ondertitel van* Belladonna *duidt op ambitie: geschiedschrijving van de eigen tijd in de vorm van een roman, in dit geval voornamelijk bevolkt door personages actief in de kunstwereld, met op de achtergrond een groot zwijgend koor van bekende mensen, hoog en laag, kort en lang geleden gestorven, die mogelijke herkenningspunten vormen in de chaos van het heden. Maar anders dan Balzac is Claus niet episch maar dramatisch ingesteld, zijn stijl is compact en de kracht van zijn dialogen is ongekend.*
> *A.B.)*

Flutet mir in diese trübe Reise

Kannst Du Dir denn denken, daß ich Jahre
so - ein Fremder unter Fremden - fahre,
und nun endlich nimmst Du mich nach Haus!

RAINER MARIA RILKE

Flutet mir in diese trübe Reise
Deines Herzens warme Bahn entgegen?
Nur noch Stunden und ich werde leise
meine Hände in die Deinen legen:
o wie lange ruhten sie nicht aus.
Kannst Du Dir denn denken, dass ich Jahre
so: ein Fremder unter Fremden fahre?
Und nun endlich nimmst Du mich nach Haus.

Siehst du, selbst um das Gestirn zu schauen,
brauchts ein kleines irdisches Beruhn,
denn Vertrauen kommt nur aus Vertrauen,
Alles Wohltun ist ein Wiedertun.
Ach die Nacht verlangte nicht von mir.
Doch wenn ich mich zu den Sternen kehrte,
der Versehrte an das Unversehrte: de gewonde aan de intacte
Worauf stand ich? War ich hier?

Ach wie Wind durchging ich die Gestäuche, struiken?
jedem Haus entdrang ich wie ein Rauch,
wo sich andre freuten in Gebräuche
blieb ich strenge wie ein fremder Brauch.
Meine Hände gingen schreckhaft ein
in der andern schicksalvolle Schließung;
Alle, alle mehrte die Ergießung: het zich te buiten gaan?
und ich konnte nur vergossen sein

Rainer Maria Rilke (1875 - 1926) schreef dit gedicht in de trein van Parijs naar Berlijn voor zijn geliefde Lou Salomé. Hij was in 1897 verliefd geworden op de bereisde Russisch-Duitse filosofe en schrijfster, die echter gehuwd was en haar tweede familienaam Andreas handhaafde. Rilke reisde haar in de herfst van 1897 naar Berlijn achterna en nam zijn intrek in een woning vlak bij haar in de buurt.

De innige relatie met de bijna vijftien jaar oudere Lou Salomé duurde tot omstreeks 1900.

Ook na de scheiding bleef ze tot het einde van zijn leven Rilkes beste vriendin en adviseur. Zij was in 1912 en 1913 in analyse gegaan bij Sigmund Freud, die bij haar dood over haar schreef dat zij "voor de grote dichter Rainer Maria Rilke, die nogal hulpeloos in het leven stond, zowel muze als zorgzame moeder was geweest".

In *Belladonna* is '**Du**' de kat Florian die Axel den Dooven tenslotte naar huis brengt (deel 3, pag. 412).

> *Claus had een zwak voor katten, waarschijnlijk om hun onafhankelijk, instinctief gedrag en hun veerkracht. Het is dit gedrag dat Axel den Dooven het laatste houvast geeft. A.B.*

Zojuist lees ik (28-04-2026) bij NOS Nieuws: "De Hongaars-Amerikaanse psycholoog Edith Eger is overleden op 98-jarige leeftijd. Ze werd wereldwijd bekend met haar boek *De Keuze*. De familie van Eger zegt in een verklaring dat ze "vredig is heengegaan, met dezelfde gratie waarmee ze leefde" en "als een engel die **naar huis** terugkeert".

> *In 2005 of 2006 heb ik een college over* Belladonna *bijgewoond dat gegeven werd door Bert Vanheste (1937 - 2007), voormalig hoofddocent Vlaamse letterkunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen en initiatiefnemer van het Vlaams Cultureel Kwartier in Nijmegen. Enkele van de toen door mij gemaakte aantekeningen verwerk ik in mijn commentaar. A.B.*

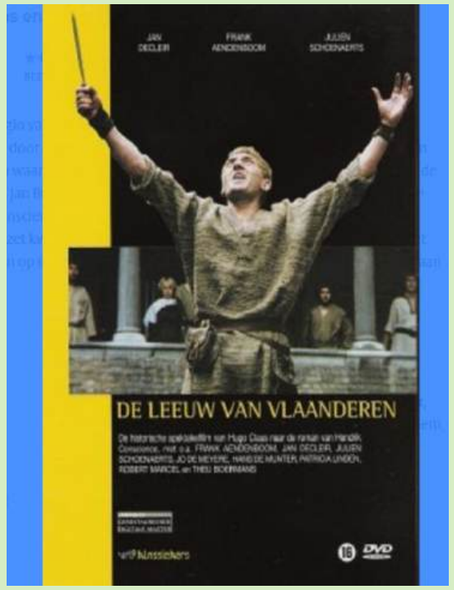
Volgens Bert Vanheste is *Belladonna* niet alleen een groteske, een spotbeeld, een haat-liefde, een *Verdriet van Vlaanderen*, maar vooral een *Verdriet van de Mens*.
De roman is:

1. Een existentieel drama;
2. Het toont de Vervreemding van de mens;
3. Het toont dat het bestaan onkenbaar is;
4. En het toont een Wanhoop zonder tragedie of katharsis.

Iedereen draagt een masker, iedereen speelt mee. Ook Axel is lachwekkend, hij is mislukt als schrijver, als minnaar en als vader, hij heeft een museum in de provincie en speelt met de gedachte aan zelfmoord. Maar hij heeft ook iets groots, hij speelt het algemene spel niet mee, én hij heeft zelfkennis. En hij is de enige die *doorziet*, vooral op het eind. Hij gebruikt evenals zijn eerste vrouw Roberte, Belladonna, omdat hij *meer* wil *zien*, in trance. (Sluit daarbij aan bij de spirituele New Age-beweging van de jaren '70, met haar holistisch mens- en wereldbeeld.) Maar wie teveel wil zien, ziet niets.

> *Kloppen hier mijn notities? In de jaren '70 werden inderdaad geestverruimende middelen gebruikt omwille van een hoger bewustzijn. Verlangen naar spiritualiteit speelde daar soms een rol bij, maar veel vaker niet. Axel drinkt aan het slot van het flesje Belladonna, maar hier speelt spiritualiteit al helemaal geen rol. Het is een wanhoopsdaad. Als hij daarmee iets wil bereiken, dan is dat gericht op de liefdes die hij zich wil herinneren. Zoals de 'ik' in de reeks* Nu Nog*, in de paar minuten die hem resten vóórdat hij wordt opgehangen aan de galg.*
> *A.B.*

Nochtans is de roman in de eerste plaats Claus' wraak op zijn uiterst negatieve ervaringen tijdens de verfilming van *De Leeuw van Vlaanderen* in 1984, gebaseerd op zijn bewerking van het gelijknamige boek van Hendrik Conscience uit 1838 over de Vlaamse opstand tijdens de Guldensporenslag in 1302, waarin de Vlamingen bij Kortrijk een belangrijke slag wonnen tegen de Franse ridders.

Affiche bij de filmversie van De Leeuw van Vlaanderen, première 27 januari 1984

Die verfilming was een idee van Jan van Raemdonck, die eerder al met Hugo Claus samenwerkte voor *Mira*, *Pallieter* en *Vrijdag*. Naar Vlaamse maatstaven was het project zeer ambitieus van opzet. Het moest een authentieke reconstructie van de geschiedenis worden. De productie kostte 75 miljoen Belgische frank. Het bedrag werd mede ingebracht door de Vlaamse Gemeenschap, de BRT en de KRO. Aan de opnamen namen 150 acteurs, 3.000 figuranten en 80 technici deel. Claus moest voor de regie beroep doen op co-regisseurs. Tegelijk met de film moest er een televisieversie van vier afleveringen met een duur van 50 minuten worden gemaakt.

Het werd een vreselijke flop en de kritiek was niet mals noch voor de film, noch voor de televisieversie. Kenners wezen op historische onjuistheden. Filmcritici vonden de dialogen te kunstmatig en de muziek van Ruud Bos te nadrukkelijk aanwezig. Enzovoort. Enzovoort.

> *Typeerde Bert Vanheste* Belladonna *als een existentiële roman, die de titel* Het verdriet van de mens *zou kunnen hebben, en constateerden we eerder dat Balzac een gelijksoortig doel voor ogen had, dan voeg ik hier nu al een derde figuur aan toe, iemand die in Belladonna een centrale plaats inneemt: Pieter Breughel. In de "synopsis voor een speelfilm" van Jan-Frans Marigaal (pag. 131 - 135) worden een flink aantal schilderijen van Breughel aan elkaar gelast tot een typisch gelikt verhaal. Die schilderijen bestaan merendeels uit een grote hoeveelheid tafereeltjes, die bij elkaar genomen eveneens het epitheton 'existentieel' rechtvaardigen, of 'menselijk drama'.*
> *De schilderijen, die Jan-Frans Marigaal opvoert, zijn slechts een selectie van het totale oeuvre van Pieter Breughel. Ik heb de schilderijen die hij opsomt bij elkaar gezet op de pagina's 139 - 142, 145, 147.*

Personages van de roman:

Albert Meulemans	voormalig minister van Landbouw, nu van Cultuur, woont bij zijn moeder.
Marie-Ange Popescu	zijn vriendin, heeft kanker aan de alvleesklier.
Gustave Verbeke	partijvoorzitter (73 jaar, emfyseem, van de Bekaert-fabrieken in Kortrijk ???, goeie katholiek, goeie 'bok').
Professor Sloot	lijfarts van Meulemans, kunstverzamelaar.
Cogels	kabinetschef.

De 7 leden van de Conecu:

- Elias de Schepper	voorzitter.
- Billy Drabbers	filmproducent (vooral bijgestaan door prof. Touquet s.j.).
- **Jan-Frans Marigaal**	voormalig filmdocent en scenarist, gemodelleerd naar Johan Daisne (Jo-Ann): "een mengeling van iets wijfachtigs, en iets affirmerend mannelijks" (Wildemeersch, Hugo Claus - de jonge jaren, pag. 304) Bij de pousse-café zong hij *'t Zijn weiden als wiegende zeeën*. Zijn vrouw Karina was rekenlerares aan het Instituut voor Audio-visuele Techniek, alwaar zij elkaar leerden kennen.
- Pieter Schuiten	hoofd Cultuur en Spel bij de BRT. Interviewt Axel in *live* talkshow. Rechts-populistisch.
- Kees Bukkers	Hollander, eigenaar van 12 Vlaamse bioscopen.
- Angelo d'Arezzo	filmdistributeur, oud-ambtenaar bij de zedenpolitie, stichter van het VSFT, het Vlaams Syndicaat voor Film en Televisie.
- Ridder Paul Vijt	(van Gontrode): estheet, filmerudiet. Draagt een Rolex. Hij beheert de budgetten van de tekenfilmacademie. Ook klant van Het Vagevuur.

Frank Verbauwen	gewezen academiestudent, Oostvlaamse polderjongen, woont alleen met zijn 18-jarige debiele zoon Radboud. Cameraman, ontslagen bij de BRT.
Axel den Dooven	kunsthistoricus. Hij is mislukt als dichter (pseud. Dirk van Munster, pag. 94), als minnaar, als vader. Hij studeerde film en kunstgeschiedenis en is nu conservator van een museum ter ere van de schilder Schellen in de provincie.
Schellens	(Vanheste:) het museum bestaat niet, de (slechte!) schilder wel. Hij was patriot/belgicist, zat in het verzet (maar niet

	heus) en keerde zich tegen het fascistische, katholieke Vlaamse Blok. Zijn laatste werk was een kruisbeeld, zeer bekritiseerd door Axels zoon Just (pag. 82).
Arsène Goossens	portier van het museum.
Claire	vrouw van Axel.
Roberte	ex-vrouw van Axel.
Just den Dooven	zoon van Axel.
Caroline	vrouw van Just. Knollige neus.
Bettina Gillis	jonge minnares van Axel, zwart poney-haar.
Inge Gershwein	bejaarde joodse vrouw, die een concentratiekamp heeft overleefd. Woont samen met haar zus Tine. Dikke Turkse Aisja is huishoudster.
Prins Michel	alias koning Boudewijn.
Professor Michielsen	tekstschrijver voor de minister van Cultuur.
Walter Oorslag	filmproducent. Directeur van PETRO-films en haar zusterondernemingen CATTLEYAS, ORION en EMMAÜS. (pag. 40). Draagt een Rolex.
Malle Moe	prostituee bij wie Walter Oorslag klant is. Ook notaris Geerts komt bij haar langs.
Ernst Pussemier	regisseur van het filmproject Breughel.
Jules Spanoghe	auteur. Hij heeft een opmerkelijke overeenkomst met L.P. Boon (behalve zijn sterven, (Vanheste)).
Mireille	vrouw van Jules Spanoghe.
Frank Verbauwen	voormalig filmstudent en cameraman.
Herman Grootaers	acteur, alias Julien Schoenaerts (1925 - 2006), vertolkte *Pater Damiaan* en piste op het harmonium tijdens boottocht over de Leie.
Armand Roosen	homoseksuele kostuumontwerper.
Gerald	getrouwde man (vrouw en twee kinderen Wim en Tim), biseksuele partner van Armand.
Heini	uitbater van homobar *Het Vagevuur* met een gans in het fronton.
Notaris Geerts	stichter of sponsor van museum Schellen. Klant van *Het Vagevuur*.
Patrick Vaandrig	commissaris.
Verachtert	pr-man, columnist bij *De Vlaamse Gazet* (ps. P.C. Roothooft), medewerker aan *De Klokke*, *Paljas* en *Hallo* (ps. Bietebauw) (Alle namen zijn gefingeerd.)
Drs. Gerard Bouillon	de roodharige christen-democraat, die Axel wil inlijven als lijstduwer.

De **partijvoorzitter** blijkt op pag. 23 Gustave Verbeke te heten. De naam verwijst volgens Bert Vanheste naar de Bekaert-fabrieken. De baas was een goeie katholiek, oftewel een **goeie bok**.

Pied-de-poule jasje:
In vierkante motiefjes geweven stof, tweekleurig, typisch jaren vijftig. Oorspronkelijk van wol uit de Schotse laaglanden.

Giorgio Armani Blazer met pied-de-poule print voor heren

Benoni: < Hebr. Ben-Oni = zoon van mijn pijn. (Genesis 35, 18). Zo noemde Rachel haar tweede zoon, vlak voor zij bij zijn geboorte stierf. Om niet steeds herinnerd te worden aan zijn gestorven vrouw, noemde zijn vader Jacob hem Benjamin (= zoon van het zuiden, zich aan de goede kant bevindend). Benjamin was zijn lievelingszoon.

Mercedes SL: werd in 1952 gelanceerd, maar veranderde snel van een volbloed sportwagen in een sportieve cabriolet.

Mercedes-Benz SL R129

Rossetti-schoenen:
Het bedrijf van de fratelli Rossetti is opgericht in 1953. Luxe leer en typisch Italiaanse look.

1

Twee dingen hielden de minister die ochtend bezig, zijn lichaamsgewicht en de dood.

De partijvoorzitter had hem verleden week gezegd: 'Meulemans, een goeie bok is mager, je laat je gaan. Kijk toch naar die affiche!' En inderdaad, tegen een achtergrond van zonnige lucht, scheefgewaaide populieren, een windmolen en springerige kalfjes in de wei stond daar een man te wuiven die uit zijn pied-de-poule jasje knalde, een boertig mannetje met een opgeblazen gezicht dat naar een taxi leek te roepen en niet naar de toekomst van Vlaanderen.

Die ochtend had de minister terwijl zijn trouwe Benoni buiten in de natte kou bij de Mercedes SL stond te trappelen tevergeefs geprobeerd in zijn nieuwe Rossetti-schoenen, maat vierenveertig, te geraken. Met pijnlijke hielen had hij op de achterkant getrapt, toen de schoenen onder het bed geschopt en brogues van Papa aangetrokken die nog in perfecte staat waren, maat zesenveertig. Papa, God hebbe zijn ziel, had zijn hele leven zelf zijn schoenen gepoetst. Het idee dat hij letterlijk in zijn vaders schoenen stond overviel de minister op een onaangename manier. Er moest ook een link liggen tussen zijn pafferig affichegezicht en de nakende dood van Marie-Ange. De minister hield van het woord link. Alhoewel het gebruik ervan in het openbaar en zeker op de televisie precair was. Men insinueerde de laatste tijd al te nadrukkelijk dat hij tijdens zijn verblijf in de Verenigde Staten veramerikaanst was. Zoals men (altijd dezelfde men) toen hij over Landbouw regeerde vond dat hij verhollandst was. En in het begin van zijn carrière had het weekblad *De Klokke* nooit nagelaten zijn verfransing te hekelen.

Link. Verlinken. Had hij gedaan. Vriend en vijand verlinkt. De politiek is de kunst van het mogelijke. En link was hij, anders was hij nooit zo lang aan de top gebleven. Links was hij ook. En hij droeg links.

In de auto keek hij *De Standaard* in, iets over de puntentelling in de ministerraad voor een gekwalificeerde meerderheid. Af en toe zag hij in de ruit tussen de voorbijschietende dennen de weerspiegeling van een man met zwarte wallen onder de verschrikte ogen en een neus die geen vertrouwen wekte. De plooien van zijn onderkin lagen op zijn hemdsboord in ordinaire lellen. Zoals bij Papa, God hebbe zijn ziel. Het was geen bedaarde, bedarende zwaarte zoals bij Churchill, Kohl, Dehaene. Dat vet was sluiks, beschaamd, ontredderd vet.

Om kwart over acht betrad hij de salon van Professor Sloot. De professor, zijn huisarts, lijfarts, schoolvriend, was bezig met zijn dagelijkse taak voor hij zich naar het ziekenhuis begaf: het grondig afstoffen van de salonmeubelen met een Chinese plumeau met schrilgeverfde veertjes.

'Wij moeten blijven onderzoeken,' zei de professor, aandachtig bezig met de randen van de lijst rond een Boerenbruiloft van, zover de minister het zich herinnerde, Fernand Teniers de Derde. 'Onderzoek, dat is het enige wat ons rest. Wij mogen geen enkele kans geven aan die venijnige rakkertjes die in onze Marie-Ange haar pancreas zitten te wroeten.' Ineens kreeg hij het afstandelijke gezicht waar zijn patiënten zo bang voor waren, waarvoor zij hun

brogues: een Schots/Ierse leren veterschoen met een lage hak en decoratieve perforaties en vertanding langs de zichtbare randen.

Brogues

Weekblad De Klokke: bestaat niet, maar verwijst mogelijk naar Klokke Roeland, de storm- of noodklok die zich sedert 1314 in Gent bevindt en vereeuwigd is in het gelijknamige lied, in 1877 geschreven door Albrecht Rodenbach:

> Trilt in uw graf, trilt Gentsche helden,
> Gij Jan Hyoens, gij Artevelden.
> Mijn naam is Roeland, 'k kleppe brand
> En luide storm in Vlaanderland!

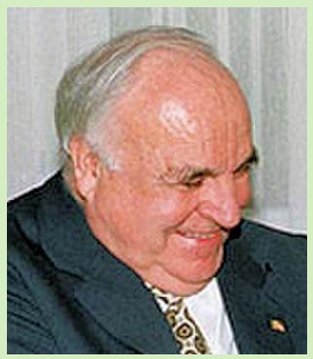
De Standaard is een Nederlandstalig Belgisch dagblad, uitgegeven sinds 1918 en eigendom van Mediahuis. In de 20e eeuw had de krant een katholieke signatuur en speelde ze een voorname rol in de Vlaamse Beweging. In 1976 opgeheven.

Een **gekwalificeerde meerderheid** = een gewone meerderheid met aanvullende voorwaarden.

... **bedaarde, bedarende zwaarte**:

Winston Churchill, 1952

Helmut Kohl, 2000

Jean-Luc Dehaene, 1995?

hoofd verstopten onder de klamme lakens. 'Zij zal geen pijn lijden, dat beloof ik je.'

De minister voelde zich veiliger als zijn schoolvriend in het gevaarlijke groen gehuld was, met korte mouwen, met een groene gerimpelde kalot.

'Maak je geen onnodige zorgen, Albert. Wil je een second opinion? Mij goed.' Een grijs wolkje verhief zich uit een Louis xv-stoeltje.

'Zij gilt de hele nacht,' zei de minister. 'Haar tandvlees, haar neusschot, haar borstbeen.'

'Opereren heeft in dit stadium geen zin. Het enige wat we nu kunnen doen is het resultaat afwachten van de beenmergpuncties.'

'Ik ben te laat. Ik moet naar de Beliardstraat.'

'Een troost, zij zal niet lijden. Als zij haar preparaat inneemt...'

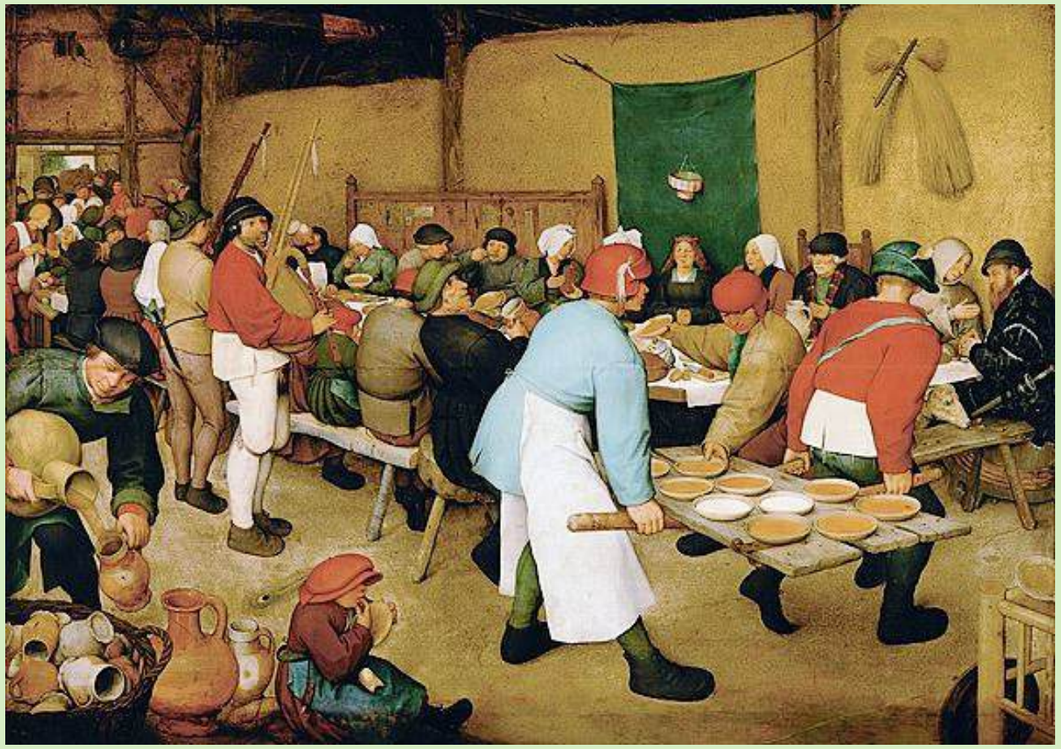
'Zij wil niet.'

'Dan moet zij niet klagen,' zei de arts meteen.

'Zij klaagt niet. Ik klaag.'

☆

De bekende en vercommercialiseerde **Boerenbruiloft** is van de Brabantse kunstschilder Pieter Bruegel de Oude (ca 1525 – Brussel, 1569), die zijn naam en werken van 1559 tot aan zijn dood tekende als Bruegel (zonder "h" dus) en die soms ook de "Boeren-Bruegel" wordt genoemd vanwege een aantal schilderijen die scènes uit het boerenleven afbeelden.

Pieter Bruegel de Oude - 1567 of 1568

De bruid zit onder de luifel. Wie de bruidegom is, is niet zeker. Het zou de man in het zwart kunnen zijn, links van de grootste figuur, achteruit leunend met een kop in de hand. Er spelen muzikanten en een kind op de voorgrond likt een bord af.
Het feest vindt plaats in een schuur; twee korenbundels en een hark herinneren aan het werk van de oogst en het harde boerenleven. De schotels worden aangedragen op een deur die uit zijn hengsels is gelicht. Het hoofdvoedsel is brood, pap en soep. Links onder zijn de aarden kruiken te zien waaruit het bier wordt geschonken. De muzikanten spelen op een lokale versie van de doedelzak.
Veel is gespeculeerd over de in het zwart geklede man met de baard rechts op het werk. Men heeft er een zelfportret van Bruegel in gezien of een afbeelding van zijn vriend Hans Franckaert, met wie hij verkleed naar boerenfeesten trok.

Fernand Teniers de derde: minister Meulemans is in de war met de oudste zoon van de in Antwerpen geboren Vlaamse barokschilder David Teniers II de jongere (1610 - 1690), getrouwd met Anna Brueghel.

Pancreas = alvlees- of buikspeekselklier, waarvan het sap eiwitten, vetten, koolhydraten afbreekt.

kalot = mutsje op de kruin.

Louis XV-stoeltje: gebogen poten, zitting en rugleuning gestoffeerd.

De **Belliardstraat** (Frans: Rue Belliard) loopt grotendeels parallel aan de Wetstraat.

De Belliard is een 5-baans eenrichtings-weg die je via de tunnel op de achtergrond direct uit de stad leidt. De loopbrug tussen de glazen kantoorgebouwen verbindt een gebouw van de Europese Commissie met dat van het Europees Economisch en Sociaal Comité.
De twee kunstwerken op de top van de loopbrug worden de “Thread of Ariadne” genoemd en zijn het werk van de Belgische kunstenaar Jean-Paul Laenen.

‘Zij klaagt niet. Ik klaag.’
Bert Vanheste: Meulemans is lachwekkend, maar hij heeft zelfkritiek.

Mechels bureau

Eikenhouten Mechels bureau met kastjes - ca. 1880

2

Cogels, de kabinetschef, bleef wachten naast het eikenhouten, log gebeeldhouwde Mechels bureau. Zij hadden de agenda doorgenomen. Ja? zei de minister korzelig. Cogels had iets medeplichtigs, elk ogenblik kon hij iets loslaten over de geheime pacten die de minister belaagden, provinciale samenzweringen, corruptie.

'Mijn mensen, mijnheer de minister, mijn mensen hebben een rapport gevonden bij de Roemeense veiligheidsdiensten.'

'Ja.'

'Waarin de naam van mevrouw Popescu voorkomt. Ik meende dat ik u dat rapport moest voorleggen.'

'Zeer goed, Cogels. Bedankt. Nog iets?'

'Een artikel in *Hallo*, waarschijnlijk van de hand van onze Verachtert.'

'Waarover?'

'Over uw optreden in Zeebrugge. De titel is: Wordt Zeebrugge Meulemans' Waterloo?'

De beide mannen lachten stroef naar elkaar. Cogels haalde de brieven die ondertekend moesten worden.

In Zeebrugge had de minister een petitie van protesterende huiseigenaars in ontvangst genomen. Hij boog zich voorover naar een oude visser zonder benen die volkomen legaal uit zijn woning was gezet. De visser, die geschminkt leek met vele lagen pancake, was buiten zichzelf van woede. Toen de minister hem bedarend toesprak, in zijn taal iets van het kustdialect liet doorschemeren (opa Meulemans was in Mariakerke-bij-Oostende geboren), had de visser zijn tabakspruim in zijn richting gespuwd. Gelukkig, en dat was het eerste wat de minister in de gaten hield, stond de tv-camera aan de andere kant, en de geluidstechnicus was ook niet in de buurt met zijn gaffel. Zodat de deelstaat Vlaanderen niet kon horen hoe de visser, beenloos, tandeloos, woordeloos blafte: 'Meneere de miniestre, gij kunt vierkant miene zak opblazen.' De burgemeester, een pyknisch type dat voortdurend aan een volkse stenen pijp lurkte, riep: 'Maar Achiel, waar zijn uw manieren?'

'In mijn kloten,' riep Achiel gevat terug.

'Achiel, gij zijt een blamage voor onze stad.'

'En gij een burgemeester van mijn achterste.'

De minister had dit tafereel voorgespeeld aan Marie-Ange, met het accent, met de stuurse visserskop, met de paniekerige burgemeester, met zijn eigen ongemakkelijk relativerend lachje. Marie-Ange was in geschater uitgebarsten. Toen in gehoest.

'O, lief,' zei hij. 'Je had er bij moeten zijn.'

'Ik had niets liever gewild,' zei zij. 'Een kus,' zei zij. Zij hield haar volmaakt gesneden lippen dicht en hij likte de lippen, proefde het bloed van het gewonde tandvlees. Hij had zich toen afgewend, alsof hij naar sigaretten zocht, had diep ademgehaald en toen gezegd: 'Ik vraag het je maar één keer. Eén keer.'

'Wat?' zei zij in zijn rug.

Mont-Blanc Diplomate:

‘Of je wilt trouwen.’

Een ingehouden, schutterige ademstoot.

‘Het mag wel, vind ik, na al die tijd.’

‘Veertien maanden,’ fluisterde zij en hij draaide zich om.

‘Vraag het mij nog één keer,’ zei zij.

‘Wil je trouwen?’

‘Met wie?’

‘Met mij. Ik heb vernomen dat je vader er een bom geld voor over heeft om je aan de man te brengen.’

‘Schoft,’ zei zij, en ‘Arme Pappie.’

De minister borg zijn Mont-Blanc Diplomate op. Cogels’ hemd met roze strepen, zijn voetballersdijen die in het matglimmend pak puilden, de rosse haartjes op zijn vingers, het voorspelde allemaal niets goeds.

‘Cogels,’ zei hij bijna uitdagend, ‘ik heb besloten om te trouwen, je bent de eerste die het hoort.’

De kabinetschef deed alsof hij verbaasd was, het lukte niet helemaal. ‘Gefeliciteerd. Van harte. Uit de grond van mijn hart.’ Hij wasemde strategie uit, maar dewelke? ‘Wilt u dat ook aan mevrouw Popescu overbrengen? Van het hele departement? Ik ken iemand die opgetogen zal zijn. Onze voorzitter!’

☆

Chassagne-Montrachet is een dorp, gelegen in de regio Bourgogne-Franche-Comté. Het is vooral bekend door de uitstekende wijngaarden, waarvan de beroemdste de grand cru Le Montrachet is. Wit en rood. Zeer exclusief.

Emfyseem: zwelling van weefsel of orgaan door gas of lucht.
< Gr. ἐμφυω = inplanten, ingroeien.

3

De drieënzeventig jarige Gustave Verbeke richtte zijn pretoogjes, die tussen gele levervlekken miljarden Belgische franks hadden zien ontbloeien, op de minister. Zijn lippen waren rood en nat alsof er doorlopend Chassagne-Montrachet over vloeide. Zijn stem, hijgend, emfyseem. 'Albert, jij bent mijn zoon. En in de grootse plannen die ik ontworpen heb mag jouw post niet ontbreken. Mijn constructie voorziet jou. Woon je nog steeds bij je moeder? Je weet hoe men over mannen denkt die bij hun moeder wonen. Mensen fluisteren zo gauw over dingen die niet in de regel... Snap je? Heb je iemand? Niemand? Een man met jouw voorkomen, jouw positie, dat moet toch niet moeilijk zijn. Heb je werkelijk niemand? Want ik zou niet graag Christiaens of Vincent inschakelen. Ik heb te veel in jou geïnvesteerd.'

'Je bedoelt dat ik stante pede moet trouwen?'

'De verkiezingen zijn in maart.'

Hij trok zijn verkouden slurf op. De onderlip hing slapjes over zijn kin, rood van de Bourgogne.

'Dat is kort dag,' zei de minister.

Gustave Verbeke trok zijn schouders achteruit, stak zijn buik vooruit, declameerde: 'O schepsel, uw dag is kort.'

☆

4

‘Veertien maanden,’ zei Marie-Ange. ‘Toen ik je zag op die meeting dacht ik: Misschien is die van mij. Misschien.’

Zij dansten. Op wat men in het dorp van de minister vroeger een ‘plakker’ noemde. Hij wou het tegen haar natte wang, tegen de huid die koorts verspreidde, in het Frans zeggen maar het woord plakker bestond waarschijnlijk niet in het Frans.

‘Ik had het nog nooit met een politicus gedaan,’ zei ze. Door haar accent klonk het als iets uit een Franse filmklucht.

‘En ik nog nooit met een Roemeense.’

In die veertien maanden had zij hem geleerd hoe je naar een podium stapt, grotere passen, zelfverzekerd, hoe je articuleert, hoe je desgevallen nonchalant je haar wegveegt van je voorhoofd, dat haar dat ze langer liet groeien. Hoe je niet naast een lange politieagent gaat staan voor de foto’s. Naar je kiezers kijkt als naar een te veroveren vrouw. Zonder pijp of sigaar, hooguit een sigaret. Hoe je voor de televisie wat donkere schaduw aanbrengt onder je wangbeen. Hoe je minder snel praat en je stem lager plaatst. Zij had hem op een dieet gezet, yoghurt, vruchten, geroosterd lamsvlees. Dit alles toen zij nog niet ziek was. Toen de chirurg-demiurg zijn uitspraak nog niet had gedaan. En toen dat verdict gevallen was had zij hem in de steek gelaten zoals een moeder haar kind naar het leger ziet gaan. Hij zou op eigen benen staan en moest haar alleen laten met haar Bestemmer. Want zij was gelovig. Zij geloofde in een Bestemmer die heerste over het argeloos winterkoninkje en over de kwieke kater. En natuurlijk was Hij onrechtvaardig. Hij was toch alles, dus dat ook. Als je maar geluk had en Hem in een vrijgevige bui aantrof.

‘Vind je mij een trut?’

‘Soms.’

‘Nu?’

‘Ja. Zoals nu.’

‘En is dat erg?’

‘Nee.’

‘Kan je dan zonder mij leven?’

‘Nee.’

‘Leg dit uit.’

Hij wreef het koude zweet van haar voorhoofd. Zij zei: ‘Ik wil alleen niet ontslapen in zonde. En als ik dood ben wil ik ‘Doeschazi’ horen, het liedje uit Dalmatië over een meisje dat verdrinkt omdat haar bruidsjurk te zwaar is. Dat en ‘Satisfaction’. En Elvis. En Roy Orbison.’

‘Ho,’ zei hij, ‘ho.’

Een week later vroeg Gustave Verbeke hem: ‘Verwacht zij een kind?’

‘Nee.’

‘Zeker weten?’ Verbeke bewoog, de sofa woog door, boog door.

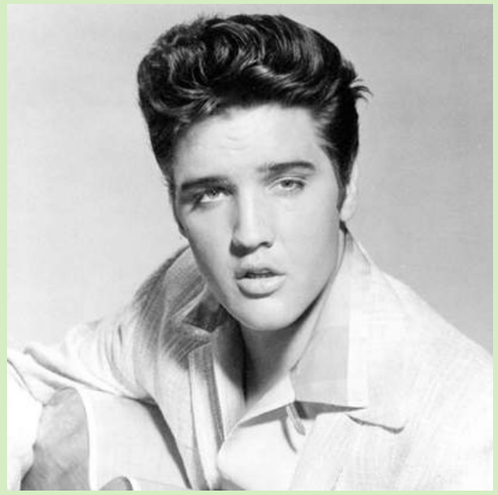
Demiurg: eig. wereldbouwer.
Volgens Plato was het de naam voor de intelligentie die de oorspronkelijke chaos tot kosmos omvormt. Bij de gnostici de middelaar tussen de godheid en de lagere sferen.

Dalmatië: Kroatische kuststreek.

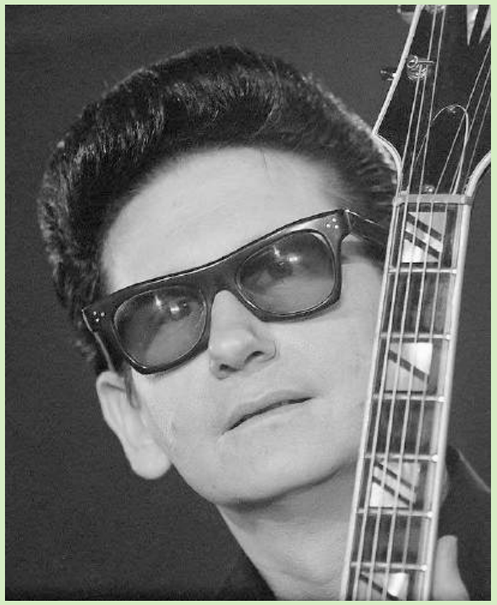
(I Can't Get No) **Satisfaction** is een populair lied van The Rolling Stones uit 1965. Het is geschreven door Mick Jagger en Keith Richards. Met dit nummer braken de Stones door. De titel met zijn foutieve dubbele ontkenning is een voorbeeld van een sociolect.

Elvis Presley: (1935 – Memphis, Tennessee, 1977) was een Amerikaanse zanger en acteur.

Hij wordt vaak The King of Rock and Roll of kortweg The King genoemd en geldt als een van de meest significante culturele iconen van de twintigste eeuw.

Roy Orbison (1936 - 1988): Amerikaans country- en rockzanger. Bekend om: *Oh, pretty woman* en *It's Over*:

Your baby doesn't love you anymore
Golden days before they end
Whisper secrets to the wind
Your baby won't be near you any more

Tender nights before they fly
Send falling stars that seem to cry
Your baby doesn't want you anymore
It's over
Enz.

Rumbeke ligt onder de rook van Kortrijk

Pachiderm: (vero.) dikhuidig, < gr.παχυς = dik, en δερμα = huid.

Commoditeit: gemak, gerief, comfort, voordeel.

Bert Vanheste: een privé-incident betreffende de vrouw van minister Meulemans maakt dat besloten wordt meer nadruk te leggen op ‘de eigen landsaard’, met als gevolg dat *Villa des Roses* van Elsschot wordt gecanceld en snel vervangen door een project over ‘de eigen’ Pieter Breughel (de Oude).

‘Hoe kom je daarbij?’

‘In mijn tijd was dat voldoende reden om te trouwen. Maar ik ben niet ontevreden. Dat imago van halfreine jongeling deed je meer schade dan we konden vermoeden. Zij is ouder dan jij, heb ik begrepen.’

‘Drie jaar. En zij is Roemeens, zeer katholiek. Behoorlijk ziek.’

‘Ik zie dat je gelukkig bent, het doet mij goed.’

Cogels stond bij de deur als een schildwacht. Met gekruiste armen, het hoofd schuin, met een soort medelijden op zijn gezicht.

‘Wij moeten zorgen dat wij op het ogenblik van het huwelijk goed ingedekt zijn. Uw aanstaande vrouw spreekt na hoelang? na zeven jaar verblijf in Rumbeke nog geen woord Vlaams. Dat kan hard aankomen. Ook haar herkomst. En de naam die niet uit te spreken is.’

‘Wij moeten compenseren,’ zei de pachyderm Verbeke.

‘Onze stellingen stutten,’ zei Cogels.

‘De bloei van de regionale talen in het nieuwe Europa,’ zei Verbeke. Zij stelden samen een nota op waarbij door de minister beklemtoond werd dat de bekommernis om de eigenheid, de eigen landsaard en taal, als commoditeit en schokbreker sterkere accenten mocht krijgen naar de bevolking toe. De minister dacht voor de zoveelste keer met heimwee terug aan het departement van Landbouw waar de zaken overzichtelijker waren.

☆

De Conecu refereert mogelijk (naast fr. con et cul) naar het productiebureau Kunst en Kino van directeur Jan van Raemsdonck, die in 1977 aan Hugo Claus vroeg om een scenario te schrijven voor een televisieserie naar Conscience's *Leeuw van Vlaanderen*. Kunst en Kino was op dat moment een van de grootste productiehuizen van België, met producties als *De Vlaschaard* (1983), *Dokter Vlimmen* (1987), *De Loteling* (1973), *Pallieter* (1975) en *Mira* (1971, regie: Fons Rademakers, naar Stijn Streuvels).
De producties werden ook smalend 'boerenfilms' genoemd.

18 graden: 18 procent.

Kick-Ass is een Brits-Amerikaanse superheldenfilm uit 2010, gebaseerd op de gelijknamige komische stripserie bedacht door Mark Millar en John Romita jr. Kick-Ass is een crime-fighter.

Grand Marnier is een likeur, gemaakt van een mengsel van o.a. cognac en gedistilleerde essence van sinaasappelschillen. Het bevat 40% alcohol en kan puur of in cocktails gedronken worden.

5

De CONECU vergaderde om de drie maanden in het Kasteel van Toubrise, genoemd naar wijlen de mecenas en bankier Toubrise, een door de fortuin gezegende textielbaron die zijn 18de-eeuwse kasteel aan de Vlaamse gemeenschap had nagelaten om na zijn dood nog zijn kwezel van een vrouw te pesten. Het kasteel werd verhuurd voor congressen, herdenkingen, jubileums en lag sereen en erbarmelijk gerestaureerd in het polderlandschap.
De CONECU, zeer verkort, stond voor Commissie ter bevordering van de Nederlandstalige Culturele Audiovisuele Expressie, en vormde een voorkomend, zelden ruziënd gezelschap, keurig gekozen naar pariteit in de verschillende politieke gezindheden. 'Pluralisme,' placht de voorzitter te zeggen, 'is niet alleen een noodzaak maar ook een teken van beschaving.' Waarop het jongste lid van de commissie, Billy Drabbers, steevast zei: 'Ons enige teken van beschaving.'

Ach, die Billy.

Gewoonlijk begon de vergadering met het nuttigen van het eerste glas streekbier (18 graden, één gisting) terwijl men de laatste schuine moppen vertelde. Daarna vergeleek men elkaars kwalen of herdacht men een gestorven lid met een minuut stilte, waarop de al dan niet falende libido van de aflijvige werd besproken.

'Vandaag,' zegt de voorzitter, 'zal de vergadering niet al te lang uitlopen, verschillende leden hebben familieverplichtingen en de te bespreken onderwerpen zijn algemeen bekend. Wij zijn een onafhankelijk lichaam, dit wordt gezegd en genotuleerd ten gerieve van de nieuwe leden, wij zijn vrank en vrij en gedogen geen tussenkomst van welke aard ook, er zijn gevallen bekend waarop wij ons zelfs tegen de toen regerende minister hebben gekeerd. Onze verantwoordelijkheid tegenover de wetgever belet ons evenwel niet een aandachtig oor te luisteren te leggen naar eventuele adviezen van de minister. Wenken van het ministerie zijn te allen tijde welkom. Zo hebben wij de laatste nota van onze minister bestudeerd en welke conclusies wij daaromtrent zullen trekken zal duidelijk zijn als wij deze nota toetsen aan de realiteit, waarop wij haar kunnen optimaliseren of niet en als voorzitter verzoek ik de heer Billy Drabbers zijn ostentatief gegeeuw te staken of te temperen. Is het vannacht zo laat geworden, Billy.'

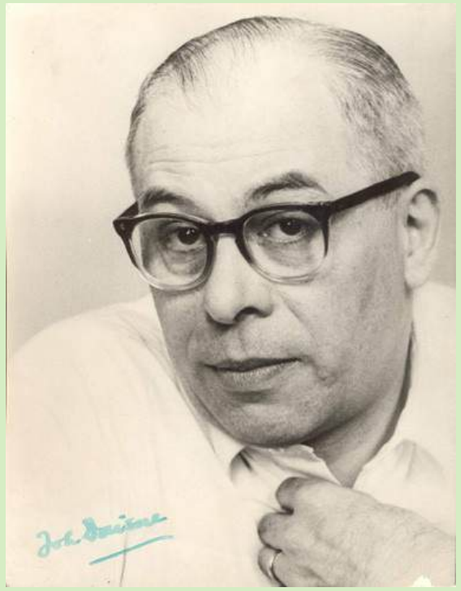
'Zevert niet, schat,' antwoordt Billy Drabbers die men vaak een cinematografisch beest noemt. (Zijn laatste film van 52 minuten op 16 mm is *What, me dirty*? Zijn laatste videofilm van 12 minuten is *Rubber Symphony* met de Antwerpse Kiki Kick-Ass.) Billy drinkt zijn derde glas melk met Grand Marnier in één slok op. 'Ik vraag u ook niet, voorzitter, wat je vannacht hebt uitgestoken.'

'Het was een grapje.'

'Voorzitter, ik kan onnozel doen op de set of in de montagekamer of in de Zes Billekens, maar come on, schat, hier staat te veel op het spel.'

'Ik sluit mij daarbij aan,' zegt Jan-Frans Marigaal, leraar aan het Onze Lieve Vrouwinstituut, medewerker van verschillende toonaangevende tijdschriften, los

Volgens Bert Vanheste, die overigens in *Belladonna* een staalkaart ziet van afwijkend seksueel gedrag, is het personage **Jan-Frans Marigaal** gemodelleerd naar Johan Daisne, een "mengeling van iets wijfachtigs, én iets affirmerend mannelijks". (Zie ook Georges Wildemeersch, Hugo Claus, de jonge jaren, pag. 304: "Volgens Claus was Daisne verliefd op hem".) De filmdocent Marigaal is ook verliefd op de jonge Axel.

Johan Daisne, pseudoniem van Herman Thiery (1912 – 1978) was een Vlaams dichter, prozaïst en schrijver van toneelstukken, hoorspelen en essays. Zijn bekendste boeken zijn *De trap van steen en wolken* (1942), *De man die zijn haar kort liet knippen* (1947) en *De trein der traagheid* (1950). Hij was een van de auteurs (naast Hubert Lampo) die de aanzet gaven tot de stroming van het magisch realisme in de Nederlandse literatuur.

> De term "Magischer Realismus" werd voor het eerst gebruikt in de jaren '20 in Duitsland met betrekking tot schilderijen in de periode van de Weimarrepubliek. Het is een kunst- en literatuurstroming waarin magische, fantastische of bovennatuurlijke elementen worden gepresenteerd als een volkomen normaal onderdeel van een realistische, alledaagse werkelijkheid. Het is geen fantasiegenre waarbij de wereld totaal anders is, maar eerder een werkelijkheid die op subtiele wijze is vervormd of mysterieuzer gemaakt.

Hij sloot zich in 1944 aan bij de Kommunistische Partij van België en bleef lid tot 1946. Zijn sympathie voor het communisme bekoelde sterk door de, zoals hij het noemde, 'dialectische wartaal' van het Internationaal Vredescongres van Intellectuelen in Wroclaw (Polen) in augustus 1948. Hij besloot dat het communisme dogmatisch en autoritair optrad en brak ermee in oktober 1948.

Ook al schreef Daisne na de drie bovenvermelde nog tal van andere romans, geen van alle haalde ook maar bij benadering de intensiteit en authenticiteit van de romans uit de jaren '40.

In de jaren '60 kwam het tot een clash met de jongere generatie (Freddy de Vree, Julien Weverbergh) die in hem het symbool zagen van al wat er fout was met de literatuur in Vlaanderen. Hij wordt een 'vetgemeste rederijker' genoemd en hopeloos provincialistisch.

medewerker van het radioprogramma 'Bruudruuster'. (Laatste publicatie: *De uitwerking van de Culturele Wissel op het Verleden*.)

'Ik ook,' zegt Pieter Schuiten, Hoofd Cultuur en Spel bij de brt.

'Eveneens,' zegt de eigenaar van twaalf bioscopen, Kees Bukkers, een Hollander die niet eens de moeite heeft genomen zich tot Belg te laten naturaliseren, en dat wordt op ons land losgelaten, krijgt vergunning, stroopt hier het vel van onze eigen mensen en kus nu mijn kloten, met permissie gezeid, maar Bukkers past zich absoluut niet aan aan onze levensstijl want het is en blijft een kaaskop, altijd klaar met gepriegel over principes en hoe het eigenlijk zou moeten motten in de maatschappij, en entre nous gezegd en gezwegen, ziet gij al een Vlaming naar Holland gaan en daar twaalf bioscopen inpikken. En gij nu!

Waarop onze voorzitter zegt dat hij ons verwelkomt en dat er God zij geloofd dit laatste kwartaal geen noemenswaardige dode te herdenken valt, alhoewel Prof. Touquet, sj, onze tot over de grenzen gewaardeerde expert in Pasolini, zijn mooiste tijd gehad heeft wat zijn nieren betreft, het is een kwestie van dagen. Zeer welgekomen. 'Wij zien met genoegen en zelfs met een beetje leedvermaak dat onze Waalse vrienden en collega's dit jaar geen film van enig belang hebben uitgebracht, terwijl aan onze kant in negen maanden tijd Vlaanderen twee volwaardige speelfilms heeft geproduceerd, twee mijlpalen dus, *Kiek, de tweedekker* naar de gelijknamige komische tv-serie, en *Pater Damiaan, een heldenleven*. En dat zien wij onze zuiderburen niet zo gauw doen. Ik zei het al: welkom. Vooraleer wij tot de dagorde overgaan is het mij misschien gegund om heel eventjes de Dag van de Film te rememoreren die door het ministerie werd ingesteld en daarin in het bijzonder de boottocht en het banket aan boord van onze 'Vlaamse Reiger', die ons door kronkelige binnenwateren heeft geslingerd onder de vakkundige maar ook roekeloze leiding van Pater Touquet, ik hef het glas op zijn spoedig herstel, al is dit niet voor binnenkort.'

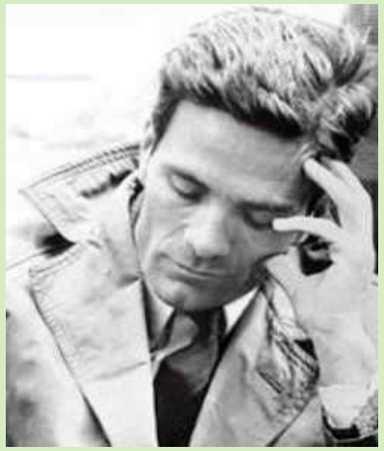
'Er moet nog een rekening vereffend worden,' zegt Kees Bukkers, 'want naar het schijnt is het harmonium door de dampen van het water naar de bliksem. En dat loopt in de papieren.'

'Wij weten beter,' zegt Angelo d'Arezzo van het filmdistributiehuis Arco, 'Grootaers, onze grote Herman Grootaers, de vertolker van Pater Damiaan, heeft het harmonium besproeid. En niet zo'n beetje!'

'De rechtbank zal zich daarover uitspreken,' zegt onze voorzitter met zijn gewone waardigheid. Als oud-ambtenaar bij de Zedenpolitie, als stichter van het VSFT, het Vlaams Syndicaat voor Film en Televisie, en als ereburger van Diesengau waar hij het Festival voor de Sportfilm heeft voorgezeten, weet hij hoe delicaat dergelijke aantijgingen zijn.

Ridder Paul Vijt, estheet, filmerudiet die ongeveer twaalfduizend gesigneerde foto's heeft van Arletty tot Fred Zinnemann en gehuwd is met Maggie De Decker, de ex-minister van Pensioenen, kijkt overduidelijk op zijn Rolex en dat ontgaat zelfs onze voorzitter niet. Hij geeft een teken aan onze secretaresse en die leest verslagen voor die Billy Drabbers doorbreekt met kwalijke woordspelingen. Maar dat zijn wij gewend. Wij peinzen, debatteren, wikken en wegen, schuiven voorkeuren naar voren, kelderen de meeste

Pier Paolo **Pasolini** (Bologna, 1922 – Lido di Ostia, 2 november 1975) was een Italiaans filmregisseur, dichter, schrijver en marxist.
Zijn vader was officier in het fascistische leger.

In 1939 ging hij studeren aan de universiteit van Bologna. Hij publiceerde zijn eerste dichtbundel in 1941. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd hij in het leger opgenomen en raakte hij in Duitse krijgsgevangenschap waaruit hij echter wist te ontvluchten. Na de oorlog werd hij lid van de Italiaanse Communistische Partij. Het lidmaatschap werd hem echter een paar jaar later ontnomen toen hij er openlijk voor uitkwam homoseksueel te zijn.

Na zijn studies in Bologna kwam hij begin jaren vijftig definitief in Rome terecht, samen met zijn moeder. Zijn vader, een officier in het fascistische leger, was toen al overleden. Zijn jongere broer was als partizaan in de oorlog gesneuveld. Moeder en zoon konden aanvankelijk de eindjes moeilijk aan elkaar knopen. Ze woonden in een verpauperde buitenwijk van Rome. Het werd het onderwerp van zijn spraakmakende novelle *Ragazzi di vita* (1955), en in 1961 van de film *Accattone*. Voor zijn novelle kreeg hij behalve literaire lof ook kritiek vanwege het obscene karakter van het betreffende werk.

Latere films: 1967 *Edipo re*. 1969 *Medea*. 1971 *Il Decameron*. 1975 *Salò o le 120 giornate di Sodoma* (naar de roman van de Markies de Sade in combinatie met de Republiek van Salò)

Op 2 november 1975 werd Pasolini gruwelijk vermoord aangetroffen op een strand in Ostia (bij Rome). Hij was diverse malen met een auto overreden. De werkelijke omstandigheden zijn onbekend, maar een zeventienjarige schandknaap, Giuseppe Pelosi, werd ervoor veroordeeld. Het is ook mogelijk dat het om een politieke moord is gegaan.

Pater Damiaan van Molokai (een van de eilanden van Hawaï), geboren als Jozef De Veuster (Ninde (gem. Tremelo), 1840 – Molokai, 1889) was een Belgische pater van de Congregatie van de Heilige Harten van Jezus en Maria en missionaris. Hij is bekend geworden door zijn werk voor leprapatiënten.

Pater Damiaan, op het einde van zijn leven

reputaties, komen tot een consensus.

Blijven over na de eerste ronde:

Voor de hoofdsom: *Moeder Daens*. Dit wordt door onze voorzitter geïllustreerd met een pittige anekdote. Bij de première van de vorige kaskraker *Daens* vroeg namelijk een jongetje van tien na afloop: 'Papa, had Priester Daens dan geen Mama?' – 'Jawel,' zei de vader. 'Waar is zij dan? Is zij ziek? Ik heb haar niet gezien.' En dit bracht Jan-Frans Marigaal, hier aanwezig, op het idee. Het betreft een lichte komedie maar met uiteraard de daaronder liggende essentiële levensvragen die zo sterk het succes van Daens hebben bepaald. Omdat Jan-Frans dus als dusdanig betrokken is bij deze superproductie wordt hij thans verzocht de deliberatiekamer te verlaten.

Men ziet Jan-Frans Marigaal buiten dralen op het ongekrenkt gazon, men ziet hem kouten met de Arabische of Turkse werklui die een sigaretje rollen, hij kijkt onze kant niet uit. Hij is er gerust op en terecht, de Commissie is akkoord. 'Misschien zou men toch,' zegt Ridder Vijt, 'van bij het begin van de productie iemand van het Rekenhof kunnen inschakelen. Ik zeg natuurlijk niet dat de boekhouders van dit project niet bonafide zouden zijn, maar men weet... nooit... hoe... Tenslotte heeft men verleden jaar fors moeten bijspringen bij diverse producties... nee...? Tenslotte gaat het om de helft van het jaarlijks budget... nee?'

Elias de Schepper, onze voorzitter sinds vijfentwintig jaar dit jaar, snoert deze ridderlijke mond door te verklaren dat dit grondig in een volgende vergadering aangepakt zal worden.

Als tweede project dient zich *De Drollemolen* aan, een tekenfilm. Wij zijn planetair bekend om de kwaliteit van onze tekenfilms die aansluiten bij de betere Tsjechische films van weleer, maar ditmaal wordt het medium in uiterst gedurfde banen geleid. De Commissie laat notuleren dat het project beslist niet langer dan 10 à 12 minuten mag duren daar scatologie – hoe verfrissend ook in de traditie van onze Uilenspiegel – niet meer functioneert. Omdat Ridder Vijt de budgetten van onze Tekenfilmacademie beheert en persoonlijk als sponsor op de aftiteling vermeld wil worden, wordt hij verzocht...

Buiten gaat hij bij de pensieroso Marigaal staan, de exotische werknemers verklaren een en ander over de azalea's of over de ophanden zijnde repatriëring.

In beraad wordt gehouden: *Mistero Buffo*, aanvaardbaar gemoderniseerd. Pieter Schuiten beweert dat het project verouderd is. Sociale bewogenheid doet het niet meer. Vooral de jeugd vindt hier geen aansluiting mee. De Commissie knikt. Nee, dan liever *Gay Gray*, over drie oudere postbodes die willen emigreren. De auteur en eventuele regisseur hiervan, Billy Drabbers, voegt zich bij de buiten duchtig discussiërenden op het gazon.

De Commissie acht zich gelukkig dat *Gay Gray* als scenario is voltooid. Dit was natuurlijk te danken aan prof. Touquet die Billy heeft bijgestaan. Om niet te zeggen dat hij de tekst heeft opgeschreven die Billy mondjesmaat heeft gewauweld in de Taverne Tara, waarna de pater daar een Pasoliniaanse sfeer, verbluffend natuurgetrouwe Brooklynse dialogen en de structuur van *Ugetsu Monogatari* aan heeft toegevoegd.

Pieter Schuiten vindt de intentieverklaring die het scenario begeleidt nogal hermetisch.

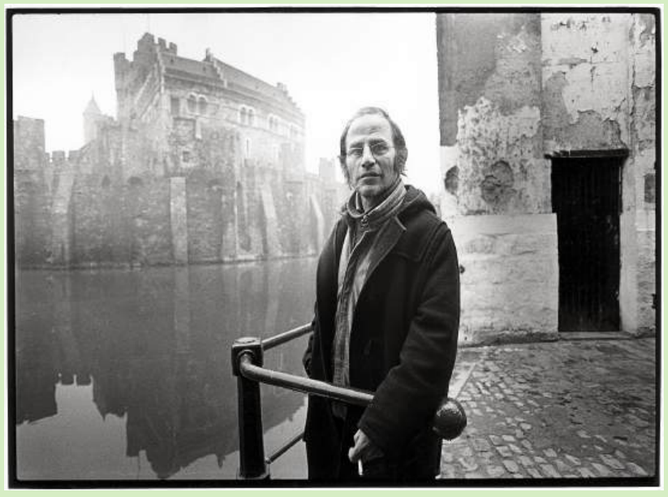
Damiaan is in 2005 verkozen tot de Grootste Belg aller tijden in de verkiezing die door de VRT werd georganiseerd. In de Waalse versie van deze verkiezing eindigde hij op de derde plaats.

Bert Vanheste: het is algemeen bekend dat de man die tijdens de feitelijke boottocht verantwoordelijk was voor het **naar de bliksem** helpen van het **harmonium** aan boord van de "Vlaamse Reiger" Julien Schoenaerts was, die er overheen waterde. In *Belladonna* gaat hij schuil onder de spotnaam **Herman Grootaers**.

Julien Schoenaerts (1925 – 2006) was een Vlaams acteur. Hij wordt unaniem door publiek, pers en vakgenoten beschouwd als een van de grootste naoorlogse acteurs in Vlaanderen en Nederland, een reputatie die soms bijna mythische proporties aannam. Op persoonlijk vlak had hij sinds de jaren zeventig om de drie à vier jaar last van bipolaire stoornissen.

Julien Schoenaerts (1964)

Julien Schoenaerts, Arca-Gent 1978

Arletty (1898 – 1992) was een Franse actrice, zangeres en fotomodel. Ze werd geboren in Courbevoie (bij Parijs) in een arbeidersmilieu. In haar vroege jaren was ze actief als variétéartieste en zong ze in music halls. Vanaf 1920 was ze ook op de planken te zien : toneel, operette, revue.

In 1945 verscheen Arletty in de rol die haar onsterfelijk zou maken, die van Garance in Carné's drama *Les Enfants du paradis*.

De jeugd van tegenwoordig zal misschien toch niet helemaal de betekenis van de *fist-fucking* scène duiden als de vervlakking van het Vlaamse proletariaat.

De voltallige Commissie prijst zich gelukkig dat opnieuw de diversiteit, de vindingrijkheid en het talent van onze filmers is bewezen. Dan is er het geval *Villa des Roses*.

De voorzitter zegt dat hij aanvankelijk dit project genegen was, omdat hij Willem Elsschot nog persoonlijk heeft gekend en gesproken op een terras in Sint Idesbald. Hij heeft de auteur daar leren kennen als een zwijgzame maar toffe man. En Elsschot wordt nog altijd door onze jeugd geleend in onze bibliotheken. Maar wij kunnen de recente nota van de minister niet zomaar naast ons neerleggen. Op verzoek van de commissieleden worden de bezwaren van het ministerie, zoals zij telefonisch werden geformuleerd door dhr. Cogels, kabinetschef door de voorzitter opgenoemd.

A. De titel is Frans, dat stemt de bevolking die het werk van Elsschot maar matig kent ongunstig.

B. De actie speelt zich af in Parijs onder min of meer Parijse lieden.

C. Het is niet duidelijk aan welke kant de auteur staat in de probleemstelling goed en kwaad.

Angelo d'Arezzo zegt dat het eenvoudig is. Kan men zich een Waalse of een Franse commissie voorstellen die subsidies zou verlenen aan een film die zich in Vlaanderen afspeelt onder Vlamingen en een Vlaamse titel heeft?

Billy Drabbers zegt dat men net zo goed tegen dit project kan inbrengen dat Elsschot in de Lamorinièrestraat woonde, wat ook Frans klinkt. Waarop onze voorzitter verwijst naar het wetsvoorstel om dringend aan de Vlaamse straten een volkse benaming te geven. Het lijkt drastisch, zegt Elias de Schepper, maar in de huidige conjunctuur mag er geen misverstand bestaan over onze inzet naar de Vlaamse maatschappij toe. Met dit laatste kan de Commissie zich verenigen.

☆

In datzelfde jaar werd ze gevangengenomen, omdat ze tijdens de Duitse bezetting van Frankrijk een relatie had gehad met de Duitse Luftwaffe-officier Hans Söring. Bij haar arrestatie zou ze geroepen hebben: "Mijn hart is Frans, maar mijn reet is internationaal!" ("Mon coeur est français, mais mon cul est international!"). Ze kreeg een beroepsverbod van drie jaar.
Na de oorlog werd ze niet meer bedacht met de grote rollen van weleer.

Het verhaal: Parijs, 1928. De Boulevard du Crime is een straat waar volkse vormen van theater worden vertoond. In het “paradijs” of de engelenbak van het Théâtre des Funambules zijn de goedkoopste zitplaatsen. De dochter van de theaterdirecteur is verliefd op de pantomimespeler Baptiste Debureau (Jean-Louis Barrault), maar deze is verliefd op de mysterieuze Garance, een schildersmodel en actrice, die door meer mannen begeerd wordt. Baptiste vlucht voor zijn emoties en trouwt met een jonge actrice. Maar nadat hij ondertussen beroemd is geworden, zien ze elkaar eindelijk terug.

Fred Zinnemann (Rzeszów, 1907 – Londen, 1997) was een Oostenrijks-Amerikaanse regisseur. Hij was vooral bekend om films als *High Noon* (1952) en *From Here to Eternity* (1953).

Grace Kelly en Gary Cooper in *High Noon*

Burt Lancaster en Deborah Kerr in *From Here to Eternity*

Rolex is een Zwitsers horlogemerk, ontwikkeld in 1905 door de Duitse zakenman en technicus Hans Wilsdorf.

In 1926 werd een 100% waterdichte, vuilwerende en schokbestendige horlogekast uitgevonden, die *Oyster* werd genoemd omdat hij de vorm en eigenschappen van een gesloten oester had. Veel modellen van Rolex hebben nu nog steeds deze horlogekast. Om te bewijzen dat Rolex echt waterdicht is liet men, als publiciteitsstunt, een zwemmer over het kanaal van Engeland naar Frankrijk zwemmen (1927), met om zijn pols een, uiteraard 100% waterdicht, Rolex horloge.

De vorige kaskraker *De ans* (1992) is een sociaal-historisch epos naar het biografische boek *Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht* van Louis-Paul Boon uit 1971. Decleir is de geëngageerde priester uit de titel, die zijn strijd tegen kinderarbeid en andere maatschappelijke wantoestanden begint vanaf de kansel en later voortzet als politicus. Coninx verfilmde de geschiedenis sober en degelijk, maar ook meeslepend. Daens was een groot succes in België en verdiende een Oscarnominatie.

Regie: Stijn Coninx.
Cast: o.a. Jan Decleir, Johan Leysen, Jappe Claes, Julien Schoenaerts, Linda van Dyck.
Scenario: Stijn Coninx, François Chevalier, Louis Paul Boon.

Het Rekenhof (Frans: Cour des comptes, Duits: Rechnungshof) is een Belgische instelling van het parlement, gevestigd in Brussel. Ingevolge artikel 180 van de Grondwet is het Rekenhof opgericht als collaterale instelling van het parlement.

Het is belast met de externe controle op de begrotings-, boekhoudkundige en financiële verrichtingen van de federale Staat, de gemeenschappen, de gewesten, de openbare instellingen die ervan afhangen, en de provincies. De controle op de gemeenten behoort niet tot de bevoegdheid van het Rekenhof.

Het Rekenhof zetelt in het vroegere paleis van de Graaf van Vlaanderen, op de hoek van het Koningsplein en de Regentschapsstraat. In het paleis werd koning Albert I geboren.

Het juridische statuut van het Rekenhof is dat van een buitengerechtelijk rechtscollege.

Het Rekenhof bestaat uit een Nederlandstalige en een Franstalige Kamer met elk één voorzitter, vier raadsheren en een griffier. De oudstbenoemde voorzitter en griffier voeren de titel eerste voorzitter en hoofdgriffier. De leden van het Hof worden door de kamer van volksvertegenwoordigers benoemd voor een hernieuwbare termijn van zes jaar. De eerste voorzitter legt de eed af voor de Koning. Het Rekenhof heeft ongeveer 550 ambtenaren in dienst, gelijk verdeeld over Franstaligen en Nederlandstaligen.

Scatologie: aandacht/voorliefde voor alles wat met excrementen/uitwerpselen te maken heeft, ook fossiele.

Pensieroso: nadenkend, serieus, bedachtzaam.

Il Pensieroso (De Denker of De Peinzende) is de bijnaam voor het marmeren standbeeld van Lorenzo di Piero de' Medici, gemaakt door Michelangelo tussen 1524 en 1531. Het bevindt zich in de Nieuwe Sacristie (Sagrestia Nuova) van de Basilica di San Lorenzo in Florence, als onderdeel van het grafmonument.

Il pensieroso van Michelangelo

Tijl **Uilenspiegel** is een personage uit onder meer de Duits-Nederlandse volksoverlevering. Volgens de Duitse sage van rond 1500 was Till Eulenspiegel een schelm die vrij als een vogel in de veertiende eeuw door Duitsland trok en iedereen voor de gek hield met zijn streken. In die tijd was de uil symbool van domheid. De spiegel fungeert als ding waarin mensen zich zien zoals ze zijn: "zo dom als een uil".

De Belgische schrijver Charles De Coster maakte met zijn *La légende et les aventures héroiques, joyeuses et glorieuses d'Ulenspiegel et de Lamme Goedzak au pays de Flandres et ailleurs* in 1867 van Tijl Uilenspiegel een zestiende-eeuwse Vlaamse vrijheidsstrijder, die aan de zijde van de geuzen tegen de Spaanse overheersing vecht. Het personage Uilenspiegel was vergelijkbaar met Ivanhoe en Willem Tell. De vermakelijke dialogen tussen Tijl en Lamme Goedzak doen denken aan dat andere meester-en-knecht-duo Don Quichot en Sancho Panza.

Titelblad van het oudste Duitse Uilenspiegelvolksboek uit 1515

De in die jaren bloeiende Vlaamse Beweging sloot deze strijdbare Uilenspiegel in haar hart. Zo werd De Costers roman een Franstalige hulde aan Vlaanderen. Ongewoon was dat niet: Franstalig België vond in het Vlaamse hét element om zich van Frankrijk te onderscheiden.

Mistero Buffo ("Komisch mysterie") is een toneelstuk uit 1969, geschreven door de Italiaanse toneelschrijver Dario Fo, wat onder andere wordt verteld in zijn eigen grammelot.

> (Grammelot (of gromalot) is een verzonnen of geïmproviseerde theatrale taal die gebruikt wordt in (satirische) toneelvoorstellingen in combinatie met geluiden, ritmes, mime en gelaatsexpressies. Dit maakt het mogelijk de censuur te omzeilen en een boodschap over te brengen, ongeacht de taal die het publiek spreekt.

In 1972 besloten twee toenmalige acteurs van de Antwerpse Koninklijke Nederlandse Schouwburg (KNS), Charles Cornette en Hilde Uitterlinden, om Dario Fo's toneelstuk Mistero Buffo te produceren. De Italiaanse volksliederen in de tekst werden vervangen door bewerkingen van Wannes Van de Velde. Het stuk combineerde oude theatertradities, zoals het mysteriespel en de commedia dell'arte, met maatschappelijk geëngageerd volkstheater. Mistero Buffo was een groot succes en er werd besloten een nieuw gezelschap op te richten voor de verdere vertoningen. Zo ontstond in 1973 de Internationale Nieuwe Scène (I.N.S.). Het collectief bestond uit een grote groep getrouwen, onder wie de jonge Jan Decleir. I.N.S. ontwikkelde een eigen theatrale taal die sterk politiek geëngageerd en actiegericht was.

Met Mistero Buffo werden internationale successen geboekt. In de historiografie wordt het stuk behandeld als een ijkpunt, dé iconische voorstelling van het geëngageerde toneel in Vlaanderen in de jaren 1970. Het werd ook geroemd als totaalvoorstelling, waarbij acteurs zongen en muziek maakten, en ook een dynamischer en lichamelijker speelstijl toonden dan gebruikelijk was. Bovendien was het de eerste Vlaamse voorstelling op het Festival van Avignon, resolute internationale gerichtheid was een nieuwigheid.

Inhoud: Koning Herodes I laat alle pasgeborenen ombrengen om de komst van de Messias te verhinderen. Een nar (Charles Cornette) vertolkt de rol van rode draad en vertelt het verhaal dat grotendeels uit tussenscènes en -sketches bestaat. Het evangelie wordt vanuit het gezichtspunt van het volk verteld en mengt vaak satire en zelfs godslasterlijke taferelen door elkaar. Historische gegevens worden vermengd met actualiteit, waarbij het Bijbelverhaal bijvoorbeeld marxistische ondertonen krijgt en als een menselijke strijd tegen verdrukking en uitbuiting gezien wordt. Het verhaal eindigt met het lijdensverhaal en de kruisiging van Jezus Christus.

Het stuk ging op 16 november 1972 als vrije productie in première, in de kleine zaal van de Koninklijke Muntschouwburg in Brussel.
De voorstelling duurde drie uur, en sloeg in als een bom. Men noemde het "het beste wat het geëngageerde theater ooit heeft voortgebracht." "Mistero Buffo" ging ook op theatertournee en trad voor allerlei soorten verenigingen op: vormingsorganisaties, vakbewegingen, vrouwengroeperingen, stakingsacties. Er werd zelfs een circustent gekocht. Pas in 1975 ontving de groep haar eerste kleine subsidies.

Een van de redenen waarom het toneelstuk een van de meest markante en geprezen stukken van het Nederlandstalig theater tijdens de jaren 70 werd had te maken met het totaalspektakel. De Internationale Nieuwe Scène beheerste zowel solo- als ensemblespel en bracht veel variatie op vlak van zang, dans en humor.

Ugetsu Monogatari is de titel van een film van Mizoguchi Kenji uit 1953. Het verhaal is gebaseerd op een verzameling van negen gotische verhalen, gepubliceerd in 1776 door de Japanse schrijver Ueda Akinari. Het was de tijd van de Edo-periode (1603 - 1868), die gekenmerkt werd door een stricte sociale orde, een isolationistische buitenlandpolitiek, een nooit-meer-oorlog mentaliteit, en kunst en cultuur als volksvermaak. (In tegenstelling tot het tot dan gebruikelijke religieuze en didactische kader.)

Ugetsu Monogatari betekent letterlijk: verhalen of sprookjes van regen en maanlicht. Zij steunen op het geloof dat mysterieuze wezens verschijnen op bewolkte, regenachtige nachten en in ochtenden met een maan die nog even aan de hemel staat. Ze vermengen op subtiele wijze de wereld van de rede met die van het bovennatuurlijke en illustreren de toenmalige fascinatie voor het vreemde, groteske, occulte.

De schrijver Akinari verweeft dubbelzinnigheden en woordspelingen in zijn boek door een Japanse uitspraak te noteren bij de Chinese woorden en zinnen. Hij seculariseert daarmee de strekking.

De film speelt zich af in de door burgeroorlogen geteisterde Azuchi-Momoyama-periode (1568-1600) in Japan. In een kleine plattelandsgemeenschap laat een pottenbakker zijn vrouw en jonge zoon achter om geld te verdienen met de verkoop van aardewerk. Hij wordt echter verleid door een geest die hem zijn familie doet vergeten.

Wat betreft **de structuur van Ugetsu Monogatari** is mogelijk de invloed van het Noh-theater bedoeld, gekenmerkt door de traditionele rollen van hoofdacteur en ondersteunende acteur, de beroemde Noh-dramatiek en de Noh-rangschikking van één dag met als volgorde: toneelstukken van goden, krijgers, vrouwen, gekke personen en demonen.

Fist-fucking is een seksuele activiteit, waarbij de hand vaginaal of rectaal wordt ingebracht. Eenmaal binnen blijven de vingers gestrekt of maken een vuist. Fisting kan met of zonder partner. Het opkomen van fisting als seksuele praktijk wordt gewoonlijk toegeschreven aan de homo-cultuur. De beroemdste fisting-club heette *the Catacombs*, in San Francisco, actief in de 70er en 80er jaren.

Het verhaal **Villa des Roses** gaat over een familiepension, geleid door het echtpaar Brulot en over de lotgevallen van de verschillende kostgangers, de dienstmeisjes en de eigenaars. Mevrouw Brulot leidt het pension op efficiënte wijze en slaagt erin op gezette tijden bepaalde zaken zo te plooien dat zij er wat extra francs aan kan bijverdienen.

De meest uitgewerkte verhaallijn betreft die van de Duitser Richard Grünewald en het dienstmeisje Louise. Hij slaagt erin de jonge weduwe, die al een kind heeft, te verleiden en haar lange tijd aan het lijntje te houden. Zij is hevig verliefd op hem geworden, maar hem is het slechts om een pleziertje te doen. Als zij zwanger blijkt laat zij zich door een 'juffrouw' aborteren, maar Grünewald verlaat haar niettemin voor een ander avontuurtje, onder het mom van een terugkeer naar Breslau, waar hij zogenaamd vandaan komt. Hij bevindt zich in feite in Parijs. Zij probeert wanhopig per brief met hem in contact te komen en overweegt zelfs hem in Breslau op te zoeken, maar de verre reis en de hoge kosten gaan haar vermogen te boven.
Villa des Roses eindigt met de trieste terugkeer van het bedrogen dienstmeisje Louise naar haar ouders en haar geboortedorp.

Alphons de Ridder begon zijn loopbaan als schrijver in Rotterdam. Daar voltooide hij in 1910 *Villa des Roses*. De roman viel, met zijn realistische, sobere stijl, buiten de toen gangbare literaire stromingen. Het werk werd aanvankelijk dan ook nauwelijks opgemerkt door de kritiek en het publiek.

Elsschot, die zijn romans vrijwel altijd baseerde op eigen belevenissen, had zelf enkele maanden in zo'n pension doorgebracht als secretaris van een Argentijnse zakenman.

Ook religie vormt een voornaam thema in het oeuvre van de atheïst Elsschot. In *De Verlossing* (1921) doet hij een aanval op de macht die de Katholieke Kerk uitoefende op het Vlaamse platteland. Het is het verhaal van een vete op leven en dood tussen een pastoor en een ongelovige winkelier.

De werken van Elsschot worden gekenmerkt door een droge, scherpe humor die vaak cynische vormen aanneemt, maar waarin je toch altijd de gevoelsmens Elsschot blijft herkennen. Het taalgebruik is nuchter, helder en zakelijk en doet ook vandaag nog opvallend modern aan. Elsschot schrijft nooit een woord te veel. Hij laat zich kennen als een schrijver die elke zinswending, elk woord wikt en weegt.

Sint Idesbald (Koksijde) is de plaats waar Willem Elsschot een buitenverblijf (Kerkepanne) had. Het is een kunstenaarsdorp, het "Latem-aan-zee".

Dire Straits (1977-1995) was een Britse rockband met als veruit bekendste lid zanger-gitarist-songwriter Mark Knopfler. De band had al meteen groot succes met zijn debuutalbum *Dire Straits* en de single Sultans of Swing. Ook bekend werden *Private Investigations*, *Brothers in Arms* en *Money for Nothing*.

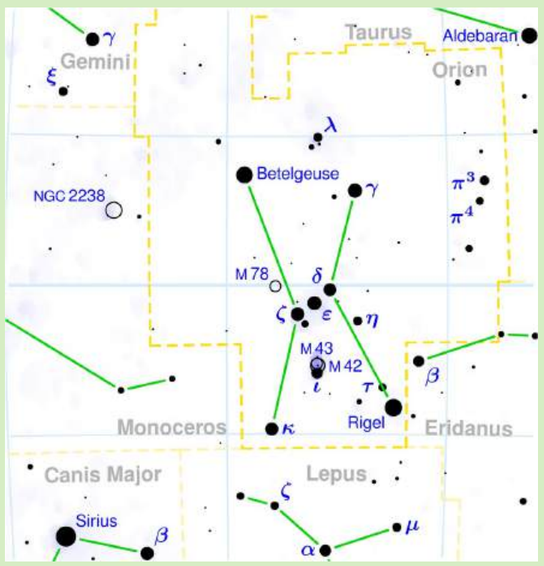
Dire Straights: netelige omstandigheden (eig. ijzingwekkende zeeëngtes).

Cattleya [kætliə] is een soort orchidee die voorkomt van Costa Rica tot Argentinië. De soort werd genoemd naar de botanicus William Cattley, begin 19de eeuw.

Orion is een opvallend sterrenbeeld aan de hemelequator.

Op het noordelijk halfrond is Orion in de winter niet te missen. Hij lijkt op een zandloper met linksboven de heldere ster Betelgeuze, een rode superreus, rechtsboven Bellatrix, rechtsonder Rigel, een blauwe superreus en tevens de helderste ster van Orion, en linksonder Saiph. In het midden lopen de drie vrijwel even heldere sterren Alnitak, Alnilam en Mintaka schuin als een riem naar rechts omhoog. Samen worden ze daarom de Gordel van Orion, Driekoningen of Jakobsstaf genoemd. Aan de gordel hangt zijn zwaard, de nevel M42, met de sterren Hatysa en Mizan Batil I. Links bevindt zich Sirius, iets onder de verlengde lijn door de riem. Sirius is na de zon de helderste ster aan de hemel en maakt deel uit van het sterrenbeeld Canis Major, de grote jachthond van Orion. Mintaka ligt vrijwel op de hemelequator.

6

Stel dat je net aan de Filmacademie bent afgestudeerd en je hebt een scenario geschreven dat de goedkeuring mocht wegdragen van je docent J.-F. Marigaal en dat je daardoor aangemoedigd met je afgestudeerde medestudenten een korte film wilt maken handelend over je oudtante die missiezuster is geweest in Roeanda en daarover smakelijk kan vertellen in close-up, afgewisseld met inboorlingen die versneld door de jungle rennen op muziek van Dire Straits en Poolse middeleeuwse choralen, en stervende kinderen in sepiakleuren, dan moet je algauw rekenen op pakweg een miljoen of drie, daarvan krijg je de helft van je suikeroom bij wie je inwoont sedert de dood van je moeder, oom verkoopt enkele aandelen, want hij heeft iets goed te maken tegenover zijn zusters kind, dat volgens een aantal familieleden overigens van hem is, in ieder geval zou kunnen zijn, vergelijk hun oogleden, hun neusvleugels, hun oren eens, maar goed, stel dat je vaderlijke oom de helft van je budget ophoest, dan ben je d'r nog lang niet. Welaan, dan ben je rijp voor Producent Walter Oorslag. Met hem, de directeur van PETRO-films en haar zusterondernemingen CATTLEYAS, ORION en EMMAÜS ben je onder de pannen.

'Ik hoorde dat Oorslag zo'n schoft was.'

'Wie niet?'

'Dat hij de filmers, vooral de jongeren, uitbuit.'

'Hij verdient zijn brood.'

'Dat hij onbeschoft is.'

'Hij heeft nooit manieren geleerd, dat is waar, maar ken je een andere producent?'

'Nee...'

'Nou dan.'

Je bent een van de tientallen jonge cineasten die elk jaar na hun studies op straat gespuwd worden, en je droomt van het moment waarop je niet te hard maar duidelijk 'Action' en 'Cut' zal roepen, je komt met de trein uit de natte polders naar Brussel, je consulteert je Kaart van Brussel en je bevindt je op de Avenue des Cattleyas nummer twaalf. Je stapt in de lift. In een brede gang sla je linksaf.

Twee citroenboompjes, een rij lipbloemige heesters. Een duifgrijze deur met het plastic plaatje ORION, BINNEN ZONDER BELLEN. Een halletje met twee wankele poefs. Aan de muren hangen diploma's, een ervan bekroont de beste belichting op het Festival in Hunnient, Nieuw-Zeeland, een ander de beste circusfilm, en verder foto's van Walter Oorslag, directeur, met de koning, met een president, filmsterren, producenten, starlets.

Nu zou er een secretaresse tevoorschijn moeten komen. Maar welke? De secretaressen volgen elkaar op, duizelingwekkend, zij worden eerst geestdriftig ingewijd door de baas zelf dan bij hun koosnaampje genoemd en mogen ook wel eens mee, naar Parijs of naar Heist-aan-Zee. Dan, na enkele maanden, vraagt de producent of ze in het licht van de besnoeiingen die ook de regering moet toepassen genoegen kunnen nemen met twee derde van hun loon. Gaan zij daarmee akkoord dan horen ze na enkele weken dat zij toch niet

In de Griekse mythologie was Orion een jager die de Pleiaden achtervolgde. Hij werd door Artemis per ongeluk gedood en daarna tot sterrenbeeld verheven.

Voor de Egyptenaren was Orion de god Osiris, die vertwijfeld achterom kijkt. Nadat hij is vermoord door zijn jaloerse broer Seth, vormde zijn lichaamsvocht eind juli de Nijloverstroming. Isis, de weduwe van Osiris /Orion is wanhopig naar het lijk van haar man op zoek en volgt hem op de voet als Sirius, de Hondsster.

Emmaüs was een dorp in Judea op 11,5 kilometer van Jeruzalem. De bewoners konden vlakbij baden in de warme bronnen.

Emmaüsgangers door Caravaggio (1601)

Het evangelie volgens Lucas beschrijft dat na de kruisiging en graflegging van Jezus twee van zijn discipelen van Jeruzalem naar Emmaüs gingen. Onderweg sloot zich een vreemdeling bij hen aan die met hen over de Heilige Schrift sprak en hen berispte over hun aarzelende geloof. Pas in de avond, bij het avondmaal in een herberg te Emmaüs, kregen ze door wie de vreemdeling eigenlijk was, toen hij dezelfde gebaren maakte die Christus had gemaakt tijdens het laatste avondmaal, voordat hij werd aangehouden en gekruisigd: "En het geschiedde, als Hij met hen aanzat, nam Hij het brood, en zegende het, en als Hij het gebroken had, gaf Hij het hun. En hun ogen werden geopend, en zij kenden Hem; en Hij kwam weg uit hun gezicht" (Lukas 24:30-31).

Avenue des Cattleyas nummer twaalf: de L'avenue des Cattleyas / de Cattleyalaan is een straat in Brussel, ongeveer 200 meter lang.

Twee citroenboompjes, een rij lipbloemige heesters:

helemaal voldoen aan de ontzagwekkende eisen van het vak en worden ontslagen.

Dit keer is er Claudine; zij was vroeger gespecialiseerd in de registrering van de beweging der spraakorganen; zij draagt een Egyptisch ogend muntstuk rond haar nek, misschien stelt het deerniswekkende profiel een minnaar voor of een oud-professor die zij vereerde, zoals Tolstoi door de sneeuwvelden baggerde met een medaille van Jean-Jacques Rousseau om de harige nek.

In een bijna stukgekauwd rieten mandje op haar bureau slaapt een Sky-terriër. Het is om hem te voeden dat Claudine hier werkzaam is, en de grillen van haar werkgever ondergaat.

'Wilt u hier even wachten?' zegt Claudine met een rochelend Gents accent en brengt de bezoeker, meestal een smekeling, naar de belendende kamer. Men wachte een halfuur, men onderzoeke de diploma's in diverse talen, foto's van de producent zoenend met Vaclav Havel, Catherine Deneuve, de grote Herman Grootaers, en dan verheffe men zich uit de stoel want in de deuropening staat Walter Oorslag en schalt zijn beruchte lach en zegt: 'Wat een plezier u te zien! Kom toch binnen. U ziet er zeer goed uit.' Dit is onafwendbaar, identiek, monomaan. Ook al ontmoet hij u voor het eerst. Er is van hem bekend dat hij op een ochtend een dame door de telefoon begroette met: 'Hallo. Hoe gaat het met u? U ziet er zeer goed uit.'

Hij wijst je een crapaud aan en gaat in tegenlicht zitten met de rug naar het raam.

Hij wrijft in zijn handen, zoals een pastoor in een Vlaamse film. Bij felle zon of bij een adequate belichting kan men tussen zijn vingers iets schurftachtigs ontwaren, ook bij zijn polsen. De mijten bewegen, worden gedood door zalfjes. Oorslag wijt het aan de plotselinge gevoelsstoornis die hem overweldigd heeft een paar jaar geleden tijdens een souper bij de aanminnige jonge baron Aubin de la Ribelle toen de toenmalige minister van Landbouw Meulemans hem, weliswaar lichtjes beneveld door de Château Neuf Vieux Télégraphe, vroeg, zomaar, zonder enige inleiding of subtiele hint vooraf: 'Zeg me eens, beste Oorslag, entre nous, bent u ook vrijmetselaar?'

Oorslag was sprakeloos gebleven, had zijn mond afgeveegd met zijn mouw. Dat men hem van zoiets kon verdenken, en dat men in het openbaar daaromtrent om opheldering vroeg, het had in hem een tumult teweeggebracht dat zijn bloed deed schiften. Eenzelfde tumult overviel ooit Robert Schumann toen na een concert van Clara de Nederlandse prins Frederik hem vroeg: 'Sind Sie auch musikalisch?'

☆

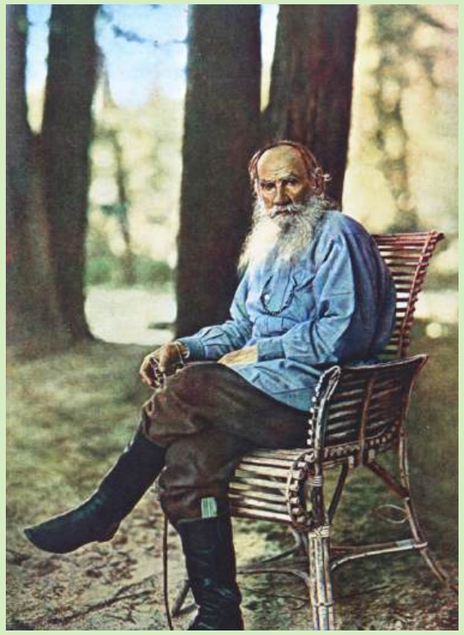

Citroenboompje

Lipbloemige heester. Hier: de witte dovenetel

Festival van Hunnient: ?? Onbekend.

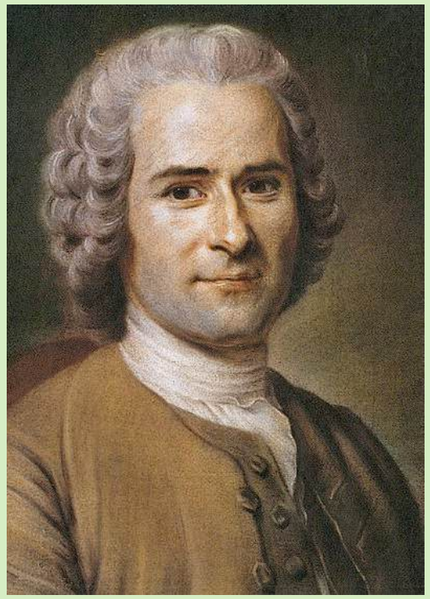
Starlets: aankomende filmsterretjes.

Tolstoi werd geboren op het landgoed Jasnaja Poljana, 180 kilometer ten zuiden van Moskou. Hij kwam uit een familie van hoge adel. Zijn vader was een deelnemer aan de 'Vaderlandse Oorlog' van 1812 tegen de legers van Napoleon. Zijn ouders overleden echter al vroeg en hij werd door familieleden opgevoed. Zijn vroege leven op Jasnaja Poljana heeft een grote invloed uitgeoefend op de toekomstige schrijver. Daar maakte hij kennis met het leven van de arme boeren. Hij kreeg onderwijs van huisleraren en las veel in het Frans, Duits en Engels. In het Frans bijvoorbeeld alle werken van Rousseau (terug naar de natuur) van wie hij op 15-jarige leeftijd een portretje in een medaillon om zijn hals droeg. Ook las hij al vroeg de gedichten, sprookjes en legenden van de door hem bewonderde Poesjkin.

Lev Tolstoi

Jean-Jacques Rousseau (1712 - 1778):

Hij was een baanbrekend filosoof en schrijver. Hij heeft invloed uitgeoefend op de literatuur, pedagogiek en politiek.
Tot de meest spraakmakende en invloedrijke staatkundige geschriften uit de achttiende eeuw behoort zijn *Du contrat social* (1762) dat van invloed was op de Verklaring van de rechten van de mens en de burger uit 1789 in de Franse Revolutie en de Franse grondwet van 1791.

Jean-Jacques Rousseau op 41-jarige leeftijd

Als een van de eersten schreef hij een literaire autobiografie. Met zijn liefde voor de natuur stond Rousseau aan het begin van de Romantiek. Zijn briefroman *Julie* was in de achttiende eeuw een van de best verkochte boeken. In zijn roman *Emile* zet Rousseau zijn visie op de menselijke natuur uiteen en stelt hij de volgens hem ideale opvoedingsmethode voor. Het boek heeft een enorme invloed gehad op de filosofie van de opvoeding en belangrijke pedagogen. Rousseau kon goed en innemend schrijven; al zijn boeken vallen op door gedenkwaardige openingsscènes.

De filosoof-schrijver Goethe was een van zijn vele bewonderaars, maar de filosoof Voltaire bespotte hem. Rousseau behoorde tot het tijdperk van de Verlichting, maar hield er deels afwijkende meningen op na.

Rousseau was een autodidact. Hij had een moeilijk karakter en zijn hele leven last van urineretentie, een kwaal die hem vaak veel pijn bezorgde. In zijn autobiografie schreef hij over zijn vele leugens, waanvoorstellingen, zijn masochistische neigingen.

Sky-terriër:

Václav Havel (1936 – 2011) was een Tsjechisch schrijver, dissident en politicus. Hij was de laatste president van Tsjecho-Slowakije en de eerste van Tsjechië.

Havel kwam uit een rijk gezin. Toen de communisten in 1948 aan de macht kwamen, kreeg hij vanwege zijn bourgeois-afkomst problemen om zich in te schrijven voor een goede hogere opleiding.

Vanaf 1959 werkte hij in verschillende theaters, eerst als toneeltechnicus, later ook als toneelschrijver. Ondertussen studeerde hij aan de Hogeschool voor Drama. In 1963 vond de eerste openbare opvoering van een toneelstuk van zijn hand plaats, *Het Tuinfeest*, een satire op de moderne bureaucratie. Zijn toneelstukken staan in de traditie van het absurde theater van met name Franz Kafka.

Na de beëindiging van de Praagse Lente in 1968 kreeg Havel een publicatieverbod opgelegd en werd zijn paspoort ingetrokken. Vanaf dat moment werden zijn activiteiten meer politiek gericht. De Tsjecho-Slowaakse overheid beschouwde hem als gevaarlijk. In het westen kreeg hij steeds meer bekendheid als dissident. Tussen 1970 en 1989 zat hij drie maal gevangen en bracht in totaal vijf jaar in gevangenschap door.

Havel was in 1977 een van de grondleggers van Charta 77, een beweging die de Tsjecho-Slowaakse overheid wees op schendingen van mensenrechten. Deze beweging kreeg veel erkenning en steun in de westerse wereld.

In 1990 werd hij bij de vrije verkiezingen door het parlement tot president gekozen.
In 1992 werd Tsjecho-Slowakije tegen de zin van Havel gesplitst in Tsjechië en Slowakije.
In 1993 werd Havel voor vijf jaar gekozen als president van Tsjechië.
In 1998 volgde zijn herverkiezing voor een tweede termijn van vijf jaar. Toen de tweede termijn in 2003 afliep, was een derde periode grondwettelijk onmogelijk.

Havel was erelid van de Club van Rome en de Club van Boedapest.

Catherine Deneuve (Parijs, 1943) is een Franse actrice. Ze werd bekend met haar rol in *Les Parapluies de Cherbourg* (1964, Grand Prix van het filmfestival van Cannes). Vanaf dat moment heeft ze zich ontwikkeld tot een van de belangrijkste vrouwen op het Franse doek en een van de topsterren van de internationale filmscène in de late jaren zestig.

Catherine Deneuve in Cannes (2000)

Ze is niet alleen als actrice actief, ze is ook zakenvrouw en model (in de jaren tachtig was ze het gezicht voor de parfums van Chanel) en heeft sinds 1986 haar eigen parfum.

Uit een relatie met de Franse regisseur Roger Vadim kreeg ze een zoon en uit een relatie met de Italiaanse acteur Marcello Mastroianni een dochter.

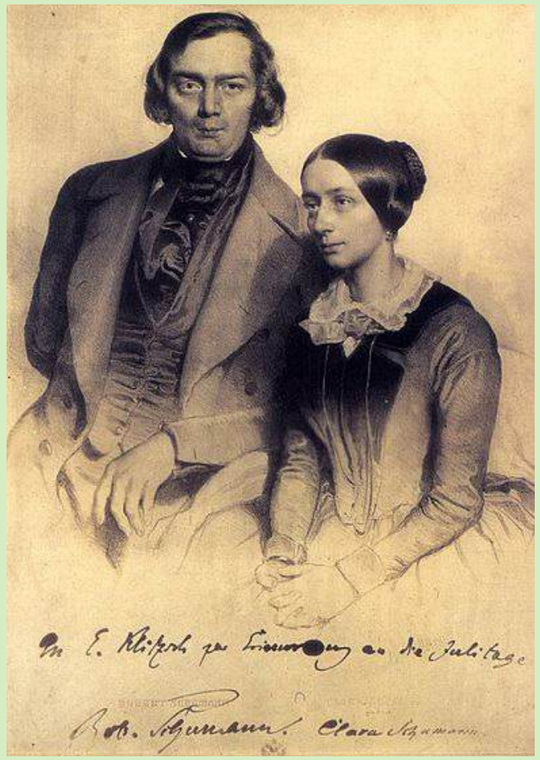
In 1985 stond zij model voor Marianne, het nationale symbool van Frankrijk.

Robert Schumann (1810 – 1856) was een Duitse componist, pianist, dirigent en muziekcriticus in de periode van de romantiek.

Hij voelde zich sterk tot Clara Wieck aangetrokken. Zijn liefde voor haar leidde tot jarenlange conflicten met zijn pianoleraar, haar vader Friedrich Wieck, die bijzonder trots was op zijn dochter. Zij was zijn oogappel en een veelbelovend pianiste, de kroon op zijn leraarschap. Het kwam tot een openlijke breuk. Wieck had Schumann verboden Clara te ontmoeten en ging met haar op concertreis. Maar in Schumanns werken uit deze tijd blijft Clara aanwezig. In 1837 verloofde het paar zich tegen de wil van vader Wieck. De intriges van Wieck leidden bij Schumann tot een zenuwcrisis en aanvallen van zwaarmoedigheid. Via de rechtbank werd de toestemming voor het huwelijk geforceerd. Eindelijk kon het paar op 12 september 1840, daags voor de 21e verjaardag van Clara, trouwen.

In datzelfde jaar werd Schumann door de Universiteit van Jena tot eredoctor benoemd en maakte hij kennis met Franz Liszt. De eerste huwelijksjaren waren de gelukkigste van Schumanns leven. Het echtpaar bleef tot 1844 in Leipzig wonen.

Clara ging door met optreden en haar carrière als pianiste ontwikkelde zich voorspoedig. De inkomsten uit haar concerten waren onmisbaar voor het echtpaar en omdat ze vaak werken van Schumann speelde, droeg ze bij aan zijn reputatie als componist, ook in het buitenland. Op een concertreis in 1844 naar Rusland voor concerten in Petersburg en Moskou werden de Schumanns door de familie van tsaar Nicolaas I ontvangen. Het stoorde Robert echter dat Clara op deze tournees de hoofdrol speelde en dat hij niet meer leek te zijn dan haar meereizende echtgenoot.

Robert en Clara Schumann, 1847

Ook in Nederland zijn ze geweest. Toen ze bij **prins Frederik**, de jongere broer van koning Willem II, aan het hof kwamen vroeg de prins, volgens een vaak navertelde anekdote, aan Schumann "of hij óók muzikaal was".

7

(Claudine): ‘Orion-producties.’
(Elias de Schepper): ‘Met De Schepper.’
(Claudine): ‘Goedemorgen, mijnheer De Schepper.’
(Elias de Schepper): ‘Verbind me door, Claudine.’
(Claudine): ‘Meteen, mijnheer De Schepper.’
(Walter Oorslag): ‘Mijn allerbeste Elias.’
‘Beste Walter.’
‘En?’
‘Foute boel.’
‘Je zult toch niet beweren...’
‘Ja zeker. Toch wel. Ik kon de Commissie niet vermurwen.’
‘Maar het kan toch niet...’
‘Jawel. Je kunt de hele *Villa des Roses* vergeten.’
‘Heb je een idee van de sommen die ik daarvoor al geïnvesteerd heb?’
‘Een derde van de sommen die je bij ons officieel zult declareren.’
‘Ach, die Elias. Altijd zo geestig.’
‘De instructies komen van hogerhand.’
‘Heeft hogerhand ook een naam?’
‘De minister zelf.’
‘Juist. Stuur me het verslag, wil je?’
‘Meteen. Per koerier. *For who dies lonely*.’
‘Waarom zeg je dat? Waarom zeg je zoiets?’
‘Wat? Wat heb je? Wat zei ik dan?’
‘*For who dies lonely*.’
‘*For your eyes only*.’
‘Elias, doe me een plezier. Neem een paar Assimil-lessen. De groeten aan je vrouw. Zij ziet er goed uit.’

☆

Sir Roger Moore

For who dies lonely persifleert de titel van *For Your Eyes Only*, de twaalfde James Bondfilm, met Roger Moore als James Bond. De film is uitgebracht in 1981. Het is gebaseerd op een kort verhaal uit de gelijknamige verhalenbundel van Ian Fleming uit 1960.

De titel is een specifieke verwijzing naar twee verschillende momenten in de film en heeft zodoende een dubbele betekenis. Wanneer Bond het dossier over Gonzales krijgt, staat er op de voorkant van het dossier “For your eyes only”, wat betekent dat de inhoud enkel en alleen door Bond mag worden gezien. Op het einde van de film, wanneer Bond en Melina elkaar uitkleden, zegt Melina: “For your eyes only, darling”.

Ian Fleming

Ian Fleming (1908 – 1964) was een Brits schrijver en ex-medewerker van de Britse inlichtingendienst. Hij is beroemd geworden door de serie boeken rondom James Bond, speciaal agent van de Britse geheime dienst.

Assimil-lessen: Assimil is een Frans bedrijf, opgericht door Alphonse Chérel in 1929. Het publiceert cursussen voor vreemde talen, het begon met hun eerste boek *Anglais sans Peine*.

De Assimil methode bestaat eruit dat men elke dag een les leert van ongeveer 20 min. Er worden niet zo zeer woorden als wel hele zinnen aangeleerd zodat de taal op een natuurlijke manier wordt overgebracht (of geassimileerd). Op de linkerbladzijde staat telkens een stukje tekst in de vreemde taal en rechts de vertaling en grammaticale opmerkingen.

De Assimil boeken zijn berucht vanwege hun vaak bizarre dialogen.
Als voorbeeld de eerste dialoog uit de cursus Nederlands:

- Goedendag, (...)
- Dag, meneer (...)
- Hoe maakt U het?
- Niet heel goed
- Bent U ziek?
- Nee, maar mijn vrouw is ziek, mijn dochter is ziek, mijn zoon is ook in bed en mijn schoonmoeder (...)
- Wat? Is Uw schoonmoeder ook ziek?
- Welnee, mijn schoonmoeder is nu bij ons thuis

De dialogen zijn vaak geparodieerd, onder meer door Eugène Ionesco in het toneelstuk *La cantatrice chauve*.

8

Brugmanplein: de Place Georges Brugmann ligt in de gemeente Elsene.

(Geruis in de telefoon. In de bocht van het Brugmanplein trekken de auto's op. Claudine denkt er ernstig over na ontslag te nemen. Haar baas is niet te pruimen.)

Oorslag – Schuiten, ik ben geruïneerd. Mijn hele onderneming gaat er aan. De deurwaarder staat voor de deur. Men zal mijn meubelen openbaar verkopen. Is dat het wat je wil?

Schuiten – Kalmeer, Walter.

Oorslag – Je klinkt alsof er iemand naast je staat die meeluistert.

Schuiten – Ik ben alleen.

Oorslag – Waar is je werkster? Kan zij je afluisteren?

Schuiten – Die komt alleen op vrijdag en woensdag.

Oorslag – Pieter, je hebt me verraden.

Schuiten – Kan ik het helpen als de ganse Commissie van oordeel is...

Oorslag – De Commissie heeft niets te oordelen.

Schuiten – Wind je niet zo op. Ik heb mijn uiterste best gedaan.

Oorslag – Haha.

(Op de achtergrond hoort men duiven koeren. Een goed omen in bepaalde landen van Klein-Azië. Er zit een verdachte ruis in de telefoon.)

Oorslag – Schuiten, wie heeft er tegen mij gestemd?

Schuiten – Er was geen stemming. De voorzitter zei gewoon dat *Villa des Roses* niet in aanmerking kwam.

Oorslag – En wie viel hem bij? Ridder Vijt?

Schuiten – Hij kon niet anders. Anders ging zijn tekenfilm eraan.

Oorslag – De hufters.

Schuiten – Men vond het, geloof ik, ook te frivool.

Oorslag – Maar er komt maar één kleine neukscène in voor!

Schuiten – Walter, zie het onder ogen. *Villa des Roses* est fini!

Oorslag – Wil je vooral geen Frans tegen mij spreken!

(Lange pauze. Een paard zakt door zijn knieën, valt op de straatstenen. Het koetsje met zes Japanners dreigt te kantelen. Zij stoten grommende klanken, piepende kreetjes uit.)

Oorslag – En wat moet er gebeuren met wat ik geïnvesteerd heb?

Schuiten – Wat er altijd gebeurt, je hevelt die onkosten over naar een andere, of een nieuwe productie.

Oorslag – Ik heb geen andere productie!

Schuiten – Wij kunnen toch iets vinden?

Oorslag – Waar? Wij hebben in dit land geen scenaristen, geen ideeën, niks hebben we.

Schuiten – Kom, kom.

(Pauze. De zon zinkt in de zee. Inboorlingen zien het laatste rood in de golven verdwijnen. Zij huilen. De tovenaar zegt: 'Weg is zij, in de zilveren zee. Voorwaar, nooit zal de zon weer opkomen.')

Pousse-café is een recept uit 'How to Mix Drinks'. Het is een mix bestaande uit meerdere laagjes likeur, die als gevolg van hun verschillend soortelijk gewicht op elkaar drijven en zo een gamma van kleuren in het glas te zien geven, alsof er een schilder aan het werk is geweest.
Men gebruikt een hoog glas met een rechte rand.
De Parijse pousse-café wordt gedronken na een diner bij een kopje koffie.

't Zijn weiden als wiegende zeeën,
Die groenen langs stroom en rivier,
Hier vredige dorpkens daar steden
Die rijzen met torens vol zwier,
't Zijn welige velden en wouden,
Of vlakten der heide vol rust.
O 'k wil in mijn harte behouden
Die schoonheid mijn opperste lust.

Voor Vlaanderen, Vlaanderen
Trille mijn harte vol geestdrift en vuur.
Mijn land is het land van de stilte,
De vreedzame brede natuur.
(...)

Willem Gijssels (1875 - 1945)
Melodie: Renaat Veremans (1894 - 1969)

Geert van Istendaal: “Bijna honderd jaar oud is het vers van Willem Gijssels (...) en toen al was het de romantische onzin die generaties romantische flaminganten heeft laten zwijmelen. Vijftig jaar geleden of daaromtrent heb ik het zelf vaak genoeg gezongen in jongenskoren. Maar zodra ik na de zangstonde mijn mond sloot, opende ik mijn ogen.

Oorslag – Hoe reageerde d’Arezzo? Ho, Schuiten, slaap je?

Schuiten – Ach, d’Arezzo. Die keek zoals altijd de kat uit de boom.

Oorslag – Toch ongehoord dat een Italiaanse mijnwerker zijn wetten stelt in ons cultureel leven.

Schuiten – Zijn vader was een mijnwerker.

Oorslag – De appel valt niet ver van de boom. Nondedju, dedju. Nadat ik alles geregeld had. *Villa des Roses* staat nondedju op de verplichte lectuurlijst in de scholen, godverdomme.

Schuiten – Waarom wacht je geen jaartje met *Villa des Roses*?

Oorslag – Omdat er binnen het jaar een andere regering komt en een nieuwe minister en een nieuwe godverdomse commissie. Hoe reageerde Marigaal?

Schuiten – Je kent hem. Bij de pousse-café zong hij als gewoonlijk: ‘’t zijn weiden als wiegende zeeën.’

Oorslag – Zat?

Schuiten – Crimineel.

(Pauze. De producent kijkt naar het confidentieel verslag van de vergadering dat op zijn bureau ligt, zet met een rode ballpoint vraagtekentjes. Zucht. De werkster heeft de foto van hem met de Paus scheefgezet. Hij zet haar recht. Je kunt niemand meer vertrouwen. In alle sectoren heerst een geest van lauwe overgave, inertie. Duiven tikken tegen elkaars schedel, happen naar elkaars vleugels. Hij belt Jan-Frans Marigaal.)

Oorslag – Jan-Frans, je kent me, ik zeg altijd overal recht voor de vuist wat ik vind. Ik leg mijn oor niet te luisteren naar de zogenaamde kenners, ik ben het volk, als ik iets niet versta dan verstaat het volk het ook niet.

Marigaal – Walter, ik heb een dringende afspraak.

Oorslag – Ik zal bondig zijn. Zoals altijd. Ik heb een idee.

Marigaal – Gefeliciteerd.

Oorslag – Die affaire met *Villa des Roses* die de Commissie heeft gekelderd zit me dwars. Vooral daar de toekenning van de bedragen in november moet gebeuren, anders gaat dat mooie sommetje regelrecht terug in de pot en rekent het Rekenhof het weer in, en kunnen we...

Marigaal – Een dringende afspraak, Walter.

Oorslag – Twee minuten. Laat me uitspreken. Jij bent het intelligentste en integerste lid van die godverdomse commissie, daarom richt ik mij tot u. Vind mij een script. En ik garandeer je een bedrag waarvan een Hollywood-scenarist niet mag dromen.

Marigaal – Hoeveel?

Oorslag – Maar je kent mijn voorstel nog niet.

Marigaal – Daarnet zei je dat ik intelligent was. Luister, ik lever je een pasklaar scenario.

Oorslag – Vlaams?

Marigaal – Vlaamser kan niet.

Oorslag – Populair?

Marigaal – Je zult ervan schrikken, zo populair.
Oorslag – Niet te veel seks toch?
Marigaal – Wat nodig is.
Oorslag – Kan er ook wat humor bij?
Marigaal – Walter, als er iemand is die humor heeft...
Oorslag –...ben jij het, dat is bekend. Dure productie?
Marigaal – Dat is een rekbaar begrip. Walter, hoeveel?
Oorslag – Hoeveel had je gedacht?
Marigaal – Beste vriend, jij moet over de brug komen. Jij vraagt mij. Ik vraag jou niks.
Oorslag – Maar in welke orde...
Marigaal – Vier miljoen.
Oorslag – Ik dacht dat je een vriend was.
Marigaal – En een voorschot van twintig percent bij het tekenen van het contract.
Oorslag – Jan-Frans, wat heb ik jou misdaan? In heel mijn carrière die ik van de grond af heb opgebouwd heb ik dit nog nooit meegemaakt.
Marigaal – Walter, ik moet gewoon, nu, op dit moment, de deur uit.
Oorslag – Is het een echt Vlaams product?
Marigaal – Walter...
Oorslag – En buitenopnamen? Zijn er meer dan twee weken buitenopnamen?
Marigaal – Je kunt het contract laten brengen op mijn bureau. Zo rond twee uur morgen. Ik lever je het scenario binnen drie weken.
Oorslag – Heb je al een titel? Voor mijn sponsors weet je...
Marigaal – Om twee uur morgen, Walter. Ciao.

☆

Blue girls: porno video.

Spilliaert (Havenzicht, 1921, 60 x 40 cm, gouache en krijt ...): er is een Havenzicht met die titel uit 1927, 63.94 x 48.36 cm (hxb), een aquarel (rechts). In aanmerking komt ook een uit 1923 (links).

Rik Wouters: Hendrik Emil (Rik) Wouters (Mechelen, 1882 – Amsterdam, 1916) was een Belgisch beeldhouwer, kunstschilder, tekenaar en etser. Hij wordt tot de stroming van het fauvisme gerekend (wilde kleuren).

1914 Zelfportret

Minaret: een toren aan of bij een moskee.

Raad van Beheer: raad van bestuur, toezicht.

Johnny Walker Black Label: een Schotse whiskey

9

Tijdens het telefoongesprek heeft de producent op zijn nagels gebeten tot bloedens toe. Een zure substantie schrijnt in zijn mond. Hij steekt *Blue Girls* in de videorecorder. Het beeld is verbleekt, versleten. De schokschouderende hupsende zuigende zombies hebben niet de minste uitwerking. ‘Meneer Marigaal, ik krijg je nog,’ zegt Oorslag. ‘Naar de diepste kelder met jou, met je arrogante adjectieven, met je blufferig gekwaak, weg met jou, ik pis in je bek. Om te beginnen krijg ik je voor drie miljoen, misschien wel twee miljoen acht. Want ik hoorde je beven toen je “vier miljoen” zei, beven en hunkeren, jij zoals alle anderen.’

Hij telefoneerde naar zijn Zwitserse makelaar, maar die had alleen maar ongunstige berichten over de dollar.

Hij telefoneerde naar Maarten, een ranke student economie die zich als padvinder verkleedde of als verpleegster, maar Maarten gaf niet thuis. Examens waarschijnlijk. Misschien was het ook maar beter zo, want Maarten kon, voornamelijk na het naspel, lang van stof zijn.

Hij voelde een migraine opkomen. Alleen in bed was niet bevorderlijk. Hij telefoneerde naar Paeltermans om te horen of zijn Spilliaert (Havenzicht, 1921, 60 x 40 cm, gouache en krijt, vorige eigenaar Mevrouw Spilliaert zelf) iets substantieels had opgebracht in de veiling te Lokeren. Maar ook Paeltermans antwoordde niet. Miste hij eigenlijk die Spilliaert die jarenlang boven in zijn slaapkamer had gehangen? Nauwelijks. Wat hij wel zonderling vond en ongezond was hoe kunst je blik kon vervormen. Zo kon hij in Oostende geen pier, geen reling zien of hij moest aan een Spilliaert denken. Een kommetje kersen of reine-claudes en je kreeg een Rik Wouters op je netvlies. Gezond kon dat toch niet zijn.

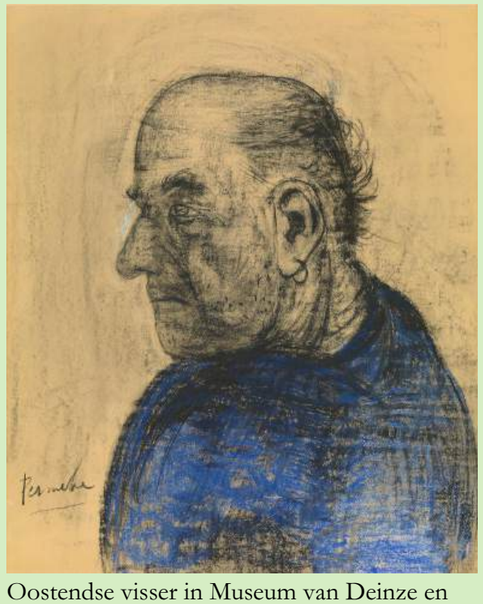
Hij stapte in zijn Jaguar. ‘Ik heb geen vrienden, alleen minnaars.’ Dat gold niet voor hem. Eerder: ‘Ik heb alleen kennissen en klaplopers, uitzuigers, uitbuiters, praatjesmakers, nijdassen, kontlikkers. Als het erop aankomt streelt niemand over mijn kopje. Maar, kop op, Walter.’ Hij reed een heuvel op. Je kon het dorpje zien liggen waar John van Gistel woonde, de twee minaretachtige torens van het hoofdgebouw, de geglazuurde pannen van de orangerie, de gevel met de middeleeuwse bakstenen, twintig frank het stuk, reken maar. Oorslag rekende, maar zijn hoofd was er niet bij, het grint van de oprijlaan knarste. Christiaens, de huisknecht, deed de glazen deur open en boog, een steenpuist in de nek.

Indien de Van Gistels zich ergerden omdat Oorslag vaak langskwam zonder vooraf te bellen, lieten zij het niet merken. Donna zoende hem drie keer. Alleen in de provincie mag dat, drie keer; in Parijs en dus ook in Brussel sla je er een figuur mee. Donna was bij de vijfenzestig, zij had naar eigen zeggen tijdens haar leven een kilometer lul versleten en bezweek nu stilletjes aan een goedaardige leukemie. John was de enige die in de Raad van Beheer van ORION-producties zijn mond opendeed en soms – voor de lol uiteraard – tegen Oorslag inging. Christiaens bracht een schaaltje met olienootjes en Donna schonk haar beruchte whisky van de Grand Bazar – die zij in de sinds jaren onveranderlijke fles Johnny Walker Black Label overgoot.

Rik Wouters, De strijkster, 1912.

Constant **Permeke** (Antwerpen, 1886 – Oostende, 1952) was een Belgisch expressionistisch kunstschilder en beeldhouwer. Hij wordt gezien als belangrijkste vertegenwoordiger van het Vlaamse expressionisme. Hij is het meest bekend om zijn sterke en plechtige afbeeldingen van zeelieden en vissers met hun vrouwen.

(Zie ook deel 2, p. 194).

Oostendse visser in Museum van Deinze en de Leiestreek

De avond bedaarde de producent enigszins. Men koutte over de nieuwe procureur-generaal die socialistische sympathieën had, over de veiling in Lokeren waar Van Gistel drie Permekes in had gestoken (niet van de meest meesterlijke, de meester was niet zeer kieskeurig tegenover zijn werk geweest – had hij niet in zijn atelier een hoek met schilderijen waarvan hij wist dat ze niet gelukt waren maar goed genoeg voor de domoor die zelf niet uit zijn doppen kon kijken), over de troebele fratsen van de *yen*, over de sodomie op het schoolschip 'Sir Anthony Van Dyck', en uiteraard ook over de laatste productie van ORION, in voorbereiding: *De bruid van Somalië*, de bruid een non zijnde die haar kap over de haag gooit voor een halfbloed, wat haar duur te staan zal komen vanwege Zuid-afrikaanse commando's die haar een goed halfuur lang folteren, verkrachten en doden. Donna van Gistel zoog op haar sigaartje alsof dit het laatste was dat haar op aarde werd gegund. 'Wordt een schlager,' zei ze, 'internationaal, een schlager. Ik zie het zo voor mij. Een dag of zes in Zaïre filmen, de rest knusjes in de studio in Brussel, kleine crew, veel stagiairs, en de negers uit de Hoogstraat, een tijger of twee, palmen. En Tania,' besloot zij opgewekt, 'hè, Johnnie, Tania d'r bij!'

'Ja zeker,' zei John van Gistel, en knipoogde naar Oorslag.

'John is dol op Tania. Jammer dat ze niets aan haar adem doet.'

'Die negers,' zei John van Gistel, 'dat wordt een probleem. Zij beginnen de prijzen te kennen.'

'Ach, een stickje op zijn tijd doet wonderen,' zei Donna.

'Wij moeten ook uitkijken als er strohutten gebouwd worden in de studio dat ze duchtig bespoten worden met vuurwerende stoffen.'

De producent hoorde niet graag een lid van de Raad van Beheer zich bemoeien met productie. Voor je 't wist keken ze rekeningen na. Hij schakelde over naar *Villa des Roses*, vertelde zijn wedervaren bij de Commissie. 'Maar ik heb een reserveverhaal klaarstaan, wat dacht je? Ik heb voor hetere vuren gestaan. Een

schitterend verhaal.'

Men wachtte af. Oorslag sipte, kuchte, staarde.

'Welk schitterend verhaal?' vroeg Donna toen.

'Kan ik nu niet vertellen.'

'Ook niet aan mij?'

'Ik heb het beloofd aan de auteur.'

'En die is?'

'Marigaal.'

'Marigaal kan geen verhaal schrijven. In geen honderd jaar.' Als Donna iets zei dat zij beslissend vond, zakte haar onderkaak en sperden zich haar neusgaten. Op de video zag je haar zo soms, op safari, in de buurt van een slapende neushoorn.

'Hij kan hooguit een debat bijsturen op de tv,' snoof zij.

'Hoeveel vraagt hij?' vroeg John van Gistel.

'Vijf miljoen.'

Yen is de munteenheid van Japan. De yen wordt in het Latijnse schrift afgekort tot ¥, in het Japans gebruikt men de kanji:

漢字

Door het belang van Japanse economie is de yen in de wereld een belangrijke munteenheid.

Hoogstraat: de Huugstroat (Rue haute) in de Marollen, wijk in het zuiden van het centrum van Brussel.

Gnoe: een soort antilope.

In gebieden waar kort gras en water seizoensgebonden zijn, zoals in de Serengeti, trekken de gnoes in grote kuddes, die continu zich bewegen tussen de Grote Slenk in het regenseizoen en het Victoriameer en Masai Mara in het droge seizoen. Ze blijven in een gebied tot dit is uitgeput, en trekken dan weer verder. Bij deze trek blijven de dieren meestal de roofdieren voor. Ze leggen jaarlijks zo'n 800 kilometer af. Tijdens de trek kan een kudde gnoes een lengte aannemen van veertig kilometer.

Jongen kunnen soms al tien minuten na de geboorte mee met de kudde.

'Dat is wel heel erg pittig.'

'Het is gewoonweg chantage,' zei Oorslag. 'Maar ik ken de man tot op het bot. Ik haal er wel een paar honderdduizend af.'

'In principe ben ik uiteraard bereid om wat dan ook te steunen,' zei John van Gistel, 'maar de garanties...'

'In de filmbusiness zijn er geen garanties,' zei Donna beslist.

'Wij zien wel,' zei John van Gistel. Van opwinding wou Oorslag op Donna's achterwerk slaan want bij Van Gistel betekende 'wij zien wel'. ga je gang, beste Walter, slimme, snelle, sexy Walter, ik zal je steun en toeverlaat zijn in de Raad van Beheer, ik hou mijn hand boven je hoofd in de gouden regen. Maar Walter hield zijn opgewonden hand in, hij herinnerde zich net op tijd dat niet zo lang geleden tijdens een safari Donna in haar rechterbil was gebeten door een gnoe die met een flinke hap ongedeerd was weggeraakt in het menshoge geurende waaiende riet onder het geproest van de boys.

'Je hebt gelijk,' zei Oorslag, 'wij zien wel als de development van de treatment klaar is...'

'Spreek Vlaams, man,' zei Donna.

'Als het tekstmateriaal aanleiding geeft...'

'Ach, hou toch op,' zei Donna ineens grimmig. Pijn in haar bil waarschijnlijk.

☆

10

Jan-Frans Marigaal legde bedaard de hoorn neer, maar Karina, die net de zitkamer binnen kwam, zag een innig, gevaarlijk lachje in zijn slordig geknipte muisgrijze baard.

'Hij heeft toegebeten,' zei Marigaal.

'Wie?'

'Oorslag!'

'In wat heeft hij gebeten?'

Hij sloeg zijn ogen ten hemel. 'Karina,' zei hij, 'soms ben je werkelijk...'

'Als je weer zo begint,' zei zij en verliet de zitkamer die onbeschaafde mensen de *living* noemen. Hij bleef verweesd achter. Met wie kon hij zijn triomf delen? Er schoot hem niemand te binnen, dus ging hij haar – voor de zoveelste keer – achterna in de keuken. 'Liefje, je ventje heeft voor één keer loon naar werken gekregen.'

'Hoeveel?' zei zij.

'Ik vertel je alles op tijd en stond,' zei hij, 'als alles geregeld is. Maar wij gaan alvast lekker met zijn tweetjes...'

'O, Jan, nee, liefst niet, liefste. De jongens waren weer beestachtig vandaag. Ik ben bekaf.' De jongens waren de harige reuzen in paarse, turkooise, lila nylonjekkers aan wie zij tussen de lessen frezen en staalconstructie les in rekenen gaf.

'Dat bedoel ik niet, gekje. Nee, de gelegenheid vraagt om een substantieel avondmaal, met zijn tweetjes in Taverne Belfort.'

'O, dan moet ik mijn haar nog doen!'

'Doe,' zei hij.

In de gewelfde kelder waar je op de wanden in waterachtige kleuren allerlei taferelen uit *De Vos Reynaerde* uitgebeeld kon zien met kronkelige gotische onderschriften, nam hij haar hand vast en zei: 'Nu mag je kiezen wat je wil. Vanavond kies je zelfs twee hoofdgerechten. Wij leven maar één keer.'

Er hing een bijna tastbare walm van frietvet. Gelukkig was Michel, de kok, er niet die de neiging had bij het dessert aan je tafel te komen zitten en fragmenten uit zijn leven als huurling in Congo, als ongelukkige minnaar, als slachtoffer van de belastingen, te vertellen. De Marigaals aten stoverij met frieten en daarna elk een Dame Blanche, met warme chocola uiteraard. Zij knorden vergenoegd tijdens het eten. Het irriteerde Jan-Frans dat zij die hij tenslotte voorzag van kleren, schoenen, voeding en een dak boven haar hoofd niet één keer naar de oorzaak van dit Belfort-festijn gevraagd had, maar opnieuw onderdrukte hij zijn wrevel en ook aangewakkerd door de twee pilsjes die hij ophad en die zijn dooraderde neus al kleurden, vertelde hij haar zijn geheim, de onbenulligheid die jarenlang in die slechtsluitende, naar lavendelzeepjes geurende schuiflade van zijn verleden verborgen had gezeten en nu de kop opstak.

☆

O, Jan: Bert Vanheste hoort in de klank: 'Johan', een subtiele verwijzing naar Johan Daisne.

De vos Reynaerde: zie deel 3, pag. 370 - 372.

Dame blanche met warme chocola, in Duitstalige landen bekend als coupe Dänemark, is een nagerecht met vanilleroomijs waar warme chocoladesaus overheen wordt geserveerd.

De Dame blanche is de White Lady uit de werken van Walter Scott, een welgezinde geestverschijning (vergelijk de Nederlandse witte wieven).

Dame blanche

Will Tura, pseudoniem van ridder Arthur Achiel Albert Blanckaert (Veurne, 2 augustus 1940), is een Belgische zanger, muzikant en liedjesschrijver. Hij beleefde in 1962 zijn doorbraak, waarna hij uitgroeide tot een van de bekendste en succesvolste Vlaamse artiesten aller tijden. Tot zijn talloze reeks hits behoren onder meer *Eenzaam zonder jou* (1962), Hopeloos (1981), Mooi, 't leven is mooi (1989), Hoop doet leven (1993) en Hemelsblauw (1994). Vanwege zijn grote populariteit in vooral Vlaanderen wordt Tura ook wel de keizer van het Vlaamse lied genoemd.

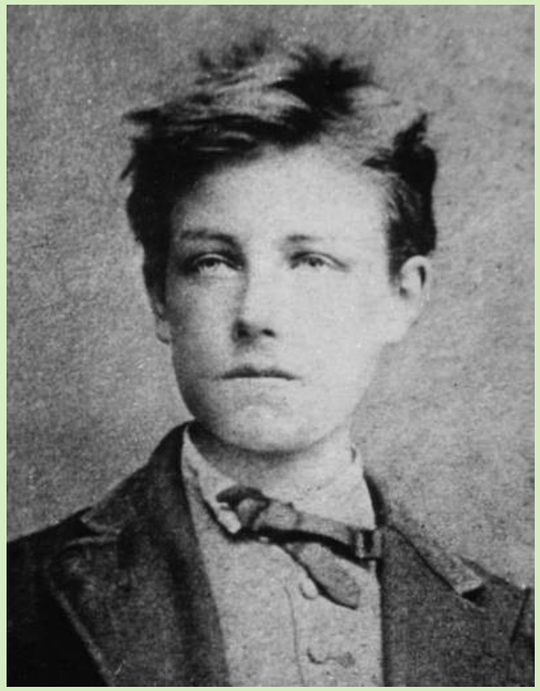
Karina niet gevonden. Wel: Katarina, 1975.

Borgerhout: voorstadje bij Antwerpen. Kreeg later de naam 'Borgerocco'.

Maghrebijn: afkomstig uit de Maghreb, benaming voor de Noordafrikaanse landen ten westen van het Nijldal: Libië, Tunesië, Algerije, Marokko en het gedeelte van Mauretanië dat in de Sahara ligt.

Arthur **Rimbaud** (Charleville, 1854 – Marseille, 1891) was een Frans dichter. Hij was een vertegenwoordiger van het symbolisme en decadentisme en een van de grote vernieuwers van de dichtkunst. Vader uithuizig, moeder zeer streng. *Une saison en enfer* en *Illuminations* zijn zijn belangrijkste werken.

Une saison en enfer is het enige werk dat Rimbaud tijdens zijn leven heeft

Arthur Rimbaud op 17-jarige leeftijd, in 1871

11

Toen Marigaal les gaf aan het Instituut voor Audiovisuele Techniek beleefde hij de gelukkigste tijd in zijn bestaan. Voor het eerst had hij een reguliere baan, hij hoefde de boerenkinkels in zijn twee klassen alleen maar de regels van de scenarioschrijfkunst bij te brengen zoals zij eens en voorgoed geboekstaafd staan in *How to write a scenario* en in *Ecrire un scénario*, en hij was verliefd op een lerares genaamd Karina, weliswaar de naam voor een lied van Will Tura maar toch evocatief genoeg om gezucht, gefluisterd, gezongen te worden als de avond viel over het flatje dat hij toen betrok in Borgerhout waar in die tijd geen Maghrebijn te zien was.

Eén ding had de dreinerige routine van zijn steeds vlakker wordend leraarschap ooit doorbroken, dat was toen hij voor een eindexamen een scenario in handen kreeg, dat meer dan acceptabel was, méér, het was verbluffend goed. Het volgde de richtlijnen die gedoceerd werden naar het Amerikaanse tv-serie-model, bevatte de vereiste portie liefde en ondergang, maar er doemde uit de erbarmelijk getikte pagina's een eigen wereld op – althans dat maakte Marigaal zich wijs. Dat maak ik mij wijs. Het kan niet dat zo'n pummel – de auteur van het scenario, Frank Verbauwen, was een oen als geen tweede en was door de vorige examens geraakt met de steun van de directeur die met Verbauwens vader in de denktank van de liberalen zat –, hoe kon het dat zo'n pummel... De wegen van de creatie zijn onnaspeurbaar, had Marigaal toen besloten. Waarschijnlijk was Rimbaud ook zo'n logge boerenjongen geweest in te wijde kleren, blozend, mummelend met een Ardeens accent.

'Wat is er van Verbauwen geworden?' vroeg Karina.

'Ik heb er nooit meer iets van gehoord.'

'En waar ging het scenario over?'

'Over Breughel.'

'De schilder?'

'Karina, ken jij een andere Breughel, een Breughel de metselaar, een Breughel de varkensfokker?'

'En was het zo'n Heimat-boerenverhaal...'

'Dat was het wonderlijke. Het was wel historisch...'

'Historisch! Bwááh.'

De ober dacht dat Karina moest kotsen en kwam aangeschuifeld. Zij verjoeg hem met haar servet. Je kon haar werkelijk niet onder de mensen brengen.

'Maar ik begrijp niet zo goed wat het met jou te maken heeft.'

'Ik heb het scenario.'

'Maar het behoort aan die Verbauwen.'

'Het is zo lang geleden.'

'Jan-Frans, wat ligt er op je hart?'

'Ik zou dat script dat gebaseerd is op het weinige wat we van Pieter Breughel de Oudere weten kunnen aanpassen.'

gepubliceerd. Het bestaat deels uit poëzie en deels uit proza. Waar het werk precies over gaat is niet zo eenduidig. Aan de ene kant is er duidelijk de stormachtige relatie tussen Verlaine en Rimbaud in te lezen. Aan de andere kant is het ook perfect mogelijk om de twee hoofdfiguren (de dwaze maagd en de helse bruidegom) te zien als metafoor voor de tweestrijd van de dichter die getroebleerd is door twijfels: kiest hij voor het pad van de ziener of staakt hij zijn pogingen en keert hij terug in de normale wereld?

Illuminations wordt in 1886 gepubliceerd door Paul Verlaine. Het bevat vooral prozagedichten (zoals *Le spleen de Paris* van Rimbauds voorbeeld Charles Baudelaire) en vrije verzen. Het is een weinig toegankelijk werk waarin Rimbaud volop experimenteert met stijlfiguren, taal en inhoud, droom en werkelijkheid, klank en intonatie... Illuminations wordt door Benjamin Britten van muziek voorzien in *Les illuminations* opus 18.

Un coin de table van Henri Fantin-Latour; geheel links is Verlaine afgebeeld, naast hem Rimbaud

In mei 1871 stuurt Rimbaud brieven naar resp. zijn leraar en surrogaatvader Izambard en naar Demeny. Deze brieven bevatten de visie van Rimbaud op de poëzie en op de dichter

'En als het jouwe laten doorgaan?'

'Bijvoorbeeld.'

'Dat zal je nooit doen, aa, omdat je dat niet kunt, dat aanpassen, bee, je veel te bang bent dat het zou uitkomen, cee, je er te lui voor bent.'

'Hoe goed ken je me, liefste. Je hebt gelijk. Ik zal Caesar geven wat Caesar toekomt. Een flink bedrag en hij draagt alle rechten aan mij over, wat ethisch correct is, want ik push het project erdoor en ik leid het in goede banen. Right?'

'Right,' zei zij aarzelend.

☆

zelf. De brief aan Demeny (15 mei 1871) wordt bekend onder de naam *Lettre du Voyant* (Brief van de ziener). Rimbaud heeft het over de dichter als ziener. "Je est un autre" (ik is een ander) zo stelt hij. Om ziener te kunnen worden moet een 'beredeneerde ontregeling van alle zintuigen' plaatsvinden. De dichter moet de eigen zintuigen rationeel ontregelen om zo een nieuwe werkelijkheid te scheppen, met nieuwe beelden, een nieuwe universele taal. Rimbaud hanteert zijn beginselverklaring principieel en stapt af van alle conventionele paden als het gaat om zijn levensstijl en zijn poëzie: hij wordt een van de grootste vernieuwers van de poëzie.

> "Le poète se fait voyant par un long, immense et raisonné dérèglement de tous les sens"
> (Lettre du Voyant, 15 mei 1871)

Zijn werk heeft ook een enorme invloed uitgeoefend op de popcultuur. Jim Morrison, Patti Smith en Bob Dylan werden diep geïnspireerd door zijn gedichten, en ook schrijvers als Jack Kerouac en William S. Burroughs gaven toe dat Rimbaud aantrekkingskracht op hen uitoefende.
Rimbauds poëzie en lotgevallen hebben echter vooral het surrealisme beïnvloed.

Het gedicht *Sensation* (1870) als muurgedicht in Leiden

In de blauwe zomeravonden zal ik over de paden gaan,
langs de kriebelende korenaren, mijn voet zetten op het dunne gras:
Als in een droom zal ik de frisheid aan mijn voeten voelen.
Ik zal de wind vrij spel geven in mijn haar.
Ik zal niet spreken, ik zal niet denken:
maar de onmetelijke liefde zal mijn ziel vervullen,
En ik zal lang gaan, heel lang, als een zigeuner,
door de Natuur, - gelukkig als met een vrouw. *(Vertaling A.B.)*

Pieter **Breughel** de Oude (tussen 1525 en 1530 – Brussel, 1569) was een Brabantse kunstschilder. Zie p. 15 en p. 72 - 82.

Koudvuur of nat gangreen is een infectie met anaerobe bacteriën, waardoor gezond weefsel avitaal wordt, bijvoorbeeld door schotwonden of pletwonden én besmetting met grond of mest.
Vaak produceren deze bacteriën gassen (gasgangreen) die de weefselspleten opendrukken waardoor de infectie zich razendsnel verspreidt.

12

Beste Frank Verbauwen,

Man, wat is het moeilijk om te achterhalen waar je uithangt! Je zal verbaasd zijn dit bericht van je oud-leraar te ontvangen. Nee? Ik heb je adres gekregen van Pieter Roothooft, weet je nog: Pieter de Schieter, de grappenmaker uit het Instituut? Hij is nu iets hoogs bij Unilever! Hoe een dubbeltje uit de filmschool rollen kan! Pieter beweert dat je om een voor hem onbekend gebleven reden ineens bij de Televisie bent weggegaan, niet eens met een gouden handdruk. Maar dat zijn jouw zaken, natuurlijk. Waarvoor ik je schrijf is het volgende: Heb jij soms nog een kopie van *Koudvuur*, het scenario dat je in je laatste jaar hebt ingeleverd en dat ik toen (herinner je je dat nog? ik hoop van wel!) gunstig heb besproken in de examencommissie? Misschien is er met dat script iets aan te vangen. Ik weet niet of ikzelf nog een kopie heb, en daarom zou ik je willen vragen: stuur me dat script, want het zou kunnen dat jij een andere versie hebt, iets uitgebreider of iets met notities.

Het zou mij zeer verheugen als je het de moeite waard vond om hier eens over te bomen. Laat iets van je horen. Het liefst zo snel mogelijk, want het zou weleens belangrijk kunnen zijn voor zowel jou als voor mij. Ik denk vaak terug aan de zonnige dagen in het Instituut. Van harte, je Jan-Frans Marigaal...

☆

Prince-de-Galles:

zwart wit aqua prince de galles wol mohair blend

Jean **Baudrillard** (Reims, 20 juli 1929 - Parijs, 6 maart 2007) was een Franse socioloog, mediawetenschapper, cultuurcriticus en postmodern filosoof. Al in de jaren zeventig waarschuwde hij voor de uitwassen van de consumptiemaatschappij. Ook voorzag hij dat door de macht van de massamedia en hun niet aflatende behoefte om nieuws te maken de werkelijkheid steeds verder vervormd zou worden.

Baudrillard in 2004

Karl Marx onderscheidde drie definities, waarmee de waarde van dingen gedefinieerd kan worden:

de hoeveelheid kosten die gemaakt zijn om het product te maken,

13

De fatterige bekakte Marigaal, de terreur van de school met zijn hypocriet bebaarde glimlachje dat onze klas die armtierig om goede punten bedelde verpletterde! De blaaskaak, die nooit enige moeite heeft gedaan om ons iets te leren, maar teksten voorlas uit een boek. Het kadaver in zijn Prince-de-Galles-pak dat voorlas uit Baudrillard, eindeloos, zodat we wel in slaap moesten sukkelen in die zomers. De kille kikker met Eau Sauvage aftershave.

Frank Verbauwen hield het grauwe gerecycleerde papier vlak bij een lamp, hij was te moe om zijn bril te pakken, hij vloekte net hard genoeg opdat zijn zoon Radboud het zou horen, en vloekend las hij de brief hardop voor aan de jongen wiens hoofd begon te waggelen, wiens klauw zich naar het grijze papier strekte. 'Nee, Radboud,' zei de vader. 'Nee. En hou je koest of je gaat zo naar... naar...'

'Me nes, me nes,' kraaide de jongen.

'Juist, Radboud, naar je nest waar op dit uur de spinnen klaarzitten. Moeder spin, vader spin en de tien kindjes spin.'

Zoals te verwachten begon Radboud heftig te zwaaien en te huppelen, de riemen bleven strak. De jongen kraaide naar zijn moeder.

'Nu is het welletjes,' zei de vader. 'Mama komt nooit meer. En moet je luisteren...'

De jongen knipperde verwoed met zijn ogen.

'Je vader is nog lang niet afgeschreven. Nog lang niet ingeschreven in het boek van de lamlendigen. O nee, want luister... Luister je?' De jongen liet een onzeker geluidje horen, als van een seniel keffertje.

'De Grote Man van Radio en Teevee, meneer Jan-Frans Marigaal in eigen persoon bekommert zich om je vernederde pappie. Na zo veel jaren!'

De vader stak een lucifer aan, de jongen probeerde zich op te richten, zijdelings de naderende vlam te ontwijken.

'Waarom doe je niet wat je vader beveelt? Luisteren is toch niet zo moeilijk, je vader heeft het zijn hele leven gedaan en kijk hoever hij het gebracht heeft.' Frank Verbauwen bracht een gesmoord gehinnik uit dat de jongen herkende, want hij probeerde met geweld uit zijn rolstoel te klimmen, zich te laten zakken, zich om te draaien maar de riemen begaven niet. De neus van de vader naderde die van zijn kind. Van opzij bereikte een flikkerend lichtje Radbouds gezicht, waarop sporen van verbranding te zien waren, vooral bij beide neusvleugels.

'Ik zie haren,' zei de vader. 'Je bent me d'r een. Achttien jaar en geen haar in je oksels, op je borst, op je buik, maar wel stoute haartjes in je neus. Die moeten verwijderd worden door het vuur. Nee? Nee. Wij moeten onze ziel consulteren, wij hebben haar de laatste tijd te veel in het ongewisse gelaten. Want zij moet sterk zijn, onze ziel, want zij wordt belaagd door ongedierte uit het verleden, te beginnen met Jan-Frans de machtige Marigaal. Wat wil hij? Dat scenario. Dat heb ik niet meer. Ik heb het niet bewaard, het is een relikwie van de duivel van vroeger. En die duivel duikt weer op. Waarschijnlijk een voorbode van andere

de ruilwaarde: wat krijgt iemand voor het product terug wanneer hij het ruilt,
de gebruikswaarde: hoe groot is het nut van het product.

Baudrillard voegde er nog een vierde betekenis aan toe: de **symboolwaarde**, die nauw verbonden is met de luxe en de status, die aan een product ontleend kan worden.

Eind jaren zeventig zag Baudrillard al dat de symboolwaarde al de andere waarden ondergeschikt maakte. In de postmoderne wereld regeert het symbool. De persoon heeft geen inhoud meer; hij is slechts uiterlijke schijn. In *Le système des objets* schetst Baudrillard een welgestelde familie. Op een foto van hun eetkamer is te zien welke voorwerpen zij in de loop van hun leven vergaard hebben. In de visie van Baudrillard wordt de sociale hiërarchie ondergraven door bezitsdrang. Hij voorziet dat op den duur ook mensen vervangbaar worden. Mensen, zegt hij, worden zelf objecten. Replicanten zullen het zijn, want de mens zelf zal overbodig worden. Zoals Baudrillard het formuleert: "Object has won, subject has lost".

Baudrillard formuleerde een postmoderne visie op de functie van eigentijdse kunst en provoceerde in 1996 de kunstwereld met zijn boek *Le complot de l'art*. Volgens hem wordt bijvoorbeeld een schilderij niet meer bekeken voor wat het waard is als esthetisch object, maar vooral als een gesigneerd voorwerp. Het wordt daardoor het (handels) merk in het oeuvre van de kunstenaar.

Baudrillards **simulacrumtheorie** gaat over de echtheid en werkelijkheid van beelden die wij denken te kennen. In deze theorie wordt gesteld dat de mens het contact met de echte wereld is verloren, doordat hij een beeld van de wereld creëert aan de hand van wat hij in de media ziet. Hij betoogt dat er steeds minder waarheid is, omdat we al onze werkelijkheid baseren op iets wat we zelf (als mensheid) hebben bedacht (in film en media). Een voorbeeld van een simulacrum is dat iedereen weet hoe een neerstortend vliegtuig eruitziet. Maar wij weten dit doordat we dit op televisie hebben gezien. Het 'kennen' van dit beeld is dus niet gebaseerd op onze eigen waarneming, maar op de waarheid die gecreëerd is op de tv. Omdat het een simulacrum, een kopie zonder origineel is, valt het dus niet meer te linken aan iets origineels, iets echts.

Volgens de filosoof ontbreekt het in deze tijd aan perspectief en elan en rest er ons slechts het ondergaan van de media, die leven bij de gratie van het voortdurend (her)uitvinden van nieuws. Als een uitvloeisel van het postmodernisme zag hij, in de politiek, de glimlachende Amerikaanse president Ronald Reagan. Achter die lach verschool zich een grote leegte.

Eau sauvage after-shave is een duur merk van Christian Dior.

gevallen engelen. Mama haatte Marigaal. Zij zei: 'Als je ooit nog zijn naam uitspreekt in dit huis, neem ik mijn koffers en verlaat ik het pand.' Ik zei niet: Vrouwtje, dat zou mij perfect uitkomen, want ik ben uitgekeken op die rotkop van je. Dat zei ik niet omdat ik in die tijd een humanist was. En je mama was zoals jij, geen gevoel voor enige scherts. Een gebenedijde vrouw maar saai. Zoals jij. Samen saai.'

'Drie maanden na je geboorte wist ik het al. Die Radboud, daar kan geen lachje van af. Terwijl de Verbauwens alom bekend waren voor hun speelse natuur. Ik probeerde je aan het lachen te brengen, Kilikili.'

'Kilikilikili,' zei de jongen ernstig.

'En haar ook. Aan een strand in Portugal, jij lag in een korf in de schaduw van een lage plataan en ik had de picknickmand opengedaan.'

'Pick-nick-pick-nick,' zei de jongen bedaard.

'Een Portugees broodje opengedaan, kruim uitgehaald, mosterd uit de streek op gesmeerd, mijn lul d'r ingedaan en me gepresenteerd. De haat, mijn kleine Radboud van mij, de haat op die preutse rotkop. En die haat is blijven duren tot ze d'r door verteerd werd en jou, mijn gebrandmerkt kleintje, in zijn wieg heeft achtergelaten.'

'Kleintje,' zei Radboud. Zelfs hij herkende het honderdmaal herhaald verhaal.

'Maar nu, jongen, moet er gepeinsd worden. Niet meer gespeeld. Want dat scenario waarvan sprake, heeft me wel door het eindexamen geloodst, dankzij dat scenario ben ik cameraman geworden en gebleven, zeer tot mijn genoegen, dank u wel, tot zij mij zonder dank u wel aan de deur hebben gezet, maar hoe hebben zij, de kenners, de erudieten ooit vijf minuten van hun leven op aarde kunnen veronderstellen dat Koudvuur door mij geschreven werd, niet eens de titel was van mij, en dat tuig geeft punten, dat wisselt van gedachten, dat meet af en vergelijkt en dat schat en ondertussen is er niet één die zegt: Heren, kijk wie voor u staat, een polderjongen, de lompste in lompen, bevroren in zijn Oost-vlaamse schaamte, hoe kan hij dit geschreven hebben, hij weet niet eens in welke eeuw Breughel geboren of gestorven is – en ik weet het nu nog niet, 1500?'

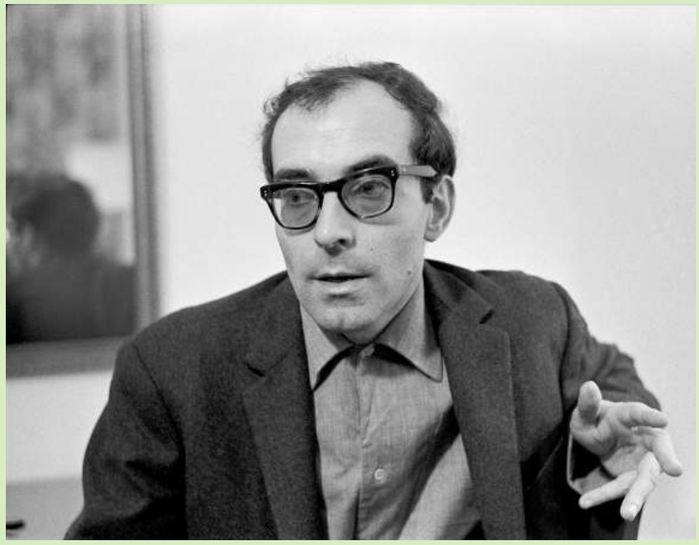
Verbauwen was te moe om op te staan, naar de koelkast te gaan, maar hij deed het toch, goot een paar forse scheuten port in Radbouds mond. Vroeger moest hij de verschroeide neusvleugels samenknijpen. Nu dronk de jongen gezwind en zei: 'Dada lielie papa...'

☆

Boyard: de beste sigaret om te zien was de Boyard, beter dan een Gitane of een Gauloise, en eveneens gemaakt van zware shag.

De Boyard leek op een stuk geel krijt, doordat de vies ruikende en ruwe tabak gewikkeld was om geel maispapier. Hij was natuurlijk ongefilterd.

Jean-Luc **Godard** (Parijs, 1930 - 2022) was een Franse filmregisseur en scenarist. Hij is o.a. met *À bout de souffle* een van de belangrijkste leden van de Nouvelle Vague, een vernieuwende filmstijl die rond 1959 ontstond. De grondlegger van deze stijl was Agnès Varda (1928-2019). Later volgden o.a. Robert Bresson, Claude Chabrol, Alain Resnais en François Truffaut.

Ze hadden geen filmopleiding genoten maar zaten in filmclubs waarin zij Hollywood-films analyseerden en scherp bekritiseerden. Zij noemden Hollywood 'de droomfabriek', bedoeld om de kijker de illusie van echtheid te geven, mede door een continue montage.
De leden van de Nouvelle Vague braken hiermee en bedachten de volgende regels:

14

'Axel,' zei Frank Verbauwen in die gouden tijd, 'mijn vader krijgt een beroerte als ik niet slaag.'

'Zolang hij je maar niet onterft.'

'Axel, maak geen flauwe grapjes, alsjeblieft.'

'Schrijf om het even wat op, zij lezen het toch niet.'

'Ik weet niet hoe ik moet beginnen. Zij behandelen mij als een strontraper. En ik heb al zo'n figuur geslagen bij het overgangsexamen. Ik stond er met mijn bakkes vol tanden. Marigaal lachte me vierkant uit.'

Beiden ongeschoren, Boyard in de mondhoek (vanwege Jean-Luc Godard die niets anders rookte), bierglazen vol witte wijn in de hand, zwetend in de coltrui, in de laarsjes, in ongewassen ondergoed, bitter jong, helder oogwit, een van hen beiden radeloos, de andere, Axel den Dooven, goedgemutst, ongenaakbaar.

'Je moet me helpen, Axel.'

'Ik moet niks. Nooit iets.'

'Ik...'

'Waarom beginnen al je zinnen met: ik?'

'Als ik niet slaag...'

Jaren geleden. De hele verdieping was ingenomen door studenten van het Instituut, men vrijde overal, aldoor, als in een film van Godard, de dageraad was die van Tarkovski en Buñuel, de kranten bevatten alleen recensies van films, de Cinemateek was de kerk, men werd bijziende van het monteren van in zwart-wit stappende haveloze jongeren langs de kaden, de haven met muziek van Thelonious Monk, men waste zich aanzienlijk minder dan vroeger of later, de *Cahiers du Cinéma*, *Positif*, *Sight and Sound* werden stukgelezen, hier en daar werd een druiper gesignaleerd, en Frank Verbauwen die tien weken lang geprobeerd heeft een synopsis te schrijven en er puisten in zijn nek door heeft gekregen knielt voor Axel den Dooven en omklemt diens benen.

'Dat hoeft nu ook niet, Verbauwen.'

Drie weken later staat Verbauwen in de tot vergaderzaal omgebouwde kapel van het Instituut tegenover Jan-Frans Marigaal die een ergerlijk blond sikje droeg en hem doordringend aankeek met de lichtblauwe schelvisogen die zwartharige vrouwen onweerstaanbaar vinden en toen al had hij die onverdraaglijk zwierige manieren, en een mirakel vindt plaats want Marigaal complimenteert leerling Verbauwen met zijn scenario dat, zegt hij en hij lijkt het nog te menen ook, een historisch besef, een visie koppelt aan een acuut gevoel voor scenografie. Verbauwen bloost, stottert, de boersigheid van zijn hele wezen maakt zich meester van zijn lijf waar de puisten heersen, hij tintelt.

'En hoe ben je aan die titel gekomen?'

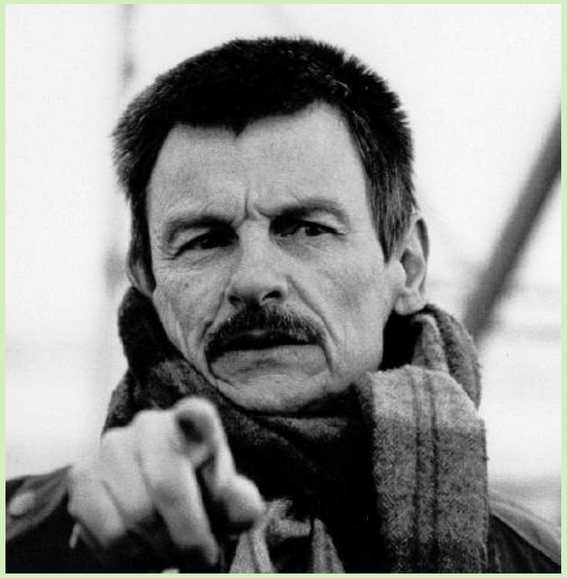
Verbauwen kan zich niet meer herinneren welke titel. Het was een kort, heftig woord.

'Zomaar,' brengt hij uit.

Er wordt met een handcamera gefilmd
De personen spreken tegen de camera
De continuïteit wordt bewust verbroken
Soort muziek: jazz (bedoeld om de kijker geconcentreerd te houden)
Auteur staat centraal (auteurstheorie)

De bedoeling van dit alles was de kijkers bewust te maken dat het in de eerste plaats film was, waar zij naar keken. Vandaar de bijnaam van Jean-Luc Godard: Mr. Alien. (meneer Vervreemding).

Voor meer stijlkenmerken, zie deel 2, pag.147, onder André Bazin.

Tarkovski: 1932 – Parijs, 1986) was een Russische filmregisseur, schrijver en acteur. Zijn films zijn allemaal expressionistische psychologische drama's waarin de gedachten en emoties van de personages verteld worden. Zij zijn altijd op zoek naar de betekenis van hun leven of naar spirituele verdieping. De films zelf worden gekenmerkt door een sombere rauwe vormgeving met veel metaforen, maar het bijzondere is de vreemde manier van monteren en filmen. Tarkovski probeerde namelijk door lange onversneden camerashots en langzame camerabewegingen een sfeer op te wekken waarbij de kijker het gevoel van tijd kwijtraakt. Op deze manier wordt de kijker naar een 'hoger bewustzijn' getild.
Tarkovski zelf vergeleek zijn stijl met transcendente meditatie, de voortdurende herhaling van langzame shots en geluiden vervulden hierbij de functie van een soort mantra, een magisch gebed.

Al met al is Tarkovski een buitengewoon eigenzinnige regisseur. Zijn films worden dan ook gezien als moeilijke en ontoegankelijke films. Dit was dan ook de reden dat Tarkovski's werk nooit aansloeg bij het grote publiek: velen vonden zijn films onbegrijpelijk, te lang of somber.

'Het is een listige titel. Ik moet je eerlijk zeggen dat ik nooit vermoed heb dat je een dergelijk werkstuk in je had.'

'Ik ook niet,' hoort Verbauwen zichzelf zeggen. En dan schiet het hem te binnen. Axel en hij hadden de deal gesloten. In het kamertje met de zweetvoetenlucht. Verbauwen had het script gelezen. Het leek hem onverfilmbaar maar dat vond hij van alle scripts, hij kon alleen maar visueel denken, de ideale cameraman, en hij bleef achter met een warreling van beelden, middeleeuwse, Jeroen Bosch-beelden en hij zei: 'Dank je, Axel, dank je uit de grond van mijn hart,' en Axel had zijn hand opengehouden, Verbauwen had er de cheque in gelegd, zijn ganse vermogen op zijn boekje van de Spaar- en Lijfrentekas, en toen had Axel gezegd: 'Nu moet jij wel zelf de titel verzinnen.'

'Dat kan ik nooit.'

'Probeer. Om het even wat.'

'Pieter Breughel.'

'En dan?'

'Dat is het.'

'Concentreer je. Een titel hoeft helemaal niet de inhoud te dekken.'

'Axel, ik kan niets bedenken. Dat weet je toch.'

'Om het even wat, lul!' schreeuwde Axel. 'Zeg wat er je te binnen schiet. Wat schiet er je nu te binnen?'

'Dat het hier koud is en dat mijn elektrisch vuur niet warm genoeg is.'

'Nou?' zei Axel. 'Nou?'

Er is een plexiglas-muur tussen mij en alle anderen. Sommige plekken in het plexiglas zijn dof doorkrast, melkig en dan kan ik de ander met zijn bedoelingen, met zijn eisen, zijn smeekbeden, zijn onontwarbare excuses en verklaringen niet eens zien, laat staan dat ik kan antwoorden op zijn geblaat. Waarom dacht je dat ik er bij de Televisie uitgegooid ben met niet eens een gouden handdruk? Omdat ik te traag was, zeiden zij. Vanwege de muur.

'Nou?' riep Axel toen. 'Koudvuur toch? *Koudvuur*, scenario van Frank Verbauwen, gebaseerd op het leven van Pieter Breughel de Oudere.'

De goden zijn grillig. Met hun gaven. Met hun straf.

☆

Luis **Buñuel** werd in 1900 geboren als de zoon van een steenrijke grootgrondbezitter. De jonge Luis onderging een zeer strenge rooms-katholieke opvoeding op een kostschool, speciaal voor rijke kinderen. Het katholicisme en de bourgeoisie, de twee thema's die in alle films van Buñuel voorkomen, zijn duidelijk autobiografisch te noemen. Buñuel was aanvankelijk voorbestemd de scepter van zijn vader over te nemen en hij ging in Madrid landbouwwetenschappen studeren. In deze periode kwam Buñuel, via studentenverenigingen, in contact met het marxisme.

Kort daarna ontmoette Buñuel diverse surrealistische kunstenaars. Hij raakte geïnteresseerd in de schilderkunst en hij besloot zijn carrière als grootgrondbezitter vaarwel te zeggen. Zonder ook maar iets tegen zijn ouders te zeggen vertrok hij naar Parijs om daar kunstschilder te worden. Kunst was volgens Buñuel de ultieme vrijheid: dankzij de kunst kon hij nu voor zichzelf opkomen.

Hij ontmoette in die periode de beroemde surrealist Salvador Dalí. Zij werden vrienden en besloten samen een film te gaan maken. Met een piepklein budget maakten ze de 20 minuten durende experimentele film *Un chien andalou* (1929). Deze film gaat over een droom, is een aaneenschakeling van surrealistische beelden en bevat geen enkele logische structuur. Tevens was de film ongekend gewelddadig en smerig: een oog wordt met een scheermes doormidden gesneden en mieren vreten rottend vlees uit een menselijke wond. *Un chien andalou* wordt gezien als een mijlpaal in de filmgeschiedenis en is, volgens velen, een van de meest invloedrijke films ooit.

Meteen na het succes van *Un chien andalou* begonnen Buñuel en Dalí met het maken van een nieuwe film: *L'âge d'or* (1930). Deze film was veel minder abstract dan zijn voorganger en bevatte naast vele metaforen en symboliek ook veel politieke elementen. Dit laatste leidde echter tot een breuk in de samenwerking tussen Dalí en Buñuel: Dalí geloofde dat kunst nooit gecombineerd mocht worden met politiek. Ook vond Dalí dat surrealisme moest voortkomen uit het onderbewuste van de geest. Wanneer surrealisme symbolen en

metaforen bevat, moet er van tevoren over nagedacht zijn en komt het dus niet voort uit het onderbewuste. Dalì distantieerde zich van de film en zijn naam verscheen ook niet op de aftiteling.

Luis Buñuel verwierf grote bekendheid als de eerste regisseur die het surrealisme in zijn films liet doorwerken; droom en werkelijkheid lopen veelal in elkaar over. Al zijn films dragen een atheïstische levensvisie uit.

Thelonius Monk (1917 – 1982) was een Amerikaans jazzmuzikant.

Zijn vriendenkring kwam in de jaren veertig regelmatig bij elkaar in Minton's Playhouse, een jazzclub op 118th Street in Harlem, New York.

Monk en Kenny Clarke werden de muzikale kern van Minton's, waar ook Dizzy Gillespie, Charlie Christian, Don Byas en Art Blakey speelden. In deze muzieksessies, die tot in de vroege ochtenduren konden doorgaan, ontwikkelden de jonge muzikanten hun eigen concepten en cultiveerden een nieuwe jazzstijl, die later als *bebop* de muziekgeschiedenis zou ingaan. Ook andere musici, grote sterren als trompettist Roy Eldridge en tenorsaxofonist Lester Young, improviseerden rond de bebopmuziek.

Platenmaatschappij Riverside stelde Monk eindelijk in de gelegenheid zijn 'ding' compromisloos door te drijven. Historisch gezien zijn de Riverside-jaren de meest betekenisvolle artistieke periode in de hele loopbaan van de pianist geweest, met zijn afwijkende harmonieën en vreemde ritmes.

Round Midnight van Monk is een van de bekendste jazzstandards. De stijl kan worden omschreven als ballad. (https://www.youtube.com/watch?v=GIgLt7LAZF0)

Cahiers du cinéma (Aantekeningen over cinema) is een invloedrijk Frans filmtijdschrift dat in 1951 werd opgericht door o.a. André Bazin. Enkele invloedrijke personen die schreven voor het blad zijn Jacques Rivette, Jean-Luc Godard, Claude Chabrol en François Truffaut.

Positif is een Frans maandelijks filmmagazine, in 1952 opgericht door Bernard Chardère.

Het is ‘t op één na oudste franstalige filmtijdschrift ná *Les Cahiers du cinéma* en diens tegenhanger. *Positif* benadert films vanuit Marxistisch-Leninistisch perspectief.

Sight & Sound is een Engels maandelijks filmtijdschrift. Opgericht in 1932. Het recenseert ook art house-films. Het vermeldt de volledige cast en plot van de films.

Jheronimus Bosch ('s-Hertogenbosch, circa 1450 – aldaar begraven in 1516), postuum ook **Jeroen Bosch** of Hiëronymus Bosch genoemd, geboren als Jheronimus van Aken, was een Zuid-Nederlands kunstschilder behorend tot de Noordelijke renaissance. Hij ging de geschiedenis in als 'den duvelmakere' (de schepper van duivels) en als schilder van satirische voorstellingen, maar hij is vooral van betekenis als vernieuwer van de beeldtraditie. Hij gaf op vindingrijke wijze invulling aan gangbare motieven en bedacht een reeks van nieuwe composities. Het gevolg hiervan is dat de precieze betekenis van een deel van zijn werk onbekend is gebleven. Hoewel hij al tijdens zijn leven een beroemd schilder was en hij opdrachten van het hertogelijk hof in Brussel kreeg, is er vrij weinig over hem bekend.

Portret van Jheronimus Bosch. Ca. 1550.

Electrisch vuur = elektrisch kacheltje

15

Beste Marigaal, wat ik mij van jou in mijn studententijd herinner is je misselijk makende smaak in dassen en je Zuid-Afrikaanse ringbaard. Daarbij wou ik het laten, ware het niet dat je intrigantennatuur zich later nog gemanifesteerd heeft toen ik in conflict ben geraakt bij de brt Televisie in een periode dat ik alleen mijn gehandicapte zoon moest verzorgen. Ik was toen nogal in de war en heb een paar vergissingen begaan onder andere door een programmadirecteur het ziekenhuis in te slaan omdat hij zich laatdunkend uitliet over de aard van de ziekte van mijn zoon. Ik zou dit opnieuw doen. Maar door betrouwbare zielen werd mij gemeld dat jij in dat conflict bewust partij hebt gekozen tegen mij en vóór de Raad van Beheer. Je hebt volgens getuigen ook verklaard dat ik aan Aids leed en dat dit de verklaring was voor mijn hysterisch gedrag. Ik wens je van harte Aids toe en gordelroos en kanker van de pancreas. Uw Frank Verbauwen.

P.S. Het script *Koudvuur* is niet van mij, nooit van mij geweest. Het werd geschreven door Axel den Dooven.

☆

16

Elke ochtend om halfzeven wordt Axel den Dooven wakker gemaakt door de kat Florian die huilt voor de deur van de slaapkamer. In vroegere tijden heeft Axel hem in het berghok opgesloten niettegenstaande het protest van Claire. Maar daar ging Florian alleen maar feller tekeer. Zijn tergend geblèr sneed door de muren. Buren protesteerden. De politie kwam eraan te pas, men vermoedde dat een kind werd gemarteld. 'Wij moeten ermee leren leven,' zei Claire.

Axel heeft Florian toegesproken, geaaid, meppen gegeven. Florian bleef, blijft huilen om halfzeven.

Hij doet de deur open. Claire roept meteen: 'Kom, kom, Flori-floriaantje, mijn titaantje.' Het dier doet twee stappen in de kamer, snuffelt in een hoek, staart naar de tuin. Claire miauwt. Florian loopt loom tot aan het bed en onderzoekt wat zich daar bevindt, tijdschriften, schoonheidsproducten in tubes, flesjes, potjes, twee handspiegeltjes, een aantal jurken, Claire's badjas, en beantwoordt Claires gemiauw met een langgerekte geeuw. Dan snauwt hij naar Axel. Deze verheft met gesteun zijn honderdentien kilo en snauwt terug. Dit vindt Florian minderwaardig, hij richt zich met een klaaglijk gepiep tot Claire. Zij staat op, plast en wast terwijl Axel in de keuken koffiezet en de kat Florian verwilderd om zich heen kijkt of niemand hem komt belagen en zich dan op de Cat-Friskies stort. Axel kijkt de post na, er zijn drie vier brieven per jaar voor hem bestemd, de rest is wervend drukwerk, uitnodigingen, catalogi en af en toe een roze envelop met een uiterst schuin handschrift aan Claire gericht door een vroegere minnaar. Soms leest Claire een passage voor, meestal een schunnige herinnering.

Vanuit de keuken ziet men de gevels van het Begijnhof en de toren van het Belfort, een bleke bakstenen kopie van het Belfort van Brugge. Het geeft het niet onaangename gevoel van in een ansichtkaart opgesloten te zitten. (Vroeger wou Axel naar Venetië, Hongkong, San Francisco, maar dat was met Roberte.) Maar vroeger kon hij met de toppen van zijn vingers zijn tenen raken. Vandaag probeert hij het. Het lukt niet. Hij buigt zijn knieën, zakt, tikt tegen zijn tenen en zegt opgelucht: 'Et voilà.'

Axel eet vier sneden grof boerenbrood met vezels, drie eieren met spek, en een reep melkchocolade. Je mag het begin van je dag niet overbelasten. Alhoewel. Hij zoekt in de kast en vindt en eet zes weeïg makende, klonterige want te warme, plakkerig versuikerde kleffe superzoetige bonbons.

Claire ziet dit aan terwijl ze een tiental radijzen eet. De radio vertelt over Bosnië, over boeren met een mestprobleem, wapenhandel opgedoekt, koning bloemen neergelegd. Zij denkt aan Leon die ooit haar nekhaar likte 's ochtends maar verjaagt die gedachte, want wie is er attenter, aandachtiger, milder dan Axel?

'Axel, dat is een juweel,' zegt Mammie. 'Juweel, juweel,' gromt Pappie dan en mummelt iets over de honderd rijke families die in België negentig procent van ons kapitaal beheren.

'Wat heeft dat nu met Axel te maken, Pappie?'

Bert Vanheste: het **museum** Schellen bestaat niet. Wel de - slechte - schilder Schellen, als belgicist tégen het fascistische, katholieke Vlaamse Blok.
Ook: verzetsheld (maar niet heus!).

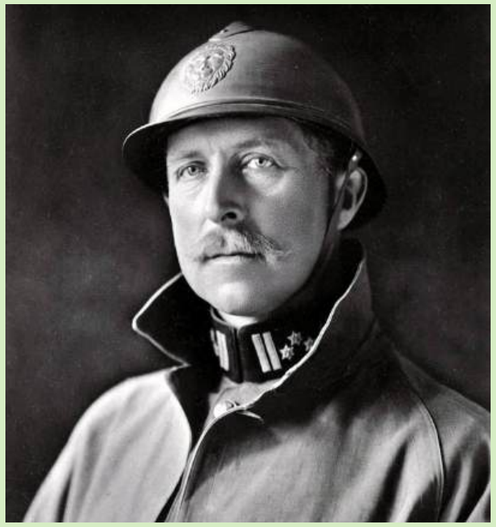
‘Axel is liberaal,’ zegt Pappie, ‘meer zeg ik niet.’

Als Axel op weg is naar het museum kruipt Claire op de dagen dat de werkster niet komt weer in bed. Zij rekt zich uit onder de lakens tot zij kramp in haar benen krijgt en drukt Florian tegen haar onderbuik, knus, heet, maar dat blijft niet duren, Florian klauwt, zet zijn klauwen vast in haar schaamhaar, duwt zich van haar af en zit grommend naar Claire te staren. ‘Ga uit mijn ogen, slechte kat, slechte vrouw, slecht beest,’ zegt Claire. Florian blijft staren met zijn gouden ogen. Als zij hem wil pakken geeuwt hij en wandelt weg, met logge flanken, een doorgezakte witte buik die smetteloos blijft al wentelt hij zich nog zo grondig in elke zonverlichte plek op het tuinpad van grint.

☆

Koning Albert de Eerste (Brussel, 1875 - Marche-les-Dames, 1934) was van 1909 tot 1934 de derde koning der Belgen.
Zijn vader was de jongere broer van koning Leopold II.

Op 11 oktober 1914 was de beslissing gevallen het Belgisch leger te verzamelen achter de IJzer, waardoor de loopgravenoorlog begon. Terwijl de regering in ballingschap was in Le Havre, bleef koning Albert de hele oorlog op enkele kilometers van het front in een villa in De Panne. Na de oorlog richtten de oud-strijders in Nieuwpoort naast de IJzer een monument voor hem op.

Koning Albert in het uniform van het Belgische Leger, compleet met de Belgische versie van de Adrianhelm, ontwikkeld door het Franse leger en bestemd voor de loopgravenoorlog.

Vanwege zijn houding en gedrag tijdens de Eerste Wereldoorlog is Albert I nog steeds een van de populairste Belgische vorsten. Er zijn in België veel standbeelden van hem te vinden en verschillende zaken naar hem vernoemd: zoals de Albertina-bibliotheek (Koninklijke Bibliotheek van België) in Brussel, het Albertkanaal, het Koning Albertpark in Gent, Kortrijk en Brugge en het Koning Albert I-monument.

17

Soms nam Axel Florian mee, klagend in zijn plastic mand. Kinderen, vooral Turkse jongetjes, liepen dan een tiental meters naast de mand en piepten, wat de klacht van Florian verhevigde. Axel joeg de jongens weg. Florian nam zijn tijd om uit de mand te kruipen in Axels bureau. Minachtend maakte hij een cirkel rond de kamer, besnuffelde de papiermand die elke avond geleegd werd door Goossens, de conciërge, sprong, elegant voor zijn postuur, op de vensterbank, vlak naast een porseleinen beeldje dat Koning Albert de Eerste voorstelde en zat toen, met de rug naar Axel gekeerd, naar de duiven en de meeuwen te mekkeren; de oren wiebelden, de zon scheen door de dooraderde oren.

☆

Vellum is een soort perkament, dus ongelooide dierenhuid, vooral bedoeld om op te schrijven en te schilderen.

In beginsel kan van elke huid perkament gemaakt worden, maar de huid van kalveren geniet veruit de voorkeur. Vellum – velijn in het Middelnederlands – is strikt genomen perkament vervaardigd van kalfshuid, maar het wordt ook gebruikt als kwaliteitsaanduiding voor hoogwaardig perkament.

Bénédictine: is een alcoholische kruidendrank met een alcoholpercentage van 40%, uit de Franse kustplaats Fécamp, gelegen in Normandië.
Het kan puur als likeur gedronken worden, maar ook bij nagerechten.

18

De zon scheen op de gevel van de 1930-villa. De trossen blauwe regen hingen er slapjes bij. Axel (ongeveer achtenzeventig kilo, zonder onderkin, met een bonzend hart) belde aan.

'Mevrouw Schellen?' Zij was lang, schraal, met hennarode slierten die op haar voorhoofd kletsnat in krullen lagen. Haar figuur bleef verborgen, omhuld door lagen paarse zijde die slordig over elkaar gewikkeld waren. Sproeten en een benige neus. Zij keek naast Axel, op de hoogte van zijn knieën.

'Mag ik uw paspoort zien?' vroeg zij.

'Dat heb ik niet bij mij,' zei Axel, 'alleen op reis.' Zij scheen paniekerig. De lipstick op haar droge lippen leek dagen tevoren aangebracht. Zij schuurde haar rug tegen de deurpost als een kat.

'Of bedoelt u mijn identiteitskaart?'

Zij reageerde niet.

'Vroeger noemde men dat een eenzelvigheidskaart,' zei hij. 'Dat heb ik wel bij mij. Dat is verplicht, dus... Als goede Belg... gehoorzaam ik.' O, wat was hij olijk!

Zij bracht het document vlak bij haar ogen. Twijfelde.

'En dat is mijn kaartje.' Hij hield haar het gekartelde vellumkaartje voor, maar zij duwde hem zijn identiteitskaart in de hand, stootte tegen de deur met haar heup en hij betrad het duistere heiligdom van wijlen Theodoor Schellen. Triomf. Eindelijk. Heilig-Dom.

'U begrijpt waarom ik aangedrongen heb, op het onbeschofte af om u te komen lastigvallen, maar...'

'Gaat u daar zitten.' Zij wees, ineens kordaat. 'Ja, daar.'

Zij leunde tegen de schoorsteen. 'Kunsthistoricus,' zei ze. 'Daar studeer je voor als je voor al het andere te dom bent bevonden...'

Er schoot hem niets snedigs te binnen.

'Tenzij je rijk bent en je vader plezier wilt doen met, om het even wat, te studeren. Plaatjes bekijken en data onthouden. Als je dat een aantal jaartjes volhoudt benoemen ze je tot conservator.'

Iets snedigs en toch niet onbeleefd.

'Mevrouw, ik ben oprecht gelukkig dat u mij toestaat...'

Zij verliet de kamer. Er was een broeierig geluid te horen dat aanzwol, een rochelend geluid op verschillende niveaus, dat zich toen leek te verspreiden bij de achterkant van het huis omdat zij iets zei of riep. Zij bedaart de golven van de zee, dacht Axel toen, toen hij nog gedichten schreef.

Toen zij terugkwam had zij een fles groene Bénédictine in de ene hand en twee onooglijke antieke glaasjes in de andere, die bevlekt was met sproeten of spatten melkchocolade of stront.

'...dat u mij wilt ontvangen,' zei Axel alsof de vrouw niet weg was geweest. 'Het is mij bekend dat u niet veel op heeft met lieden die min of meer met uw man hebben omgegaan,

zijn omgegaan, in zoverre dat u niet eens naar de opening van het museum wilde komen dat aan uw man en zijn werk is gewijd en waarvan ik zo goed als ik kan zal trachten de leidsman te zijn. Als u het mij vraagt ben ik ook niet zo happig op die administratie!'

'Het heeft niets met de administratie te maken.' Zij deed haar ogen dicht en hield haar hoofd schuin alsof zij het zonderling gegrom en gerochel in de verte, achter het huis, beter wilde horen.

'Neen?'

'Er zijn op zo'n opening te veel dikke mensen,' zei zij. Het klonk kil.

'Nu u het zegt. De gouverneur heeft een bierbuik, de burgemeester krijgt zijn driekleurige sjerp nauwelijks om de lenden, het schepencollege maakt ook een goeddoorvoede indruk, de deken, het bestuur...'

'Notaris Geerts,' zei zij.

'Notaris Geerts,' beaamde hij. Bijna onwillekeurig trok hij zijn buik in, zat rechtop, schouders achteruit. Notaris Geerts was de motor achter het Museum Schellen. Zelf had hij in zijn collectie een vijftigtal grote doeken, waaronder abstracte uit de beginperiode, maar voornamelijk uit de laatste periode, die van de inkeer, de boete, de ascese. Conversatie met notaris Geerts bestond voornamelijk uit het uitwisselen

van buitenlandse restaurants, inlandse recepten. In zijn obsceen mollig gezicht stak meestal een sigaar. In een dronken bui, toen een maandelijks banket van het museumbestuur was uitgelopen, had Mylène, de vrouw van de notaris die Axels kruis al onder tafel tijdens het dessert met haar tenen had bewerkt, verklapt dat hij dikwijls voor hij zijn eerste trekje nam de sigaar bij haar inbracht.

'Het is niet alleen uit hoffelijkheid,' zei Axel, 'dat ik meende u te moeten bezoeken, maar ook in het belang van het museum en het werk van uw man...'

'Ex-man.'

'Ex-man.' Hij stokte. Zij stond op, schonk in, het verwekte een mierzoete brand in zijn ingewanden.

De zon wierp laaiende vlekken op haar wild rood welig haar. In het lawaai buiten was een tractor te onderscheiden en gepiep, remmen of een astmatische kater. Mevrouw Schellen wreef met haar gevlekte hand over haar nek. Haar gezicht was nu asgrauw. Een aanval van hoe heet het? Artrose? De vrouw die zijn blik bleef ontwijken zei: 'Zou u niet eens over de brug komen, meneer de kunst-his-to-ri-cus met-de-rictus? U bent gekomen om te bedelen. Bedel dan! Vraag mij om schilderijen te leen, om schetsboekjes, om briefwisseling, misschien ook wat oude hemden en ondergoed?'

Zij lachte smalend, het maakte haar jonger.

'Het is van belang voor de catalogus dat wij een overzicht kunnen bieden van wat er voorlopig...'

'Ik heb geen schilderijen. Niet één.'

'U heeft "Landschap bij Nevel", uit 1941 en "Distelbergen" uit 1942, twee doeken van zestig bij zeventig, in het spoor van het animisme... U heeft de reeks pastels, een twaalftal uit

Schepencollege: In Vlaanderen wordt het bestuur van een gemeente uitgeoefend door het college van burgemeester en schepenen, soms ook schepencollege genoemd.

Deken: 1. deken (gilde): hoofd van een (kunst)schildersgilde, bakkers- en beeldhouwersgilde, weversgilde, enzovoorts;
2. deken (Kerk): staat meestal aan het hoofd van een decanaat of kapittel.

Rictus: grijns, grimas. Iets tussen een snauw of grom en een glimlach.

Animisme (Lt. anima = 'geest', 'ziel') is de idee dat zielen of geesten niet alleen bestaan in

mensen en dieren, maar ook in planten, stenen of natuurlijke fenomenen zoals donder en bergen en rivieren. Animisme wijst verder ook bezieling toe aan abstracte concepten zoals woorden, eigennamen of metaforen uit de mythologie. Religies waarin animisme voorkomt behoren meestal tot volksgeloof of etnische religies zoals het sjamanisme, het shinto of het hindoeïsme.

Constellatie: ook wel sterrenbeeld of gesternte genoemd: een patroon van sterren, vaak vernoemd naar een object, dier of mythisch figuur. De sterren in een constellatie hebben in werkelijkheid geen fysieke connectie; het gaat om een gezichtslijn-effect.

Anaïs: Schellen's vrouw (zie pag. 87)

Haar nu doordringende, niet aflatende grijsgroene ogen: Medusa had een weelderige haardos, bestaande uit kronkelende slangen. Ze was bijzonder mooi. Dat zorgde ervoor dat alle mensen die het monster aankeken onmiddellijk veranderden in steen.
Perseus doodde Medusa door haar hoofd te weerspiegelen met zijn schild.
Hij gaf Medusa's hoofd aan Athena, die het op haar schild plaatste. *(Zodat elke aanvaller door erotische gevoelens werd overmand en zijn strijdkracht verloor. A.B.).*

1945 toen Schellen naar de abstractie neigde, grijze horizontale vlakken, u heeft "Het Afscheid" van rond ongeveer rond 1955 een kapitaal doek waar de Bank van Parijs en De Nederlanden drie miljoen voor heeft geboden, direct cash. U heeft de portretten van Maarten S., van Kanunnik Daels, Burggraaf de Limodan...'

'Niets heb ik daarvan.'

'Heeft u alles verkocht?' Axel schrok van zijn eigen hoge stem.

'Dat gaat u geen bal aan.'

'En de grote gouache "Constellatie"?'

'Gelooft u mij niet?'

'Over "Constellatie" schreef uw man in zijn notaboekje dat hij de gouache aan Kanunnik Daels heeft aangeboden. 'Ik heb deze edele man van God gesmeekt mij mijn zonde kwijt te schelden,' schreef hij, 'mijn schuldige schildershand mag verrotten aan mijn arm als ik daarmee mijn schuld in boete kan omzetten.' De dag daarna schreef hij: 'Ik heb Constellatie dan maar aan Anaïs gegeven.'

'Heeft u dat notaboekje uit uw hoofd geleerd?'

'Zo goed als.'

'Dat notaboekje is gestolen.'

'Het is een donatie van notaris Geerts aan het museum. Als u het terug wilt zult u notaris Geerts voor het gerecht moeten dagen.'

'Daar heb ik geen tijd meer voor.'

Zij likte haar droge lippen, zij schudde haar wijd uitstaande haren als een natte poedel en eindelijk keek zij hem aan. Haar lijkwitte huid, de sproeten of de spatten waterig bloed op haar handen en armen, haar nu doordringende, niet aflatende grijsgroene ogen, wekten hem tot leven, een erectie, het bloed klopte, wat is dit verlangen, nooit eerder ervaren? Het was alsof zij hem meesleurde in een kolk van roodvlammend woestgekruld haar, rosse koperen slangen. Met een verdriet dat aanzwol als het gegrom achter het huis, verdriet om het vergankelijke, vergane moment, zag hij haar veranderen, zij richtte haar blik weer op de vloer van wijnrode cementtegeltjes.

'Die "Constellatie" waar hij over schrijft heb ik nooit gezien.'

'De andere werken ook niet?'

'Toch wel.'

'Zeg dan toch waar...'

'Alles is opgeslagen in een kelder.'

'Een vochtige kelder? Wordt de temperatuur er geregeld? Wordt de vochtigheidsgraad er gemeten. Wáár?'

'Dat hoor je op tijd en stond.'

'Heeft het zin dat ik terugkom?' Hij haatte zijn aandringen. Een van de reeks exegeten was hij, een zoveelste aanbidder die de plek die Schellen in de ziel van deze vrouw had ingenomen wou verkennen. Schellen had deze roodrosse gestreeld, gelikt, op de vloer van zijn atelier genomen, zijn vingers met gedroogde olieverf op de nagels waren in haar

(Die hoge muur met de 'onbetamelijke' cipressen erachter geven een indruk van een gevangenis, een Hel, waar het inderdaad 'mooier wonen' is dan in dit letterlijk en figuurlijk grijze *landschap. De wereld wordt hier omgekeerd, hier wacht het geëxcommuniceerde* plaisir d'amour*, zoals zal blijken.*
Dit maniëristisch kunststukje, deze verborgen betekenis is geslaagd, omdat het taalgebruik precies voldoende afwijkt van de conventie om bij de oplettende lezer een lampje te doen branden. A.B.)

Italiaanse cipres

Schöner Wohnen, opgericht in 1960, is Europa's grootste woonmagazine dat synoniem staat voor een geslaagde inrichtingstijl. Ook voor de tuin.

gedrongen. En nu was zij stervende, hoe anders die vreesachtige en toch verleidelijke blik verklaren die hem innam, daarnet, die ondraaglijke oogopslag die wellust beloofde en dood?

'Hoe kan ik jullie aan het verstand brengen dat ik niets meer met Theodoor Schellen te maken heb? Hij was een koude, niets en niemand ontziende egocentrische rotzak, ik ben niet van plan de tijd die mij nog rest te verpesten door zijn lijk.'

Zij ging mee tot aan de voordeur. Hij vroeg zich af welke metastasen... wáár...? welke brandhaard...

Hij reed door de polderstreek, de wilgen bogen, de zeewind rook naar vrouwen, naar haar. Hij maakte rechtsomkeer. Hij parkeerde de auto naast de hoge muur waarachter de cypressen stonden die hem daarnet waren opgevallen, onbetamelijk in dit grijze landschap, iets voor *Schöner Wohnen*. Hij ging naar de achterkant van het huis waar hij het onaards gegrom en gerochel had gehoord, zijn schoenen, zijn enkels werden nat door de zompige grond. Ik wil geen excuus bedenken, ik wil haar niet tegemoet komen met pasklare bedenksels. Hij opende met enige moeite de door de vochtigheid gezwollen deur. Hij kan zich niet meer herinneren, nu, of er geluid was, iets anders dan geritsel, gekuch, geslobber. In de keuken stappend zag hij twintig, vijfentwintig katten die bezit hadden genomen van de naar mest stinkende ruimte. Zij hoorden en zagen hem en gaven geen kik. Tijgers, grijs en gestreept, met hoge rug. Hier en daar een zandkleurige. Zij schoven hun nek uit. De pelzen waren volgeklit met droge modder. De meeste hadden geen tanden, kapotte oren waar geel vocht uit liep. Een vijftal eenogigen. Kwetsuren, gebroken poten, afgeknotte staarten. Op de koelkast lagen er drie in elkaar verslingerd als aan elkaar verbonden door de navelstreng, zij kwamen waggelend, tegen mekaar aan duwend, overeind met hoge rug. Zij sisten en de andere bliezen, sisten mee. Axel zag hoe de katten elkaar zijdelingse, gele, quasi nonchalante blikken toewierpen, hoe hun platte koppen volgens een gemeenzaam plan wiegelden. Alsof de zwaksten, die nauwelijks overeind konden komen, op elkaar gestapeld op de keukentafel lagen, zich in een dubbele flankaanval zouden opstellen, dat een paar fellere scharminkels, die nu een onkatachtig gereutel aanhieven naar zijn ogen zouden springen en dat alle andere gonzend, briesend, zouden volgen. Hij ging naar het aanrecht en vond er tussen twee dode albino-katten, die vel over been tegen de muur geknield lagen, een broodmes. De katten sperden hun verminkte bekken.

'Wat ben je van plan?' vroeg mevrouw Schellen in de deuropening. 'Zoek je er eentje uit voor je avondeten?'

Zij richtte zich tot iemand anders dan de museumdirecteur, tot een vreemdeling, tot een bedaarde inbreker, van wie ze zo meteen de voornaam zal vragen. Zij heeft een Colt in de hand, nee, een ouderwetse haardroger. In het blauwige neonlicht van de keuken waren de wallen onder haar ogen als met een indigo-viltstift getekend. Hij verbeeldde zich dat de katten met hun tanden knarsten, maar de meeste hadden geen gebit. De vrouw leek op Rita Hayworth in technicolor in de jaren vijftig toen zij ongelukkig getrouwd was met de polospeler Ali Khan.

Rita Hayworth (New York, 1918 – aldaar, 1987) was een Amerikaanse filmactrice en danseres die in de jaren veertig faam verwierf in melodrama's waarin ze de femme fatale speelde, zoals *The Lady in Question* (1940), *Blood and Sand* en *The Strawberry Blonde* (1941).

In 1941 speelde ze in de musical *You'll Never Get Rich* samen met Fred Astaire. Het werd een van de duurste producties die Columbia ooit had gemaakt.

Rita Hayworth in *Gilda* (1946)

In deze periode poseerde ze als een pin-upgirl en werd een sekssymbool. Toen de VS zich in de Tweede Wereldoorlog mengde, werd haar afbeelding door miljoenen soldaten bewonderd.

Toch ging ze nooit uit de kleren. "Everybody else does nude scenes, but I don't. I never made nude movies. I didn't have to do that. I danced. I was provocative, I guess, in some things. But I was not completely exposed." zei ze hierover. Haar erotische aantrekkingskracht was het beste te zien in de zwart-witte film noir *Gilda* (1946) Deze rol – waarin haar legendarische handschoen-striptease te zien is – maakte van haar een cultfiguur en gaf haar de status van femme fatale.
Ze was een topglamourgirl in de jaren veertig en een schoonheidsideaal voor vrouwen.

Hayworth had ook een alcoholprobleem. Ze vond het moeilijk om mee te gaan met de ups en downs van de filmbusiness. Haar dochter herinnert zich dat haar toestand van dag tot dag verergerde, tot ze uiteindelijk instortte en in het ziekenhuis belandde. In februari 1987 raakte ze in een halve coma en stierf enkele maanden later op 68-jarige leeftijd aan Alzheimer.

Rita Hayworth en Aly Khan tijdens hun huwelijksrecptie in de tuin van Château de l'Horizon, vlakbij Cannes (27 mei 1949)

De zijden panden zijn vervangen door een witte djellaba. Vanzelfsprekend, van het zekere zelf naar het spreken, komen de woorden bij hem op.

'Ik wil bij je blijven. Als je dat wilt.'

Zij keek naar de vloer. Hij wilde haar benige schouder aanraken.

'Ga je me niet voor de gek houden?' vroeg zij.

'Nee.'

'Ik ben zo vaak voor de gek gehouden.'

'Niet door mij.'

Tegen de ochtend raaskalt zij zachtjes in haar slaap. 'Je mag hem aanhouden, neem hem maar mee, het is zijn schuld. Er zijn twee missen per maand voor hem... Drie paardenkoppen van goud, en het bit is scharlaken en zijn neus van azuur, van de drank... Zijn confrérie. De rente van de hypotheek alleen al op die zes hectaren.'

Dan is het helemaal ochtend. Zij komt naakt uit de keuken. Door het raam stijgt in het bleke licht de mist uit de polders. Zij heeft een minuscuul, verhakkeld katje op haar voorarm. Het heeft bleekblauwe ronde ogen. Hij neemt het verkreukelde lijfje aan. Hij stopt het voorzichtig in zijn jas.

Als hij thuiskomt slaapt Roberte. Hij neemt het katje mee naar zijn kamer, het zit op zijn schoot en spint. Hij noemt het 'Florian', naar de onsterfelijke schrijver van het lied 'Plaisir d'Amour'.

☆

Prins **Ali Khan** (1911 – 1960) was lid van de beau-monde, playboy, jockey en bezitter van renpaarden. Hij was de derde echtgenoot van Rita Hayworth. Hij was permanent vertegenwoordiger bij de VN van 1958 tot 1960.

Aly Khan en Rita Hayworth scheidden in 1953.

Djellaba: Een djellaba is een lang, losvallend gewaad met lange mouwen en met (in sommige gevallen), een (puntige) capuchon. Hij wordt tot op de enkels gedragen en heeft meestal een neutrale kleur. Hij wordt met name in de Maghreb-landen door mannen en vrouwen gedragen. Een djellaba is de traditionele kleding voor Marokkanen.

Confrèrie: broederschap, gilde.

Plaisir d'Amour:

Plaisir d'amour ne dure qu'un moment,
Chagrin d'amour dure toute la vie.
J'ai tout quitté pour l'ingrate Sylvie,
Elle me quitte et prend un autre amant.

"Tant que cette eau coulera doucement
vers ce ruisseau qui borde la prairie,
je t'aimerai", me répétait Sylvie,
l'eau coule encor, elle a changé pourtant.

Plaisir d'amour ne dure qu'un moment,
chagrin d'amour dure toute la vie.

Jean-Pierre Claris de Florian

... **n'est dur** ...drukfout.
Dit moet zijn ' ...ne dure ...'.

"Plaisir d'amour" is een klassiek Frans liefdeslied, in 1784 gecomponeerd door Jean-Paul-Égide Martini (1741–1816); hij ontleende de tekst aan het gelijknamig gedicht van Jean-Pierre Claris de **Florian** (1755–1794), dat voorkomt in diens roman *Célestine* (ook 1784).

Hermann Hesse's kort verhaal "Chagrin d'Amour" (1908) laat dit lied tijdens een middeleeuws toernooi zingen door een troubadour Marcel, die daarmee zijn hopeloze en onbeantwoorde liefde voor koningin Herzeloyde tot uitdrukking brengt.

Onbeantwoorde liefde is lange tijd afgeschilderd als nobel, als een onzelfzuchtig en stoïcijnse bereidheid om het lijden te accepteren. Literaire en artistieke schilderingen van onbeantwoorde liefde kunnen samenhangen met aannames van sociale distantie, die minder relevant zijn in westerse democratieën met een relatief hoge sociale mobiliteit en minder rigide codes van seksuele trouw, en toch suggereert de literaire verwerking ervan een mate van euforie in de gevoelens die verbonden zijn aan onbeantwoorde liefde, die namelijk het voordeel hebben dat ze geen verantwoordelijkheid dragen van de wederkerige relatie. Bovendien kan de afwijzing de katalisator zijn van bevlogen literaire creativiteit... de poëzie van de frustratie.

Eric Berne: "de man die wordt bemind door een vrouw is gelukkig, zeker, maar te benijden is hij die liefheeft, hoe weinig hij er ook voor terugkrijgt. Hoeveel groter is Dante die naar Beatrice staart dan Beatrice die hem voorbijloopt met evidente minachting".

Dante kijkt verlangend naar Beatrice Portinari (in het geel) als zij hem samen met vrouwe Vanna (in het rood) passeert. Het schilderij is van Henry Holiday, 1883.

Beatrice Portinari (1266 - 1290) was een Florentijnse koopmansdochter en de muze van de dichter Dante Alighieri. Over haar is vrij weinig bekend. Men weet dat zij ongeveer even oud

was als Dante, en dat ze Dante ontmoette toen hij negen en later toen hij achttien was. Intiem contact is er nooit geweest. De dichtste benadering was een wederzijdse groet, die Dante tot extase bracht, waarna hij haar in zijn poëzie begon te verheerlijken.

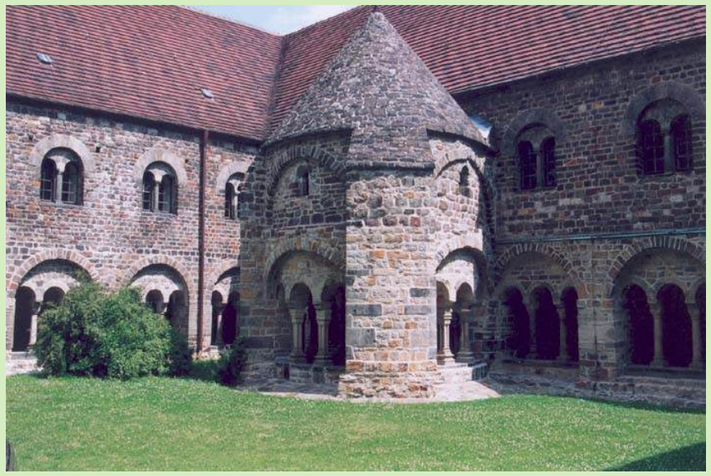
Over wat Beatrice's functie in Dantes literatuur precies is, verschillen de meningen. Sommigen zijn van mening dat zij in zijn literatuur alleen gebruikt wordt als archetype, terwijl anderen de liefde die Dante beschrijft niet allegorisch, maar letterlijk interpreteren.

19

Romaanse gebouw: Romaanse architectuur is de benaming voor een Europese stijlperiode die duurde van ca. 1000 tot ca. 1200. Kenmerkend is onder andere het gebruik van rondbogen bij raam- en deuropeningen en gewelven.

Lavatorium (lt. lavare = wassen): wasplaats.
Preciezer: het wasbekken.
Meestal in een uitbouw binnen de kloostergang van de middeleeuwse abdij.
De fontein had vaak vele spuwers.

De term 'lavatorium' wordt ook gebruikt voor het gebouw waarin dat is ondergebracht.

Magdeburg - Liebfrauenkloster - kloostergang met lavatorium

Een **Kapittelzaal** of kapittelhuis is een ruimte in een kerkgebouw, klooster of abdij, waar de monniken of koorheren bij elkaar komen om onderwezen te worden door de abt of deken, of om met elkaar te bidden of discussiëren.

De term 'kapittel' betekent letterlijk 'hoofdstuk', verwijzend naar een hoofdstuk uit de Bijbel dat hier dagelijks werd gelezen.

Kapittelzaal abdij van Thorn

Enkele bijzonderheden over het Romaanse gebouw, dat ons enige romantische Museum Schellen herbergt.

De opbouw van de XIIIe-eeuwse Sint Joriscrypte, ooit gesponsord door middeleeuwse patriciërs, is pas voltrokken. Wanneer er geen toeristen komen – men schat het aantal bezoekers per jaar op twee- à driehonderd – sluimert het museum met zijn vierzijdig lavatorium, de sublieme kapittelzaal, het wonderbaarlijke refterschip met zijn gewaardeerde rondboogvensters. Onweerstaanbaar wordt de wandelaar aangetrokken door het voornaam (sommige touring-club-leiders zeggen: het statig) silhouet van het gebouw met de gevelpinakels dat een eigen, stuurs, zelfs grimmig karakter tentoonspreidt. Dit gezegd zijnde, en als wij het interieur wat nader beschouwen (niet te dichtbij want Goossens, de conciërge sinds het ontstaan van het Museum Schellen, is er als de kippen bij om de al te nieuwsgierige Nederlander die zo graag aan tapijten, gordijnen, lijsten voelt terecht te wijzen) bewonderen wij de toortshouders (zonder weerga) van de neringen. Ook daarvan afblijven met uw al te nieuwsgierige tengels, lezer!

De redenen waarom deze Romaanse parel ten dienste werd gesteld van een schilder – een schilder van formaat zoals vele publicaties uit het buitenland Theodoor Schellen hebben genoemd – zijn eigenlijk nogal duister. Wij, gewone mensen, zullen daar nooit het fijne van weten, vrees ik, want als je erover redeneert, dan zou je ook kunnen stellen dat er een museum voor Antiek, voor Brocante, een onderkomen voor de oudervereniginge, een bezit voor de buurtactiviteiten ondergebracht had kunnen worden. Er zijn tongen die beweren dat de rol van Theodoor Schellen in het Verzet tijdens de oorlog doorslaggevend is geweest, dat ons stadje dus eigenlijk ergens toch niettegenstaande alles, net zozeer of zelfs een beetje meer de patriot Schellen heeft willen eren als de kunstenaar hoe gevarieerd hij ook was, want vergeet niet dat hij ook beeldhouwer, etser, aquarellist, conceptueel vorser en denker was, een ware Renaissance-man, maar daar weet Axel den Dooven, een geliefde stadgenoot, alles over te vertellen. Hij zal het doen, hij moet het doen, hij wordt er tenslotte goed voor betaald.

Wat onze Axel – want zo noemen wij hem onder ons – uitgespookt heeft met het interieur, daar zijn de meningen over verdeeld en goed verdeeld. Persoonlijk, maar wie ben ik? vind ik het logisch dat het interieur eigentijds is, want zoals ik aan Mr. Verkannen (de textielfabrikant die een twintigtal Schellens heeft afgestaan aan het museum) en aan notaris Geerts (die ik u niet meer hoef voor te stellen) gezegd heb in het café Excelsior (goed gelegen, precies tegenover het museum): ‘Tenslotte,’ zei ik, ‘als wij modern bouwen dan doen we hetzelfde als die Romaanse gasten die in hun tijd ook modern bouwden en de Egyptenaars of de Syriërs niet imiteerden, juist of niet, zeg het mij, meneer de notaris, als ik verkeerd raisonneer,’ maar hij zei direct: ‘Zo is het.’

Dus van binnen ziet het er nogal Zweeds uit, met dat licht grenen van de tafels, de ramen zijn huishoog, tot aan de vloer, zodat ge een zicht hebt op de melkfabriek en dat is

Refterschip: verhaspeling. Geen bestaand woord.

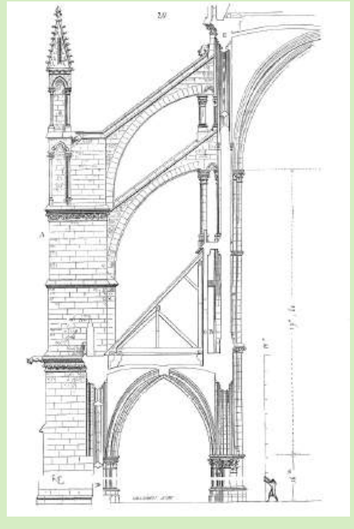

Refter in de Abdij van Fontevraud in Frankrijk

Een **refter** of refectorium (< lt. reficere = herstellen (door te eten)) is de eetzaal in collectieve voorzieningen zoals internaten, kazernes, abdijen of kloosters.
In de middeleeuwse kloosters bevindt zich vaak tegenover de ingang van het refectorium een lavatorium.

Gevelpinakel: siertorentje (pinna/penna = vleugel, slagveer).

Rechts: doorsnede van de kathedraal van Amiens met rechts het **schip**, onderaan in het midden de zijbeuk, daarboven twee luchtbogen. Helemaal linksboven is een pinakel geplaatst op een luchtboogstoel. Deze luchtboogstoel staat op de steunbeer.

Neringen: ???

Brocante: antiek spul om je woning mee in te richten.
Synoniem: bric-à-brac.

dan industriële gotiek. Alles hangt aan elkaar, zei Schellen soms. Soms. Want hij zei niet veel. Sommige tongen beweren dat dat maar het beste was.

☆

Art-Deco: De art deco (art-deco geschreven in samenstellingen) was een populaire stijlbeweging van 1920 tot 1939 die haar weerslag had op de decoratieve en toegepaste kunst, bij zowel de architectuur, het grafische, industriële en interieurontwerp, als de beeldende kunst en kledingmode.

De Water Bar in de Hall of Waters, Excelsior Springs, Missouri (1936-38)

De beweging was in zekere zin eclectisch en bevatte een mengelmoes van verschillende stijl- en kunststromingen uit de eerste decennia van de 20e eeuw. Belangrijkste kenmerk van art *deco*, en tevens het onderscheid met de meer organische art *nouveau*, is de omarming van technologie in aanvulling op traditionele motieven. De stijl wordt vaak gekenmerkt door rijke kleuren, geometrische figuren en overdadige versieringen.

De Jugendstil of **art nouveau** (art-nouveau geschreven in samenstellingen) is een kunststroming die tussen 1890 en 1914 op verschillende plaatsen in Europa populair was,

20

In zijn bureau, ontworpen door een Fin en van Art-Deco meubelen, Zweedse lampen, Deense asbakken voorzien, vond Axel het niet onaangenaam om een door iemand anders gerealiseerd decor te betrekken, niet verantwoordelijk te zijn voor de stijl van zijn museum en van de directiekamer in het bijzonder. Soms verplaatste hij zich in een van de gapers en zag zichzelf, een royaal uit het gilet stulpende potentaat, neergevlijd tussen chique artefacten, iemand die zijn schaapjes op het droge had en die om dit te bereiken veren had gelaten, in zijn geval zelfs in een mensenhoge zak vol veren was veranderd. Dat beeld vond Axel geruststellend. Zijn zoon, Just, vond dat beeld weerzinwekkend. Wijzend op het kruisbeeld boven Axels hoofd dat gevormd was door twee roestige gekruiste stangen, een van Schellens laatste werken, zei Just: 'Hoe kun je hier zitten met dat ding boven je kop?' Verontwaardigd in een jasje van Yamamoto.

'Het is een van Schellens religieuze werken, moeten wij dat niet respecteren?' (Als tot een leerling van de eerste klas op de Academie.)

'Maar heb je dat wel eens goed bekeken, hoe inferieur dat brons gegoten is, hoe die twee stangen niet haaks op elkaar aangebracht zijn? En die kleur, die soepkleur! Dit is creativiteit waarvan de functionaliteit niet werd gecontroleerd...'

'Slogans in een broek van Yamamoto,' zei Axel.

'Mensen van enige stand refereren aan Yamamoto alleen met zijn voornaam Yohji.'

'Dank je voor de inlichting, Just.'

'Graag gedaan, vader.'

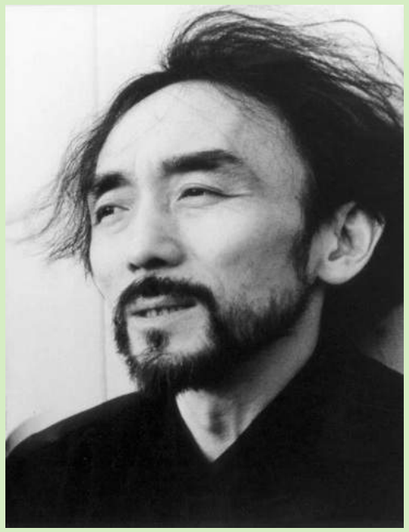
☆

voornamelijk als reactie op het vormvervagende impressionisme. De Jugendstil manifesteerde zich vooral in gebruiksvoorwerpen (glaskunst, boeken, plateel, sieraden, meubels etc.), de architectuur en de schilderkunst. De stroming kende een korte maar hevige bloeitijd, die zich voornamelijk uitbreidde tijdens de belle époque.

"Delftsche Slaolie", door Jan Toorop.

Yohji Yamamoto (1943) is een Japanse modeontwerper, gevestigd in Tokyo en Parijs.

Hij gaf een rechtenstudie op om zijn moeder te helpen in haar modewinkel. Daar leerde hij het vak van kleermaker en ontwikkelde hij zich tot een meesterontwerper en avant-gardist.

Yamamoto debuteerde in Parijs in 1981. In een interview met The New York Times in 1983, zei hij over zijn ontwerpen: "Ik denk dat mijn mannenkleren even goed staan bij vrouwen als mijn vrouwenkleren […] Toen ik met ontwerpen begon, wilde ik mannenkleren maken voor vrouwen." Recenter betoogde hij: "Toen ik kleren begon te ontwerpen voor mijn lijn Y in 1977, was alles wat ik wilde dat vrouwen

mannenkleren droegen. Toen besprong mij het idee om mantels te ontwerpen voor vrouwen. Mijn idee was dat zij het vrouwenlichaam moesten beschermen en verbergen. Beschermen tegen iets - misschien voor mannenogen of een koude wind.

In Yohji's collecties overheerst het zwart, een kleur die Yamamoto beschreef als bescheiden en arrogant tegelijkertijd. Zwart is lui en gemakzuchtig - maar ook geheimzinnig. Maar in de eerste plaats zegt zwart: “Ik val jou niet lastig - val mij ook niet lastig.”

Yamamoto wordt ook als volgt aangehaald: "er is zoveel boos jong volk. Een modeontwerper of kunstenaar hoort boos te zijn”.
Op een modeshow die hij initieerde in Beijing in de lente van 2008 zei hij: "Het is niet politiek. Ik ga hier een winkel openen opdat Chinezen er komen winkelen en gelukkig zijn. De echte kunst is mensen gelukkig maken, maar tegelijk vragen stellen over de samenleving.”

Gustave **de Smet** (1877 – 1943) was een Vlaams kunstschilder. Samen met Constant Permeke en Frits Van den Berghe behoort hij tot de grote drie van het Vlaamse expressionisme.
Zij vormden, voor en na de Eerste Wereldoorlog, de tweede kunstenaarsgroep van de Latemse Scholen, aan de Leie te Sint-Martens-Latem. In deze groep was Gustave De Smet wel de kunstenaar die het langst onder kubistische invloed werkte. Hij werd de schilder van het Vlaamse vrolijke leven.

Gustave De Smet in 1920

In het volgende credo schetst de kunstenaar in eigen bewoordingen zijn stijlontwikkeling van het impressionisme tot het expressionisme en de invloed van het futurisme:

"Nadat ik mij in verschillende richtingen bewogen had, om tenslotte bij het impressionisme te belanden, besefte ik duidelijk, hoe ontoereikend de uitdrukkingsmiddelen van die stijl waren en ik zocht rusteloos verder.
Deze onrust werd nog versterkt door de eerste manifesten en theorieën van Marinetti; tot wanneer plotseling, in Nederland, de ontmoeting met het werk van enkele modernen, mij de openbaring bracht, dat de visuele nabootsing der natuur de zuivere expressie geweldig in de weg staat.
Sindsdien heb ik getracht alles in mij af te breken en alles herop te bouwen. Ik arbeidde door met de wens mij stap voor stap te ontdoen van alle cliché's en van alle goedkope kunstgrepen.
Voortaan wil ik mij inspannen het innerlijke leven te vertolken, met de grootst mogelijke eenvoud, expressief door de vorm en door de kleur."

Dorpskermis, 1930

21

De gapers, schuifelend, tegen mekaar aan botsend, wijzend, volgen, omsingelen Axel die langs de schilderijen loopt als in een dierentuin, verbaasd dat de zon die recht op de schilderijen staat de kunst niet meer verkleurt, dat de tabaksadem van de gapers de kunst niet meer vergeelt.

'Is Schellen een expressionist, eigenlijk?' vraagt een bebrilde jongeman, en Axel: 'Heel even, als jongen van zestien, heeft hij de invloed van Gust de Smet ondergaan. Maar hij heeft het expressionisme verworpen als zijnde te boers. Zíjn woorden.'

'Is hij ook niet verloofd geweest met een Delafaille Huysentruyt?' vraagt een mevrouw met azteekse armbanden om.

'Verloofd is overdreven, mevrouw. Hij heeft een lamentabele verhouding gehad met Adèle Delafaille die, alhoewel zeer gelovig, hem toch syfilis heeft bezorgd. Zij heeft het hem zelf verteld. Want hij schrijft in zijn notaboekje: "Adèle, tremblante et vaine m'avoue".'

'En dat betekent? Mijn Frans is niet zo goed.'

'Adèle, bevend en ijdel, bekent.'

'Maar ze bekent misschien iets anders?'

'Nee, de data kloppen met andere data uit haar dagboek.'

'Men schreef veel meer, vroeger.'

Een boomlange vent in tweedpak, met een anjer in zijn knoopsgat, vraagt ongeduldig: 'Maar in welke stroming moeten we Schellen situeren. Enig houvast zou toch prettig zijn. Wat de stijl betreft...'

'Diverse stromingen. In het begin geometrisch-abstract, dan tachistisch, dan calligrafisch en na de oorlog, die een verpletterende invloed op hem heeft gehad, een terugkeer naar figuratie, maar gestileerd, geabstraheerd.'

'Hoe is het restaurant De Pycke? Het wordt aanbevolen door Avenue, en het heeft een ster in de Michelin. Het moet vlakbij zijn.'

'Uitstekend restaurant. Zegt u maar dat u met mijn groeten komt, de patron zal u extra verwennen.'

'Waarom zijn er niet meer ansichtkaarten voorhanden?'

'Is dit de kiel waarin hij schilderde?'

'Hoeveel pijpen had hij wel niet. Ik tel er hier al vijftien.'

'Is hij ooit in Italië geweest? Sommige doeken lijken in Umbria geschilderd te zijn, dat okergele koloriet. Wij waren in Umbria deze zomer, wij hebben ons zeer vermaakt en de cultuur is daar alom aanwezig.'

Dan houden alle vragen op want men komt bij 'Plaisir d'Amour n'est dur qu'un moment', de tekening, in houtskool, nummer 24. Waarop Schellens vrouw Anaïs genomen wordt door een reusachtige hamster. Pas in de volgende kamer hernemen de vragen.

'Is dit zijn groene loden jas?'

'Was hij niet een heel klein pietsie homofiel?'

Tachistisch: Tachisme, afgeleid van het Franse woord tache voor vlek, is een stijlvariant binnen de abstracte schilderkunst die populair werd in de jaren '40 en '50.

De naam van deze schilderstijl komt uit Frankrijk. Tachisme wordt vaak beschouwd als het Europese equivalent van het Amerikaanse abstract expressionisme. De stijl was onderdeel van een grotere naoorlogse beweging bekend als informele schilderkunst, Frans: art informel, die niet meer geometrisch en abstract schilderde, maar op een meer intuïtieve manier, te vergelijken met actionpainting. De stroming is tevens nauw verwant met Cobra.

Actionpainting is een manier van werken waarbij de handeling, de geste van het maken uitgangspunt is.
De grote figuur van het abstract expressionisme in de Verenigde Staten is Jackson Pollock (1912-1956).
Pollocks schilderstijl wordt tot het abstract expressionisme gerekend, evenals dat van onder anderen zijn tijdgenoot Willem de Kooning. De nadruk op de handeling van het schilderen noemt men "actionpainting". De schilder liet de verf van zijn kwast in grillige slierten op grote op de grond liggende doeken druppelen. Vandaar de naam van dit soort werk: drippings. Deze dripping-techniek werd zijn handelsmerk. In 1947 getuigde hij hierover: "Op de vloer voel ik mij meer op mijn gemak. Ik voel mij dichterbij, meer onderdeel van het schilderij, omdat ik er op deze manier omheen kan lopen, kan werken vanaf de vier zijdes en letterlijk in het schilderij kan zijn".

In 1928

'Hij moet veel naar foto's gewerkt hebben!'

'Naar foto's. Dat had ik nu nooit verwacht, dat is toch niet écht meer, geen kunde. Iedereen kan foto's overschilderen!'

De zomerjurken kleven aan de klamme boezems, de fototoestellen zoemen. Kinderen die stoeien, ruiken naar kokosmelk. Andere geuren, die van sandalen, van zonnebrandolie. Dit is mijn leven. Er zijn ook nog de problemen van de verwarming, van de elektriciteit, van lekkende goten, van de zwam in de kelders, van de restauratie. Want de godvergeten Schellen gebruikte zijn paletmes om cadmiumgeel uit te strijken, resultaat: De doeken zijn zwart geworden, zwart-oxydatie.

Axel zou ook een andere, een grotere auto moeten kopen, de witte Honda valt aan verroeste stukken, maar hij doet het niet, hij verbeeldt zich dat hij in de skaistoelen nog de geur van Roberte kan opsnuiven. Sinds Roberte verdween is Axel 27 kilo aangekomen. Zijn zoon Just zegt: 'Vader, je moet er iets aan doen.' Justs vrouw Caroline zegt: 'Just, laat je vader toch zijn gang gaan. Waar bemoei je je mee?' en zij richt haar witgepoederd gezicht met de knollige neus naar Axel, verwachtend, wachtend, tot een woord zal vallen dat haar bedaart of kietelt, zij ademt onbevrediging en weerzin uit, zij stuurt nu al maanden, één keer per week, anoniem een doosje pralines naar het museum, een elegant doosje met een roze strik en een écru glanzend kaartje zonder tekst, of een enkele keer een kruisje in rode ballpoint. Elke keer neemt Axel zich voor om het doosje ongeopend aan Goossens, de conciërge, te geven. Maar elke keer bezwijkt hij en eet alle twintig pralines na mekaar op. Soms wou hij dat er wat meer variëteit was in de selectie. Wat meer bonbons met Kirsch bijvoorbeeld. Of dat de pralines van een andere chocolatier kwamen, een die grovere specie verwerkte. Of ronduit de vulgaire, goedkope truffels die aan je gehemelte kleven, als zoete ordinaire margarine.

'Heeft u de schilder goed gekend?'

'Is er geen sprake geweest dat hij zelfmoord heeft gepleegd?'

'Wat voor iemand was hij *au fond*?'

Axel wil de man die de vraag stelt, een kale dokter vergezeld van twee kinderen die hij bij de obscene hamstertekening heeft weggejaagd, antwoorden: 'Au fond was Schellen een dronken lor, die alleen maar over zijn werk sprak en de verschillende periodes daarin, zanikte over de functie van de lijst in zijn werk, over het onafwendbare van het platte penseel, zoals bij Giorgione, en hoe je paradoxaal genoeg bij hem (Schellen) in zijn empâtement de transparantie blijft voelen, en hoe hij nu (drie maanden voor zijn dood) eindelijk voornamelijk bezig is met de terreur, de terreur van de verkrampte wellust, de gewonde vergeestelijking, juist of niet? Hoe hij zonder adem te halen overging, toch ademhalend tussen twee slokken erbarmelijke Algerijnse wijn, naar de ruimte in al haar dimensies die hij gevat heeft, nog elke dag kan vatten, die radicale perceptie die de enige cognitie is, als je de transformerende kracht maar aanvaardt, makkelijk, open, zoals je de culturele centraliteit van de technologie aanneemt die ook in zijn benadering te vinden is. Hoe hij je dan klef van het zweet omhelsde in een wasem van lijf en wijn: 'Jij, alleen, Axel,

N'est dur moet zijn: 'ne dure'.

Cadmiumgeel: zinkerts, genoemd naar Kadmos, de stichter van Thebe in Boeotië.
Hetzelfde motief komt ook voor in Claus' novelle Het laatste Bed *(1998), A.B.*

Écru: crêmekleurig, ongebleekt. Lt. crudus: ruw, niet geprepareerd.

Kirsch: een alcoholische drank die bereid wordt door gegist kersensap te destilleren. Ook een goede smaakmaker in taart en gebak (zoals in de bekende Schwarzwalder kersentaart).

Giorgione: (Castelfranco Veneto, ca. 1477 - Venetië, 1510) was een Italiaans kunstschilder. Hij heette eigenlijk Zorzi, Venetiaans voor Giorgio. Zijn bijnaam Zorzone/Giorgione ("grote Giorgio") had betrekking op zowel zijn postuur als zijn aanzien als kunstenaar. Waarschijnlijk stond hij al tijdens zijn leven zo bekend.
Zijn leven wordt beschreven in Giorgio Vasari's *Vite*.
Zijn werken behoren tot de hoogrenaissance.

Zelfportret (?), olieverf op doek, 52 x 43 cm, 1500-1510.

begrijpt waarmee ik bezig ben, ik ben dankbaar dat je bestaat, en heb je dit gezien?' – en hij toont een met terpentijn verdunde olieverfvlek, turkoois en amber – 'Zie je hoe de warmte van de zee mist vormt? Wel, deze mist, al zeg ik het zelf, heb ik beter getroffen dan Turner, die nochtans geen klein ventje is.'

'Is hij in de kerk getrouwd?'

'De eerste keer.'

'Met wie?'

'Met iemand die volmaakt oninteressant is.'

'Waarom?' (Dat vraagt gewoonlijk de reisleider, de hoofdman van de culturele vereniging, de proost van zijn congregatie.)

'Omdat zij alleen maar geïnteresseerd was in zijn bankrekening.'

'U bent ook geen feminist. Nietwaar, dames?'

'Nee, o nee. Zeker niet. O jee. Nee, dat is hij niet.'

'Zal ik u dan maar onderhouden over zijn tweede vrouw, Anaïs, en dus over begeerte en herinnering, over de signifiërende uitwisseling die de temporaliteit uitsluit.'

'Mensen,' zegt de reisleider dan, 'ik geloof dat we zo stilletjes aan naar de bus moeten.'

☆

Empâtement (impasto, pasteuze) is een techniek waarbij een penseel of mes gebruikt wordt om een dikke laag aan te brengen en de zichtbare sporen daarvan te handhaven. Deze methode geeft aan het schilderij textuur, dimensie en beweging.

William **Turner** (1775 – 1851) was een Engelse romantische kunstschilder, beroemd om zijn landschappen en vooral marines.

Het slavenschip, 1840

Het is voor mij onmogelijk om bij de naam '**Anaïs**' niet te denken aan Anaïs Nin (1903 – 1977), de Frans-Cubaanse schrijfster. Haar dagboeken beslaan een periode van veertig jaar, beginnend op haar twaalfde. Geboren in Frankrijk, verhuisde ze met haar moeder naar New York. Ze werkte onder andere als model. In 1923 trouwde ze met Hugh Parker Guiler. Het stel keerde terug naar Parijs waar Anaïs als schrijfster onder andere werkte met D.H. Lawrence. In 1955 sloot ze in het geheim een tweede huwelijk met een bosbouwer en leefde ze langdurig als bigamist.
Ze was bevriend met veel bekende personen, zoals Henry Miller, Gore Vidal en Lawrence Durrell.
Het deel uit haar dagboek *The Journal of Love* van 1931

en 1932 over haar gepassioneerde affaire en vriendschap met de Amerikaanse schrijver Henry Miller en diens vrouw werden in 1990 door Philip Kaufman verfilmd onder de titel *Henry & June*.
Elders beschrijft Anaïs Nin hoe zij in 1933 op 30-jarige leeftijd een seksuele relatie begon met haar eigen vader.
Ze was een van de tamelijk bekende literaire schrijvers van erotica. Zij schreef een groot aantal erotische werken waaronder *Delta of Venus*.

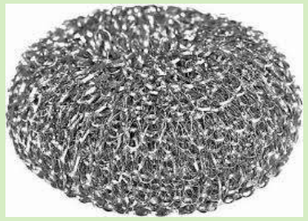
> *De toevoeging begeerte en herinnering doet mij vervolgens denken aan de dichtreeks* Nu Nog, *die Claus in 1985 publiceerde in de bundel* Alibi, *over de man die, met de strop al om de nek, denken aan de liefdes die hij had. Onderbouwen kan ik dit (voorlopig?) niet, al is het feit dat de meute afhaakt hiermee niet in strijd. A.B.*

Temporaliteit: het bepaald zijn door de tijd.

22 Inge Gershwein, joodse buurvrouw, 80 jaar

Frangipanes: amandeltaartjes. De naam is ontleend aan Markies Muzio Frangipane.

IJzerspons:
= staalspons.

Aan het einde van de vijftiende eeuw werd in **Meißen**, een plaats 25 km ten noordwesten van Dresden, in de Duitse deelstaat Saksen, naast de 13de eeuwse gotische kathedraal de Albrechtsburg gebouwd, het eerste niet als vesting gebouwde kasteel van Duitsland, bedoeld als residentie voor de hertogen van Saksen. In 1710 begon Johann Friedrich Böttger in die burg met de fabricage van het beroemde Meissener porselein, dat meer dan wat ook de naam Meissen wereldbekend heeft gemaakt.

Twee schalen van het eerste type "Sulkowski", 1755–60

Arrestieren:
In het Duits bestaat ‘arretieren’ = vastzetten, aan de ketting leggen.

Axel at twee frangipanes, de koek had de tijd niet om te smelten, papperig te worden, zo heftig droog slikte hij. Ooit sterf ik met mijn mond vol koek. Wedden?

Door het glas-in-loodraam van de voorste kamer zag hij Inge Gershwein sjokken, haar wanstaltige terriër naast haar. Zij keek pal in de ruit en stak haar tong uit. De terriër blafte en sprong naar de gevel van Axels huis. Hij was goed geïndoctrineerd, hij bleef springen, de oude moest hem wegsleuren aan de riem, zijn achterwerk gleed over de keien.

Parmantig liep ze verder. De hele straat was voor haar alleen en voor haar beest. Een meter zestig hoog, ijzerspons haar, een gebogen neus, een liploze mond met vuurrode lipstick. In een zwart ensemble. Chanel natuurlijk.

Zij woonde samen met Tine, een witharig kortgeknipt vrouwtje dat nooit iets zei tenzij in dialect iets ophitsends tot de terriër. Op straat liep Tine ook schichtig om zich heen kijkend, alsof ook op straat van alles op te ruimen, af te wassen, te dweilen en te boenen was. In de tijd dat Axel en Inge Gershwein nog tegen elkaar spraken, vóór de vlucht van Roberte, klauterde Axel soms als Roberte er niet was op een ton en loerde door een scheur in de tuinmuur tussen twee bemoste bakstenen naar het huis met de goudenregen, naar de veranda waar je door de iriserende weerschijn op de ruiten de hoge uitstalkast kon zien met het Meissen porselein van Inge Gershweins grootvader dat om de twee dagen gepoetst werd door Aisja, een dikke Turkse in een blauwe overall. Een keer had Axel gezien hoe Tine, timide en toch voor haar doen uitzonderlijk speels, op de Turkse afkwam die op een aluminium laddertje stond en hoe Tine in de kont van de Turkse beet. De Turkse deed alsof zij schrok en stak toen uitnodigend haar billen naar achteren, maar op dat ogenblik kwam – in een scenario zou je het niet durven opschrijven – Inge Gershwein binnen. Zij berispte de twee vrouwen, maar niet echt. Tine kon vrij goed zingen. Haar glansnummer was: ‘Weemoed doet het hart verlangen’. Dat zong ze meestal voor het tv-nieuws van halfacht.

De laatste keer dat Axel Inge Gershwein gesproken heeft was in de krantenwinkel. Zij overhandigde de krantenman met een intens treurige uitdrukking een lottobiljet. Zij hield het biljet tussen duim en wijsvinger. Zij wou er geen afscheid van nemen. Toen ze besloot het noodlotbriefje toch maar aan de krantenman over te laten, deed ze een paar stappen naar achteren en botste tegen Axel aan. Zij zag wie hij was en prompt verscheen een Slavische, door vele samovars en balalaika’s bewogen melancholie op haar tachtigjarige verfrommelde gezicht. Zij wou zich laten vallen maar er was geen plek behalve in zijn armen. Waarop zij zich oprichtte, op haar tenen stond, en hem levenloos aankeek. ‘Als u nog één keer naar mijn hond schopt, laat ik u arresteren.’ Arrestieren, zei zij.

‘U wordt onnozeler met de dag,’ zei Axel.

Hij ging naar de straat, vlak achter Inge Gershwein die een gloednieuwe roze paraplu openstak waarop in gotische letters ‘Vlaanderen lééft!’ stond gedrukt. Het regende zachtjes in volle zon. Ergens op het platteland stond er dus een regenboog.

☆

Aisja: zie ook pag. 106 - 107, 129.

Weemoed doet het hart verlangen:

Tekst: Jozef Simons, muziek: Armand Preud'homme

Heimwee doet ons hart verlangen, naar de heimat onzer jeugd.
Naar de bronzen klokkezangen, zwaar van rouw of hel van vreugd.
Zangen uit de oude toren, hij die waakt en verre schouwt,
Over 't dorpje droomverloren, kronk'lend aan zijn voet gebouwd.

Heimwee doet ons hart verlangen, naar de geur van brem en hei.
Naar de weiden mist-omhangen, op een morgen in de mei.
Heimwee naar het blonde koren, naar het dennebos vol peis,
Naar de vennen stijfgevroren, waar wij slierden op het ijs.

Heimwee doet ons hart verlangen, naar de ouderlijke haard.
Met zijn rust niet te vervangen, met zijn vrede wel bewaard.
Heimwee naar de zomerwinden, heimwee naar het zoet geruis,
In de kruin der groene linden, voor ons oude pannenhuis.

Jozef Simons (Oelegem, 1888 – Turnhout, 1948) was een Vlaamse schrijver en dichter. Zijn belangrijkste werk is *Eer Vlaanderen vergaat* (1927), een geromantiseerde geschiedenis van de Frontbeweging.

Jozef Simons

> (De frontbeweging is een beweging van Vlaamse intellectuelen die ontstond tijdens de Eerste Wereldoorlog aan het IJzerfront. Zij was uitdrukkelijk Vlaams van karakter en verzette zich vooral tegen het gebruik van het Frans in het Belgisch leger. Zij was een van de drie uitingen van Vlaams-Nationalisme tijdens de Eerste Wereldoorlog).

In de inleiding schetst Simons de sociale en geestelijke onderworpenheid van het Vlaamse volk vóór de Eerste Wereldoorlog. De kern van het verhaal handelt over de Franstalige aristocraat jonkheer Florimond van Laar, die zich aan het IJzerfront opwerpt als verdediger van de radicale vleugel van de Vlaamsgezinde soldaten. Van Laar kan worden beschouwd als een metafoor voor Simons' verwachting dat

de Franstalige aristocratie in Vlaanderen een stap in de richting van de Vlaamse Beweging zou zetten. De eerste editie verscheen onder het pseudoniem Ivo Draulans, omdat de auteur acties van belgicisten vreesde. Het werk had een grote invloed op de Vlaamse bewustwording tijdens het interbellum en kende talrijke herdrukken, de meeste recente bij uitgeverij Pelckmans in 2014.

De IJzertoren te Diksmuide. Rechts naast de poort de crypte met AVV-VVK of "Alles Voor Vlaanderen, Vlaanderen Voor Kristus", een bekende leuze uit de Vlaamse Beweging.

De **roze paraplu**: roze geldt doorgaans voor de echte meisjeskleur, maar schijnt ook gepromoot te worden als kleur voor de spirituele liefde. Een roze bruiloftsparaplu.

Vlaanderen léeft was in 1987-1988 een culturele campagne in Vlaanderen om het Vlaamse zelfbewustzijn aan te wakkeren.

23

Als Walter Oorslag, oprichter en beheerder van diverse vennootschappen waaronder ORION, in een hachelijk parket terechtkomt, als hij bijvoorbeeld een pijnlijke beslissing moet nemen en een passage uit een film wil verwijderen tegen de opinie van de regisseur in, zegt hij steevast: 'Ik ben een gewone jongen. Ik heb de smaak van een doorsnee burger. Als Walter Oorslag iets niet verstaat in een boek of in een film, dan verstaat België dit ook niet.'

Als er nog veel tegenkanting is – 'iedereen mag zijn opinie zeggen, luidop en onbevreesd' – verwijst Oorslag naar een geheime raad van raadgevers die hem afzonderlijk en zonder van elkaar af te weten bijstaan, 'want zes opinies zijn meer waard dan twee –.' 'Maar, Walter, zes opinies kunnen alle zes fout zijn.' – 'Niet in België,' zegt Walter Oorslag.

Zo vergaat het ook het project 'Breughel', en Walter Oorslag zou niet ontevreden zijn als men het eens werd over de schrijfwijze, want de heren connaisseurs stellen Breugel voor en Bruegel en Brueghel en Breughel. 'Als we het hierover al niet eens zijn, heren, wat belooft dat voor de toekomst van deze film, alsjeblieft!'

Consigliere nummer één is Rafaël, een volle neef van Oorslag en leraar aardrijkskunde. 'Walter, ik heb het zo'n beetje links en rechts gevraagd. Men kent Axel den Dooven niet, niemand, maar Pelemans van Nederlands-Duits kende wel zijn pseudoniem Dirk van Munster. Een bescheiden oeuvre maar zeer de moeite waard. Hij had het zelf niet gelezen, hij is niet zo happig op gedichten maar het was zeer de moeite waard. En of het wenselijk is om een film over Breugel op de markt te brengen? Het hangt ervan af, of de costumes mooi zijn en kloppen met de tijd van vroeger, of men wel duidelijk spreekt, want Vlaamse films versta je nooit goed, en of het iemand is als Kirk Douglas die Breugel speelt. Als die nog leeft. Kirk Douglas bedoel ik.'

Molière las zijn stukken voor aan zijn werkster, Oorslag consulteert Thea die vandaag net ongesteld is geworden en dus nogal summier zegt dat een historische film of romantisch moet zijn, zodat je meegesleept wordt in een andere wereld, zoals *De Woeste Hoogte*, of actie moet bevatten zoals *De Drie Musketiers*. 'Schoten ze toen al in de Spaanse tijd naar elkaar met kanonnen?'

Een textielbaron, die elk jaar met Oorslag naar de Grand Prix van Francorchamps gaat en elke maand naar het selecte huis van Madame Rita, een slecht maar verrukkelijk mens, zegt: 'Walter, jongen, steek daar niet te veel geld in. Daar komt geen hond voor. Hou het beperkt, een kwieke *deal* met wat televisies *all over the globe*, kleine winsten maar verspreid. Ik heb de tekst gelezen, d'r gebeurt niks in, hier en daar wat Spanjaarden die lastig zijn en mensen opknopen en hun huizen verbranden. *So what*? We zien het elke dag op 't nieuws en meer *to the point*. De gedichten? De zoon van mijn halfzuster, Pierre, is nogal te spreken over de verzen van Dirk van Munster, of is het Muster? Maar als ik het goed begrepen heb is Dirk van Munster noch Axel den Dooven een professionele scenarist. Ik wéét het, Walter, dat het dezelfde persoon is met een pseudoniem! Maar ik zeg je: Goedkoop is duur. *Get a professional*, een Engelsman.'

Consigliere: raadsman, adviseur.

Kirk Douglas: geboren als Issur Danielovitch Demsky (1916 – 2020), was een Amerikaans acteur, filmproducent, filmregisseur, activist en auteur. Naast zijn lange acteercarrière is hij bekend geworden als de man die de zwarte lijst van Hollywood in 1960 ten einde liet komen.

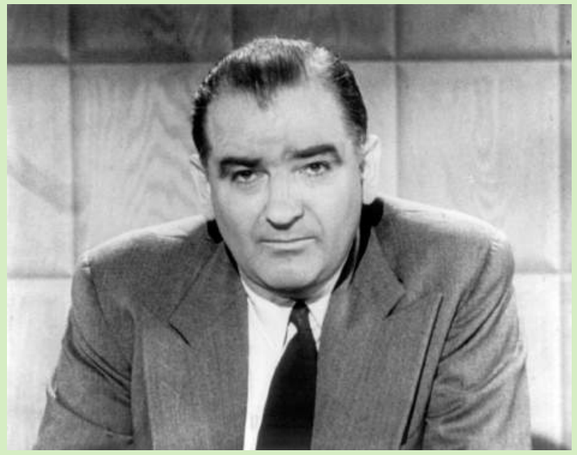

Douglas werd in de staat New York geboren als zoon van Russisch-Joodse ouders. Alhoewel hij opgroeide in een arme buurt, slaagde hij er in een goede opleiding te voltooien en was hij actief in sport. Na een studie aan St. Lawrence University kreeg hij een beurs voor de American Academy of Dramatic Arts. Hier ontmoette hij Diana Dill, met wie hij in 1943 zou huwen, en Lauren Bacall.
Na de oorlog werd hij op voorspraak van Lauren Bacall gecast als hoofdrolspeler in *The Strange Love of Martha Ivers*. Sindsdien heeft hij in totaal aan meer dan 85 producties

deelgenomen, waaronder kaskrakers en klassiekers als *Lust for Life* (waarin hij Vincent van Gogh speelde) en *Spartacus*. Douglas is tot op hoge leeftijd actief gebleven als acteur

In de periode van het McCarthyisme in de jaren vijftig, waarin politici als Joseph McCarthy en de latere president Richard Nixon probeerden de Verenigde Staten te 'zuiveren' van vermeende communisten die ze als staatsgevaarlijk beschouwden, werden vele acteurs, filmregisseurs en scenarioschrijvers verbannen uit de Amerikaanse cinema. Kirk Douglas droeg in belangrijke mate bij aan het verdwijnen van de zwarte lijst door te onthullen dat de daarop staande Dalton Trumbo, die onder pseudoniem moest schrijven, de werkelijke auteur was van het veelgeprezen scenario voor Spartacus.

Joseph Raymond McCarthy.

Kirk Douglas was een van de laatst nog levende acteurs van het klassieke Hollywood-tijdperk.

Zie ook: deel 3, pag. 391: “En is het niet Kirk Douglas met een rosse stoppelbaard die zei dat de Kunst een sonde was die men steekt in wat geen naam heeft?”

Molière: (geboren als Jean-Baptiste Poquelin) (Parijs, 1622 - aldaar, 1673) was een Frans toneelschrijver en acteur die bekendheid verwierf met zijn satirische komedies. Zijn bekendste werken zijn *Dom Juan* (1665, met hemzelf in de rol van Sganarelle), *Tartuffe* en *L'Avare* (De Vrek).

Molière in de rol van César in *La Mort de Pompée*

Maarten, geblondeerd haar, loensend, in manchesterbroek, met de kaki halsdoek om en de Baden-Powellhoed op zegt: ‘Schat, het is ontzettend verouderd, je scriptje. Misschien dat oudere personen van liberale signatuur d’r iets in zien, maar geef mij maar Robocop. En je moet van goeden huize komen wil je mij tot extase brengen met inquisitiefolteringen. Nu heb ik het wel niet zo precies gelezen, want ik ben mijn lenzen kwijt.’

De vijfde raadsman is de minister-president. Oorslag ontmoet hem in Pericles, een club voor industriëlen, op een lunch van de Rotary. Wat hij denkt van een optimale, de Amerikanen evenarende, spectaculaire, grotendeels door Vlamingen gerealiseerde superproductie ter ere van onze nationale kunstenaar bij uitstek?

‘Oorslag, kerel. Niemand houdt meer van Breugel de Oudere dan ik. Zelfs de fluwelen Breugel, zijn zoon die altijd in fluweel gekleed ging, vijftienhonderd achtenzestig tot zestienhonderd vijfentwintig, geniet mijn bewondering.’

‘Wat ben ik gelukkig dit te mogen horen, Uwe Excellentie.’

‘Maar wat de film betreft, dat is de afdeling van Meulemans. Ik mag me niet met Cultuur bemoeien en hij niet met het bestuur van het land, dat is onze afspraak, en je zult het vreemd vinden maar ik ben een minister-president die zich aan afspraken houdt.’ De hele tafel schatert.

‘Dank u, Uwe Excellentie.’

En wie is de zesde, de laatste raadsman?

‘Ik zelf,’ zegt Oorslag.

☆

De Woeste Hoogte. *Wuthering Heights* is een roman van Emily Brontë uitgegeven in 1847 onder haar pseudoniem "Ellis Bell".

Al is *Wuthering Heights* is nu een klassieker in de Engelse literatuur, bij verschijnen was het boek zeer controversieel vanwege de onversneden schildering van mentale en fysieke wreedheid, en het aan de kaak stellen van Victoriaanse idealen inzake religieuze hypocrisie, moraliteit, sociale klasse en gender-ongelijkheid.
Ook onderzoekt de roman de effecten van afgunst, nostalgie, pessimisme en wrok. De Engelse dichter en schilder Dante Gabriel Rossetti, ofschoon een bewonderaar van het boek, noemde het “een vijand van een boek”, een ongelooflijk monster (...) De handeling vindt plaats in de hel - en blijkbaar hebben plaatsen en mensen daar Engelse namen.”

Wuthering Heights bevat elementen van gotische fictie, het heidelandschap als decor is een betekenisvol aspect van het drama.

De Drie musketiers (Frans: Les trois mousquetaires) is de titel van een roman, geschreven door de Franse schrijver Alexandre Dumas. Het boek werd voor het eerst gepubliceerd in 1844 en bestond uit grotendeels waar gebeurde verhalen, ontleend aan een boek uit de bibliotheek van Marseille, waarin de heldendaden stonden beschreven van diverse legendarische musketiers uit de zeventiende eeuw.

De roman speelt zich af rond 1627, ten tijde van kardinaal Richelieu en koning Louis XIII. De drie musketiers (een soort van eregarde van de Franse koning in de 17e eeuw) zijn Aramis, Athos en Porthos. Hoewel ze bekendstaan als de drie musketiers spelen hun avonturen zich af met vier personen. De vierde musketier is waarschijnlijk zelfs de bekendste: D'Artagnan.
Hun beroemde motto was: “Eén voor allen en allen voor één”.

De belangrijkste verhaallijn is het complot van de op macht beluste kardinaal Richelieu die gebruik wil maken van de onervarenheid van de jonge koning Louis XIII. Door de koning en zijn vrouw in diskrediet te brengen hoopt hij de koning tot aftreden te dwingen waarop hij zelf het leger kan aanvoeren om de Hugenoten aan te vallen en de oorlog te verklaren aan Engeland.
De kardinaal wordt daarbij geholpen door het hoofd van zijn garde, de graaf van Rochefort. Daarnaast zet hij een spionne en moordenares in, de valse Milady de Winter.

De drie musketiers blijven echter trouw aan de koning. Later sluit de jonge D'Artagnan zich bij hen aan. Via zijn geliefde Constance, de hofdame van de koningin, komt hij achter de snode plannen van de kardinaal. Samen met de drie musketiers probeert hij deze plannen vervolgens te dwarsbomen.

Kritiek

De eerste feministes en Engelse suffragettes die streden voor vrouwenkiesrecht aan het begin van de 20e eeuw hadden felle kritiek op het boek. Het verhaal was in hun ogen een typisch voorbeeld van mannelijk chauvinisme, waarin broederschap tussen mannen als een van de belangrijkste deugden wordt gezien. De vrouwen in het verhaal komen er niet al te best af, en worden getypeerd als femmes fatales, die overspelig en onbetrouwbaar zijn.

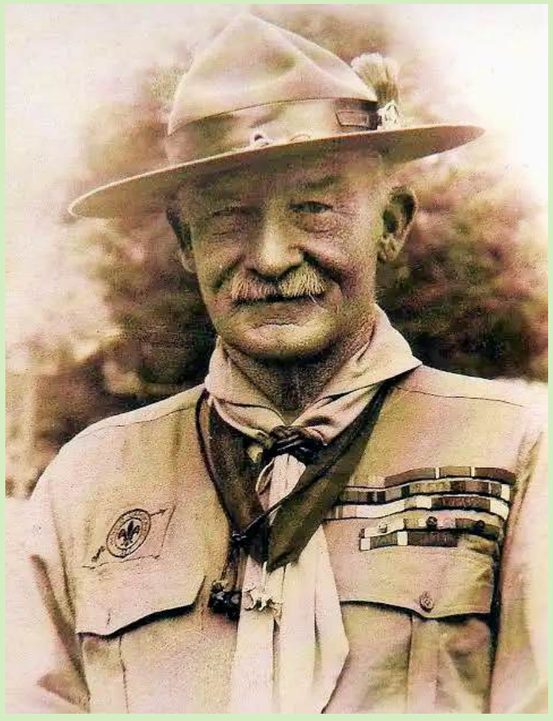
d'Artagnan en de drie musketiers, in een geïllustreerde uitvoering van Maurice Leloir.

Grand Prix van Francorchamps ofwel De Grand Prix Formule 1 van België is een wedstrijd voor eenzitsauto's die sinds 1950 deel uitmaakt van het Wereldkampioenschap Formule 1. Tussen 1950 en 1970 en opnieuw vanaf 1983 wordt hij gereden op het circuit van Spa-Francorchamps.

Start van de race in 2008

Baden-Powell Baden-Powell (Londen, 1857 – Nyeri, 1941) was een luitenant-generaal in het Britse leger, schrijver en de grondlegger van scouting, dat in Nederland vroeger ook wel padvinderij of verkennerij werd genoemd.

De term die hij gebruikte was "woodcraft", dat wil zeggen jezelf kunnen redden in onbekend terrein door vaardigheden als spoorzoeken, vuurmaken, koken, kamperen, je oriënteren met kaart en kompas, touwverbindingen, EHBO, seinen enz.

Baden-Powell droeg een Stetson-hoed (veldtocht-model met rechte rand en vier deuken, oftewel "campaign hat") en halsdoek. Omdat de oorlogsvoering van he Britse leger grondig aan het veranderen was bedacht hij trainingsprogramma's voor jonge mannen gedurende welke ze zouden leren "woodcraft" (ook wel "scoutcraft" genoemd) in de praktijk te brengen.

Robocop (-cop = agent) is een Amerikaanse sciencefiction-actiefilm uit 1987, geregisseerd door Paul Verhoeven met camerawerk van Jan de Bont en Jost Vacano. De muziek is van Basil Poledouris.
De film speelt in een dystopische versie van de Amerikaanse stad Detroit, Michigan, ergens in de nabije toekomst.

De RoboCop-outfit

Perikles (ca. 495–429, lett. "omringd door glorie") was een prominent en invloedrijk staatsman, redenaar en generaal in Athene. Hij was de zoon van Xanthippos en Agariste. Via haar stamde hij af van de machtige familie van de Alkmaioniden. Hij leefde tijdens de bloeiperiode van zijn stad, de periode tussen de Perzische en Peloponnesische Oorlog.

Perikles had zo'n grote invloed op de Atheense samenleving dat Thucydides, een contemporain historicus en bewonderaar, hem "de eerste man in Athene" noemt. Perikles vormde de Delisch-Attische Zeebond om tot een "Atheens rijk" en leidde zijn landgenoten tijdens de eerste twee jaar van de Peloponnesische Oorlog. De periode waarin hij Athene leidde, ruwweg vanaf 461 tot 429 v.Chr., staat bekend als de "Eeuw van Perikles".

Perikles bevorderde de kunsten en literatuur. Dit was de voornaamste reden waarom Athene de reputatie heeft het culturele centrum van de oud-Griekse wereld te zijn. Hij begon een ambitieus project waarvoor de meeste van de overgebleven structuren op de Akropolis (waaronder het Parthenon) zijn gebouwd. Dit project verfraaide de stad, droeg haar roem uit en gaf werk aan de mensen. Bovendien stimuleerde Perikles de Atheense democratie in die mate dat hij een demagoog werd genoemd, toentertijd een neutrale term.

Hier volgt Perikles' lijkrede, zoals ze is vastgelegd door Thucydides, II 37.1:

> “Wij hebben een staatsvorm die geen kopie is van de instellingen van onze naburen. In plaats van anderen na te bootsen zijn wij juist een voorbeeld voor hen. Onze staatsvorm heet een democratie, omdat ze in handen is van velen en niet van enkelen. In persoonlijke geschillen verzekeren onze wetten gelijk recht aan allen en de publieke opinie eert een ieder die zich door iets onderscheidt in het openbare leven boven anderen, niet om de klasse, waartoe hij behoort, maar om zijn waarde alleen. Armoede is voor niemand die de staat van nut kan zijn een beletsel, hoe gering zijn aanzien ook is.”

Rotary International is de internationale organisatie die wordt gevormd door lokale Rotary serviceclubs. De organisatie omschrijft als haar doel het samenbrengen van leidinggevenden die humanitaire diensten verlenen, het bevorderen van hoge ethische standaarden in alle beroepen en het helpen bij het opbouwen van goodwill en vrede in de wereld.
Het motto van Rotary is "Service above Self".

De eerste lokale Rotary serviceclub werd in 1905 opgericht in Chicago, door de advocaat Paul Harris. Er zijn per 2019 meer dan 35.000 lokale Rotary clubs met samen zo’n 1.200.000 leden.

De naam 'Rotary' komt voort uit het principe dat alle functies tijdelijk (roterend) worden vervuld. Ook rouleerden aanvankelijk de wekelijkse bijeenkomsten over de kantoren van de deelnemers.

In 1923 werd een eerste Nederlandse club opgericht in Amsterdam.

24

Beste Axel, de tijd, de tijd! Niet alleen: waar is de tijd? maar ook: de tijd heeft mij belet om datgene te doen wat ik had moeten doen, o.a. jou contacteren, mij de moeite getroosten om je te vinden, dat is nu gebeurd na al die jaren. En waarom nu pas? Of nu al? Om je te melden: de magistrale Marigaal is in aantocht. Ik heb hem onze combine van destijds opgebiecht. Hij zal bij jou neerstrijken een dezer dagen, want hij wil jouw script dat als het mijne is doorgegaan tot mijn schande en ellende. Wat hij ermee wil, daar ben ik nog niet achter. Maar ik waarschuw je. Geef niet toe, of als je absoluut moet, wring de laatste frank uit zijn ballen. Het ga je goed. Frank Verbauwen. Ex-cameraman.

☆

Palmares: lijst van belangrijke prestaties of overwinningen.
Er is een verschil in gebruik van dit woord tussen België en Nederland. In Nederland wordt palmares haast uitsluitend gebruikt voor sportprestaties; in België komt het woord ook in ruimere context voor.

Cosnovitz: ??? Hier is Czernowitz of Tsjernivtsi bedoeld, gelegen in het Zuid-Westen van Oekraïne, tussen 1848 en 1918 de hoofdstad van Boekovina, dat in die tijd een zelfstandig kroondomein van de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije was en een bloeiperiode doormaakte.

Tsjernivtsi had in het verleden een aanzienlijk meer gemengde bevolking dan thans en had tot de Tweede Wereldoorlog een groot aantal Joden onder zijn inwoners, waarvan de zanger en filmster Joseph Schmidt en de dichter Paul Celan waarschijnlijk de bekendsten zijn.

Tsjernivtsi heeft een bewogen geschiedenis en behoorde in de 20e eeuw achtereenvolgens tot Oostenrijk (tot 1918), Roemenië (tot 1940 en van 1941 tot 1944), de Sovjet-Unie (van 1940 tot 1941 en na de Tweede Wereldoorlog) en Oekraïne (vanaf 1991). De stad heeft een universiteit (1875) en een kleine luchthaven.

25

'Die Axel den Dooven lijkt mij een rare snuiter. Inconsequent. Eerst gaat hij naar een filmschool, dan gaat hij rechten studeren, en daar houdt hij het ook niet uit. Hij volgt lessen aan de Academie waar hij potten bakt. En dan kunsthistorie. Een propere palmares is 't niet.'

'Walter, jij bent de laatste die daarover...'

'Heeft hij een baard?'

'Ik geloof het niet.'

'Je weet het niet, bedoel je.'

'Ja. Nee. Ik weet het wel. Hij heeft geen baard. Geloof ik.'

'Zeg dat dan.'

'Je bent in geen vrolijke bui.'

'Ik twijfel. Of het wordt Breughel of dat ding over de ondergang van die joodse familie. Cosnovitz. Mijn astroloog zegt het tweede. Maar hij is joods en die gasten denken dat de hele wereld rond hun vervolging draait. 't Zou best kunnen dat onze mensen dat beu worden. Serieuze herdenkingen moeten er natuurlijk zijn, maar in de cinema... Anderzijds heeft de minister-president heel duidelijk laten voelen... in weinig woorden... dat hij een Breughel wel zag zitten... hij kende nog een andere Breugel, ik wist niet dat er twee waren, geeft dat geen complicaties? – Kun jij garant staan voor de afwikkeling met die Den Dooven? Alle rechten bij orion, geen rare sprongen...'

'Ik zal mijn best doen.'

'Het klinkt niet erg enthousiast.'

'Van jou krijg ik ook niet veel feedback.'

'Wat doen we? Kop of munt? Kop is Breughel, munt de ondergang van die joodse familie.'

Oorslag haalde een tienfrankstuk uit zijn broekzak, gooide het op en neer.

'Kop,' zei Jan-Frans Marigaal die in de suprematie van de geest over filmproducenten geloofde.

☆

Caroteen: alfa- en bètacaroteen zijn van belang, omdat ze in het lichaam worden omgezet tot vitamine A. Hoewel carotenen natuurlijk voorkomende stoffen zijn, kunnen zij ook in het laboratorium gesynthetiseerd worden.

Tarot: (Westerse esoterie) is een kaartspel met 78 kaarten, dat vanaf het midden van de vijftiende eeuw in verschillende delen van Europa werd gespeeld. Het heeft vier kleuren die overeenkomen met de vier kleuren van het moderne spel van 52 kaarten. In het moderne kaartspel ontbreekt de Grote Arcana bestaande uit 22 troefkaarten (samen met de Nar). Occultisten noemen deze troefkaarten "de grote Arcana", terwijl de tien genummerde kaarten en de hofkaarten van elke kleur "de kleine Arcana" worden genoemd. Tarotkaarten worden tegenwoordig vooral gebruikt als een vorm van kaartspel, dus als amusement, maar vroeger werden ze gebruikt voor waarzeggerij en magie.

Of de oorsprong van de kaarten kan worden teruggevoerd op het oude Egypte of de Kabbala, valt niet te bewijzen.

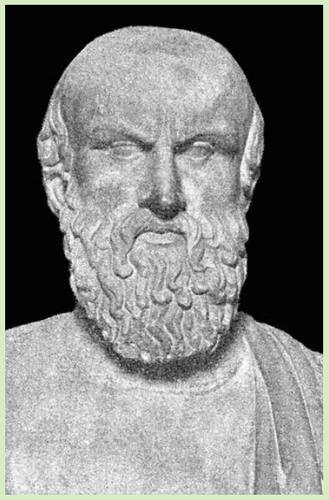

Le Bateleur (magiër) is een van de 22 troeven uit de Grote Arcana van het tarotspel.

26

Toen hij thuiskwam was Marigaal uitgeput, afgepeigerd door tien minuten Oorslag. Waarom buig ik voor Oorslag? Voor dat maandgeld dat hij mij betaalt als adviseur ga ik ten onder. Hij slikte zes pilletjes caroteen. Hij moest nog een artikel schrijven over Tarot en het Hedendaagse Tijdsgewricht. Hij stak een Turkse sigaret op en begon meteen te hoesten. ‘Oorslag, Oorslag,’ zei hij. Een hese kaaiman, een verkouden kalkoen, een tuberculeus konijn. Hij stapte de trap op, de laatste weken iets logger, schonk zich in de slaapkamer een lauwe whisky in, sipte, kleedde zich uit, masturbeerde bedachtzaam en zat toen in een kokend bad. Hij trok een pyjama aan met blauw-rode strepen, zijn kamerjas en zijn muiltjes. Hij zat aan zijn bureau en schreef de eerste volzinnen met zijn vertrouwde Parker 1920. Kalm, bijna monter als een kat die zich likt.

☆

Choëforen zijn plengofferbrengsters. Daarmee wordt het koor aangeduid dat op bevel van Klytaemnestra samen met haar dochter Elektra een plengoffer brengt bij het graf van Agamemnon.

Aischylos (Eleusis, ca. 525 v.Chr. – Gela, 456 v.Chr.) was de oudste van de drie belangrijkste Griekse tragediedichters: Sophokles was één generatie jonger, Euripides twee. Hij schreef o.a. de trilogie *Oresteia* (458 v. Chr.), bestaande uit: *Agamemnon* - *Choëforen* - *Eumeniden* (Goede Geesten) en *Prometheus desmotes* (Prometheus geboeid) (ὁ δεσμος = band, boei; δεσμωτης = gevangene, geboeide), is gebaseerd op de titaan Prometheus, die de goden uitdaagt door het vuur aan de mensheid te geven, en door de god Hephaistos voorgoed aan de Kaukasus wordt vastgeketend.

Aisja of Aïsja (614-678) was de meest geliefde vrouw van Mohammed na Khadija's dood. Voor moslims is zij een belangrijk persoon, omdat veel van de uitspraken van Mohammed aan haar worden toegeschreven. Zij staat bij Soennieten bekend als 'Moeder der Gelovigen'. Volgens de Soennieten stierf Mohammed *met zijn hoofd in de schoot van Aïsja*. Sjiieten zien Aïsja in een negatiever daglicht, omdat ze in opstand kwam tegen Ali ibn Abi Talib.

De **Slag van de kameel** vond plaats op 7 november 656 in de omgeving van Basra in Irak. Deze slag was een onderdeel van de Eerste Fitna of burgeroorlog op het eind van het Rashidun-kalifaat. Het leidde tot een schisma binnen de moslimgemeenschap. De strijd tussen de Sjiieten en de Soennieten is tot op heden actueel.

De naam van de strijd verwijst naar de kameel waarop Aïsja zat. Zodra de kameel was

27

Axel den Dooven heeft honger, alhoewel hij drie kwartier geleden met drie eieren met spek heeft ontbeten, met vier boterhammen, twee plakken ontbijtkoek en twee Bounty's. Hij is vergeten in zijn agenda na te kijken wat er vandaag in het museum te doen was, maar de agenda ligt boven... alhoewel het schijnt dat trappenlopen voor het hart... dokters huren of kopen altijd huizen met veel trappen... maar daarentegen roken dokters ook veel.

Waarschijnlijk staat er niets in zijn agenda. Altijd talent gehad om mezelf iets wijs te maken. Misschien staat er naast een cirkeltje rond het cijfer drie: Zelfdoding door butaangas. Schaam je, Axel. In dit weer? In de *Gazet van Antwerpen* laten drukken:

'In een grauwe mistige lucht is ontslapen Axel den Dooven, ooit bekend – in intieme kring dan – als Dirk van Munster. Zijn palmares – alhoewel dit een te groots woord is – bevat toch... omhelst toch... vermeldt toch *De Choëforen*, bewerking voor televisie van Aischylos, die Griekse edelman die zoals Dirk van Munster ook zeer vroeg voor het toneel – lees in Dirk van Munsters geval: televisie – geschreven heeft, en waarvan voornamelijk de *Oresteia* bekend is, naast *Prometheus desmotes*, een komisch gedicht tot glorie van de vrijheid van de mens, nog altijd een dankbaar gegeven voor de hedendaagse kunstenaar. Van Munsters verskunst ontwikkelde zich in *Aisja*, naar de lievelingsdochter van Mohammed. *Aisja* is geïnspireerd door het Koran-vers XXIV waarin volgens de encyclopedie, die onze krant bezit en die niet meer tot de jongste uitgaven behoort, tot bewijs, tot wettelijk bewijs van overspel vier, zeg wel: *vier* ooggetuigen worden vereist. De bundel *Aisja* eindigt met het oproepen van de zogenaamde kameelslag (december 656), zo genoemd omdat er zich een verwoede strijd ontspon om de door Aisja bereden kameel. De hobby's van Dirk van Munster waren zoals gezegd dichten en amateurtheaterspelen. Hij laat een zoon, Just den Dooven, na die al begonnen is aan de inventaris van zijn bezit, van zijn onrechtmatige erfenis.'

Claire roept. Zij is voor de vijfde keer vandaag Florian kwijt. Claire roept dat Axel moet helpen zoeken. Blazend en hoestend schuift Axel op handen en voeten van sofa naar kast naar bijzettafeltje naar vaatwasmachine. 'Florian, waar zit die koene krijgshaftige Florian, mammies oogappel, florifloriflorian.' De onderste rij boeken, waaronder Axels geliefkoosde verzameling pockets van James Elroy, door de Californische Dostojewski eigenhandig in Axels tegenwoordigheid gesigneerd, is doorkrabd, doorzeken, doorkotst door de helse Florian.

De doodsklok van ons anders vrij rustige stadje tampt. Ooit hebben een notaris en een makelaar Axel en Roberte verzekerd dat je aan dat zinneloos gebeier gewoon werd, dat niet één stedeling zich daarover had beklaagd, dat het leek op het geraas van de TGV door de volkstuinen, men went eraan, 'en weet u, mevrouw, als ik op vakantie ben in de Vogezen, waar het verdomd stil is, dan mis ik mijn klokgelui'.

Zijn Roberte en ik ooit gelukkig geweest? Waarschijnlijk. Tot Roberte besloot dat geluk een burgermansidee was.

gedood, was de strijd voorbij. Sommige moslimgeleerden beweren dat de naam van de slag zo werd gekozen, om te voorkomen dat de naam van een vrouw zou worden gekoppeld aan de veldslag. Sommige moderne moslimvrouwen zien Aisja als een rolmodel, in de politiek of in andere rollen van leiderschap.

Aïsja zit links boven in een tenthuisje op haar kameel, Ali zit tegenover haar op een paard. Steken beide legers een rivier over?

'Floriebietebauw, florieaantje, mammies fliefloetertje.' De zang van Claire naar de pruillippende (een woord dat Dirk van Munster zou gebruiken) kan een uur duren.

Zijn broek spant meer dan ooit. Het is ooit zijn ruimste geweest, op een dag, een heerlijke zomerdag in Knokke, toen Roberte er aan sjorde en een broekzak naar beneden trok en hij rende weg tussen toeristen en mensen en zij kreeg de broek, aangemoedigd door de kleine Just met de gouden manen, bijna van zijn heupen, en wat wilden ze die twee? Mijn billen, bleke hammen, mijn weemoedig achterwerk aan de bevolking tonen? (Toen, toen Roberte nog mijn vrouw was, een gekke wettige echtgenote met wie ik geen raad wist, toen Just nog een ranke, schaterende zoon was.)

'Men kan niet ontkennen dat die jongen van u is, Axel.'

'Nee, hij is niet van de glazenwasser, Axel.'

'Hoe oud is hij nu, Axel?'

'Een jaar of zesentwintig, schat ik...'

'Je weet dat niet precies? Als vader?'

'Ik heb andere dingen aan mijn kop.'

'En wat doet hij voor de kost?'

'Iets in communicatie, creatieve reclame, publiciteit. Van die dingen.'

'Dan verdient hij goed zijn brood.'

'Hij rijdt in een Ferrari.'

'En zie je hem vaak?'

'Nooit.'

'En vind je dat jammer, als vader?'

'Nogal. Heel erg. Ik wou dat ik wist wanneer het zijn verjaardag was. Ik zou hem een cadeautje sturen. Anoniem. Maar zodat hij het kon vermoeden. De *Mémoires* van Saint-Simon, ik zag ze tweedehands liggen, hij is nogal royalist.'

Axel den Dooven begeeft zich naar de keuken. In de koelkast vindt hij in hun minitrouwjurkjes van papier twee éclairs. De vraag stelt zich welke er het eerst aan gaat, die met koffie, de bleke, de kleur van Roberte in de herfst, of de donkere, die met chocola. Hij stopt de bovenste helft van beide tegelijk in zijn mond. De grizzlybeer die in hem woont wordt wakker van de geur en de smaak en spert zijn wiebelende roze bek en hapt de twee éclairs in één keer naar binnen en slikt, proeft na over de hele lengte van zijn tong. Alleen omdat mijn kind mij verwondt door zijn afwezigheid, alleen daarom moet ik dat harig hongerig beest in mij bedaren. Omdat hij mij in geen tien jaar heeft gekust of geaaid weeg ik over de honderd kilo. Alom weerklinkt hoongelach.

Vaak wenst Axel de dood van zijn zoon. Het zou zoveel preciezer zijn afgewerkt. *Cleaner*, Just. Geen gebedel meer om liefde. Uit de koude ogen, uit het kille hart. En daarin ben ik geen haar beter dan mijn vader die mij ook niet aanraakte en die (weet je nog) zich te pletter schrok toen ik hem zei: 'Papa, ik zie je gaarne' en meteen riep: 'Je bent dronken!' *Fearful Symmetry*. Met het verschil dat Just van mij erft. Niet alleen mijn genen, maar ook mijn bankrekening. Niet eens een ansichtkaartje als zij op vakantie gaan. Wat zei dat mens waar

(De strijd, en hier gaat het om, is er in feite een tussen man en vrouw. 626 is het historische jaar waarin ook in de mohammedaanse wereld het patriarchaat werd gevestigd. De Sumeriërs en Babyloniërs waren de Mohammedanen al 3000 jaar voorgegaan. Het Gilgamesj-epos vertelt hoe de stier van Ishtar werd gedood door Gilgamesj, waardoor haar macht definitief werd gebroken. A.B.)

(De belangstelling van Dirk van Munster voor Aïsja concretiseert een (verborgen) constante in het oeuvre van Hugo Claus, namelijk zijn belangstelling voor het vrouwelijke, of matriarchale element, of wat daar van over is, in de Oudheid, met name in Klein-Azië en het Midden-Oosten. A.B.)

James Ellroy (Los Angeles, 1948) is een veelgelezen Amerikaanse misdaadschrijver en essayist. Hij heeft een unieke telegram-stijl, waarbij hij verbindende woorden weglaat en slechts korte staccato-zinnen gebruikt. Zijn boeken worden gekenmerkt door hun zwarte humor, de weergave van Amerikaans autoritarisme, een veelheid aan verhaallijnen en een pessimistisch wereldbeeld.

hij met wie getrouwd is? 'Wat een geluk dat mijn jongen niet uw gesloten karakter heeft!' Haar *jongen*! Krijg de kanker, Caroline. Een schop in je hol, trut.

Hoe elk gemijmer omslaat in razernij. Axel eet een croissant van gisteren, taai, te gesuikerd. Steekt een Boyard op. Meteen schroeien zijn longen, prikt het gehemelte, de huig. En de goden glimlachen om hun dichtvettende prooi en Hermes, de wraakzuchtige patroon van de postboden, stuurt een snotneus die driemaal kort aanbelt als een afgesproken code. Expresse en aangetekend. Axel tekent in het postboek. Afzender. de filmmaatschappij HERMES.

'Zeer geachte en vereerde meester, U bent ongetwijfeld op de hoogte van het bestaan van onze firma, bekend in binnen- en buitenland. Onze meest succesvolle films waren het voorwerp van vele gesprekken en hebben een groot deel van de bevolking doen lachen en schreien. Tot nog toe waren wij gespecialiseerd in de bewerking van volksstukken als *Nonkel Juul is een crapuul* en *Onze Tist als parachutist*. Deze films zijn uiteraard ver beneden uw niveau, wij halen het alleen maar aan om U te zeggen in welke sfeer wij ook werkzaam zijn. Nu is op de laatste algemene vergadering van onze Raad van Beheer een consensus gevonden rond het probleem van de culturele film. U kent waarschijnlijk de laatste voorstellen van de Raad van Vlaanderen om de als niet-culturele film gewaardeerde producties een flinke portie subsidie te ontzeggen. Onder andere daarom wil HERMES ook in de culturele sector baanbrekend commercieel opereren. En daarom wenden wij ons hoopvol tot U om samen met ons de mogelijkheid te onderzoeken om uw scenario over P. Breughel dat U vele jaren geleden schreef maar dat nog niets van zijn potentialiteit heeft ingeboet, te realiseren. Wij willen vooral adapteren naar de gewone mens toe en zeker naar de jeugd toe.

Uw dienstwillige Walter Oorslag, directeur.'

Onder de signatuur in blauwe ballpoint stond in een krullerig, verlegen handschrift: Wij kennen elkaar. Hebben wij elkaar niet ontmoet tijdens een receptie bij ridder Paul Vijt van Gontrode?

Axel zet schrokkerig een fles vanillevla aan zijn mond. De vla overspoelt zijn mond, glijdt over zijn kinnen, maakt vlekken op zijn das. Hij boert, bedaart niet, boert.

☆

Lee Earle "James" Ellroy werd geboren in Los Angeles. Zijn moeder was verpleegster, zijn vader accountant. Na de scheiding van zijn ouders in 1954 verhuisde hij met zijn moeder naar El Monte, California.

Toen hij 7 jaar oud was, zag hij zijn moeder naakt en raakte hij seksueel geobsedeerd door haar. Hij probeerde steeds glimpen op te vangen als zij naakt was. Hij haatte haar én verlangde naar haar. Later beschrijft hij haar als scherp van tong, slecht gehumeurd, alcoholisch en promiscue.

Toen hij 10 jaar was, werd zijn moeder verkracht en vermoord. De moord is nooit opgelost. Toen hij hoorde van haar dood, was hij opgelucht. Nu kon hij tenminste bij zijn vader wonen, die veel meer goed vond, bij voorbeeld dat hij boeken las (The Badge van Jack Webb, over sensationele misdaden uit de bestanden van de politie van L.A.), buiten rondbanjerde en door ramen gluurde.

Zijn onvermogen om in het reine te komen met zijn emoties met betrekking tot de moord op zijn moeder bracht hem ertoe ze over te dragen op een ander slachtoffer van moord, Elizabeth Short, bijgenaamd de "Black Dahlia". Short was als jonge vrouw vermoord in 1947, haar lichaam was doormidden gesneden en verstopt. Ellroy's verwarring en trauma leidde tot een periode van een intense depressie, die hij maar zeer geleidelijk te boven kwam.

In 1962 doorliep Ellroy de voornamelijk Joodse Fairfax High School. Daar gedroeg hij zich afschuwelijk antisemitisch en sloot zich aan bij de American Nazi Party, kocht Nazi parafernalia, zong het Horst-Wessel-Lied, mailde Nazi pamfletten naar meisjes die hij aardig vond, bekritiseerde openlijk John F. Kennedy, en pleitte voor herinvoering van de slavernij. Het gevolg van deze schreeuw om aandacht was dat hij van school werd gestuurd.

Zijn vader stierf met als laatste woorden: "Try to pick up every waitress who serves you."

De openbare bibliotheken van L.A. legden de basis voor zijn schrijven. Ondertussen dronk hij zwaar en beging kleine vergrijpen als reizen zonder kaartje, inbreken en bedelen. Vaak was hij dakloos. Zat enige tijd in de gevangenis en kreeg een abces in zijn long.
Hij stopte met drinken, begon te schrijven en onderhield zich met 'caddying' (kontant geld, belastingvrij).

In 1991 trouwt hij met schrijfster en critica Helen Knode. In 2006 volgt de scheiding. Later verzoenen zij zich en wonen in afzonderlijke appartementen in hetzelfde gebouw. Zijn probleem, zegt hij, 'is not monogamy, but cohabitation'.

Ellroy wordt lid van de Alcoholics Anonymous in de jaren '70.

In 1981 publiceert Ellroy zijn eerste roman *Brown's Requiem*, een detective waarin hij zijn ervaringen als caddie verwerkt.
Dit boek en latere bezorgen hem de bijnaam "Demon dog of American crime fiction."

Dialoog en vertelling worden gekenmerkt door een pastiche van jazz-slang, de platte politie-taal, en taal uit de drug-scene. Over de lelijke, uitgeklede telegram-stijl schreven we boven.

Bij zijn media-optredens neemt Ellroy de pose aan van een uiterst bekend publiek persoon met hard-gekookt-nihilistische opvattingen en subversieve neigingen. De hoge plaats die hij opeist voor zijn werk in de literatuur doet bijna komisch aan. Tegen The New York Times verklaarde hij:

> "I am a master of fiction. I am also the greatest crime novelist who ever lived. I am to the crime novel in specific what Tolstoy is to the Russian novel and what Beethoven is to music."

Zijn openbare optredens opent hij vaak met iets als volgt:

> Good evening peepers, prowlers (sluipers, roofdieren), pederasts, panty-sniffers, punks and pimps (pooiers). I'm James Ellroy, the demon dog with the hog-log (inerte parasiet?), the foul owl with the death growl, the white knight of the far right, and the slick trick with the donkey dick. I'm the author of 16 books, masterpieces all; they precede all my future masterpieces. These books will leave you reamed, steamed and drycleaned, tie-dyed, swept to the side, true-blued, tattooed and bah fongooed. These are books for the whole fuckin' family, if the name of your family is Manson.

De vele politieke statements van Ellroy zijn vaak controversieel. Hij prees Ronald Reagan, is mild tegenover Trump, en haat Hillary Clinton en de hele politieke elite.

In 2014 beweerde Ellroy dat hij een christen is en gelooft dat we allemaal één ziel zijn, in God verenigd. Hij voegt eraan toe dat hij conservatief en theocratisch is.

Louis de Rouvroy, hertog van **Saint-Simon** (16 januari 1675 – 2 maart 1755) was een Frans hoveling en auteur van *Mémoires*, een zurige en onovertroffen beschrijving van gebeurtenissen en personages aan het Franse hof tijdens de laatste regeringsjaren van de Zonnekoning en de acht jaar durende régence.

Saint-Simon begon met schrijven in 1694, toen Lodewijk XIV aan de macht was, en beschreef uitvoerig de periode tot 1723, toen de enige opvolger, Lodewijk XV, op dertienjarige leeftijd tot koning werd gekroond.

De politieke ideeën van Saint-Simon zijn aartsconservatief. Hij was een beperkt voorstander van godsdienstvrijheid, vanwege zijn sympathie voor het Jansenisme.

> Jansenius vond dat Jezuïeten een overdreven belang hechtten aan de menselijke vrijheid. Hij leerde dat de mens na de zondeval geen invloed meer heeft op zijn eigen verlossing, maar volledig overgeleverd is aan het oordeel van God.

Louis de Rouvroy, duc de Saint-Simon, mémorialiste (1675-1755)

De biograaf Georges Poisson beschouwt Saint-Simon als een tegenstander van de absolute monarchie. Het getouwtrek om wie vóór wie in de processie loopt of hoe hoog gevuld het kussen van de hertogen moet zijn, en dat de voorzitter van het Parlement de hoed moet afnemen voor de hertogen-pairs heeft een betekenis: de macht komt toe aan de Natie: de hertogen-pairs, noblesse d'épee en niet aan het (nieuw-)adellijk gespuis van het Parlement (die hun functie gekocht hebben), de noblesse de robe, of de burger-ministers die marionetten zijn van de absolute vorst. De totale tegenstelling tussen Saint-Simons politieke visie en het absolutisme verklaart volgens Poisson waarom zowel Louis XIV als Louis XV hem op afstand hielden. Saint-Simon nam bovendien zijn 'vertegenwoordiging' ernstig op, en heeft (anonieme) brieven geschreven om de armoede en de belastingdruk aan te klagen.

De *Mémoires* zijn subjectief: men proeft de bitterheid van een mislukte militaire carrière, het misprijzen van Louis XIV, de twisten om onbenulligheden, het politieke opzijschuiven gedurende het regentschap, de vruchteloze interventies bij de Groten, en ten slotte de praktische verwijdering van hem uit Versailles.

Saint-Simon schreef essays waarin hij veel aandacht besteedt aan het belang van protocol voor het welzijn van de staat, aan de zuiverheid van het adellijk bloed en de rol van stoelen, hoeden en voorrang in diverse gemeenschappen.
Deze gedachtegang wordt wel het "saint-simonisme" genoemd. Het houdt de erkenning in

dat protocol en hiërarchie ordenende principes zijn in iedere beschaving en in iedere stam of samenlevingsverband en dat men beschaafder is naarmate men deze omgangsvormen meer uitbreidt en strikter handhaaft. Deze zienswijze staat in scherp contrast tot de gedachten over een "nobele wilde" zoals die door Jean-Jacques Rousseau in zijn "Discours sur l'inégalité" (1754) werden verkondigd.

Éclairs: langwerpige, geglaceerde roomsoes.

De **grizzlybeer** (Ursus arctos horribilis) is een Noord-Amerikaanse ondersoort van de bruine beer (Ursus arctos).

Grizzlyberen in Yellowstone Park

De grizzlybeer kan op zijn achterpoten staand een hoogte van 3 meter bereiken en tot 600 kg zwaar worden. De bouw van de beer is gericht op het zoeken en graven naar voedsel in de grond. De grizzlybeer heeft een zeer kenmerkende grote uitstekende spierbundel tussen de schouderbladen, die hem veel kracht in de voorpoten oplevert. Ook de nagels van de grizzlybeer zijn scherp en lang (zo'n 10 cm), en geschikt om in de aarde mee te wroeten. De grizzlybeer houdt in de winter een soort van winterslaap. De beer trekt zich voor enkele maanden terug in een hol, vaak op berghellingen boven 2000 meter, dat slechts één à twee

meter in de grond is uitgegraven en waar de beer precies inpast. Gedurende deze periode teert de beer in op zijn vetvoorraad. Een berin werpt twee of drie jongen in het hol waar zij overwintert. De melk waarmee de jongen worden gevoed bevat zo'n 30% melkvet, waardoor de jongen in enkele maanden groeien van een halve kilo tot enkele tientallen kilo's aan het einde van de winter.
De omnivore grizzlybeer is een gulzig dier; vaak verstoppen ze voedselvoorraden in ondiepe holen. Hoewel het in de eerste plaats vegetariërs zijn, eten ze alles wat ze lekker lijkt. Hun dieet varieert per seizoen en bestaat zowel uit dierlijk als uit plantaardig voedsel: gras, wortels, bessen, noten, insecten, vis, reptielen en zoogdieren. Als ze honger hebben, kunnen ze andere dieren aanvallen, en ook aas zullen ze niet laten liggen. Het zijn uitstekende zwemmers, en in het juiste seizoen vissen ze zalm uit de rivier.

Fearful symmetry is een zinsnede uit William Blake's gedicht "The Tyger" (1794).

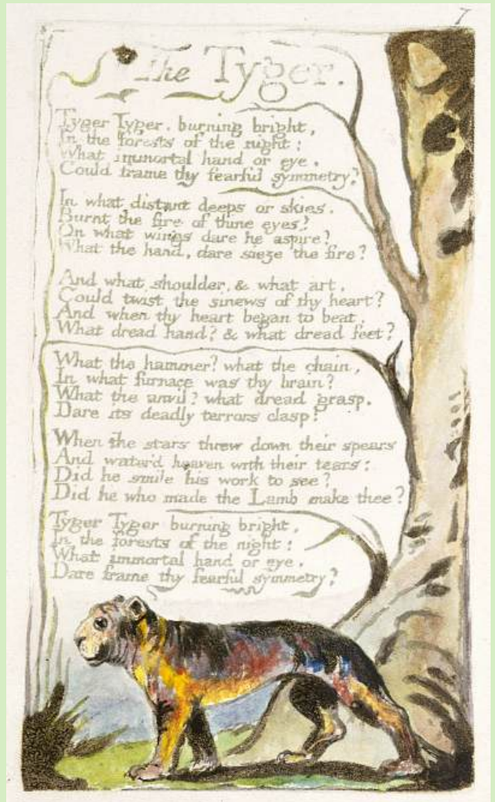
Tyger Tyger, burning bright,
In the forests of the night;
What immortal hand or eye,
Could frame thy **fearful symmetry**?

In what distant deeps or skies
Burnt the fire of thine eyes?
On what wings dare he aspire? (verrijzen)
What the hand, dare seize the fire?

And what shoulder, & what art,
Could twist the sinews of thy heart?
And when thy heart began to beat,
What dread hand? & what dread feet?

What the hammer? what the chain,
In what furnace was thy brain?
What the anvil? what dread grasp, (aambeeld)
Dare its deadly terrors clasp! (vast te grijpen)

When the stars threw down their spears
And water'd heaven with their tears:
Did he smile his work to see?
Did he who made the Lamb make thee?

Scan van een etsplaat, in 1794 afgedrukt door Blake, verzameld in de *Songs of Experience*

Tyger Tyger burning bright,
In the forests of the night:
What immortal hand or eye,
Dare frame thy fearful symmetry?

De 6de en laatste stanza komt terug op de centrale vraag van de 1ste, maar verhoogt nu de inzet: in plaats van enkel te vragen wie of wat de tijger *kon* scheppen, vraagt de verteller nu: wie *durft* het?

De beroemde uitdrukking ‘fearful symmetry’ plaatst de angstaanjagende natuur van de tijger tegenover zijn uitgebalanceerde, schitterende vorm en vraagt zich af hoe dezelfde goddelijke hand zowel de tijger als het lam kon scheppen.
Bij uitbreiding symboliseert *The Tyger* de ontzagwekkende, beangstigende én de perfect in balans verkerende macht van de schepping.

Blake meent dat als je de hand wil zien die het lam schiep, je ook de hand moet zien die de tijger schiep: "Did he who made the Lamb make thee?"

28

Signor Duca moet zijn: signor Duce. (Il Duca is de naam van een Italiaans restaurant).

Een **hennin** was een lange, spits toelopende hoofdbedekking (puntige muts) van vrouwen in de 15e eeuw.

De kegelvormige hoofdbedekking werd vooral na 1495 gedragen. Veelal was aan het uiteinde een sluier verbonden, waarvan het einde in de hand werd gedragen of om het middel werd vastgemaakt.

Dit opvallende modeaccessoire uit de Renaissance, dat zo herkenbaar is uit de portretkunst van die tijd, schijnt direct geïnspireerd te zijn op de kenmerkende hoeden die men in die tijd aan het Mongoolse hof droeg en geeft de invloed van de Tataarse kledij op de Europese mode in die tijd goed weer.

Vrouw met Hennin (detail van schilderij door Hugo van der Goes)

Stockeren: opslaan, opbergen.

Louis XVI-salon: de stijl is vernoemd naar de Franse koning Louis XVI, die regeerde van 1774 tot 1792.

Na de uitbundige rococostijl van Louis XV volgde een terugkeer naar het classicisme, waarmee de strakke lijn terug was. De Louis XVI-stijl is sober en symmetrisch en wordt

In de oprijlaan, toen de auto vertraagde, en zij het kasteel in de verte zagen, zei Roberte: 'Wij kunnen nog altijd terug. Jij mag het zeggen.'

'Wij moeten,' zei Axel. 'Mijn functie.' Hij hoorde zijn preuts excuus.

'Je kunt je ook ziek melden.'

'Roberte, maak het niet nog moeilijker. Ik zie hier al zo tegen op.'

'Oké,' zei zij. 'Je functie gebiedt. – Hoe noem je haar?'

'Wie haar?'

'De vrouw van de ridder.'

'Yolande, geloof ik.'

'Hoe begroet je haar? Ridderin, Ridderes, Mevrouw de Ridster?'

'Roberte, alsjeblieft.'

'Ik denk dat je het moet doen als de Italianen. Als iemand ridder is noem je hem baron. Als hij signor Conte is noem je hem signor Duca.'

In het salon begroette niemand hen. Er waren dertig genodigden. Zij kwamen bij de immense schoorsteen terecht waarboven fragmenten van fresco's te zien waren, gehelmde woestelingen met bodybuildertorso's, dames met een hennin, met bolle voorhoofden, minieme vingers. Een gezette man, duidelijk Ridder Vijt, te zien aan de rustige manier waarop hij zijn rug warmde aan het haardvuur, stond in een kringetje toehoorders en vertelde hoe hij laatst een aantal tonnen amandelkoekjes had verkocht aan het Zaïrese leger. Men had de koekjes of te warm of te koud gestockeerd, in ieder geval: aan de beschimmelde koekjes waren twee missionarissen bezweken, en iets later een veertigtal negers. Want bij de eerste symptomen had het leger de koekjes aan de bevolking verkocht.

'En wat is er met de overige tonnen gebeurd?' vroeg iemand.

'Wil jij ze overnemen, Walter? Graag. Zij staan nog in kisten in de hangars.'

'En als voer voor paarden?'

'Welke paarden, Walter?'

'Ruiterclubs of zo.'

'Walter, Walter, je bent werkelijk in staat om die dieren te vergiftigen.'

Axels aandacht werd afgeleid door een elegante man met een diep doorkloofd voorhoofd die bij Roberte stond en haar aankeek als een minnaar die deze hele middag met haar had liggen vozen. De vrouw van Ridder Vijt belemmerde toen zijn zicht. 'Ik heb u laatst op de radio gehoord, over die schilder over wie u zo ongeveer alles wist, Schellen. Daarom zou ik het zo verdomd fantastisch leuk vinden als u eens onze Snijders zou willen zien en ons daaromtrent uw opinie geven. Sommigen beweren namelijk...'

Zij nam zijn elleboog en leidde hem naar een Louis XVI-salonnetje. 'Zeer interessant... gaaf geschilderd... een aangename patina, maar ik vrees...' zei Axel, 'niet vreselijk authentiek.'

'O, wat sneu!' zei zij.

Toen hij het salonnetje verliet zag hij dat de elegante man op een oudere versie van

gekenmerkt door classicistische versieringen als slingers en vazen.

Voorbeeld van de stijl: Cabinet Marie-Antoinette, Versailles

Patina, ook aangeduid als edelroest of koperroest, is een doffe corrosielaag die gevormd wordt op het oppervlak van voornamelijk koperen voorwerpen en koperhoudende legeringen (zoals brons) als gevolg van oxidatie van het metaal bij blootstelling aan lucht en vocht. De kleur van deze laag kan variëren van groen tot donkerbruin. Het verschil in kleur heeft te maken met de veel agressievere werking van het zuur in regen dan de veel rustiger

Robert Redford leek in *Out of Africa*. Hij had ook gekloofde lippen. Een bergbeklimmer? Een skiër? De man zei iets tegen Roberte en Axel zag iets wat hij in geen jaren had gezien, waarschijnlijk nog nooit had gezien, Roberte bloosde, hij kwam dichterbij, de roze gloed bleef verspreid over haar gezicht, alsof zij koorts had.

☆

verlopende oxidatie van het koper met enkel de zuurstof in de lucht. Het vormen van een natuurlijke patinalaag kan tientallen jaren duren.

Patinalagen ontstaan vaak natuurlijk, maar kunnen ook kunstmatig aangebracht worden, door het patineren. Deze techniek wordt vooral veel toegepast bij bronzen beelden. Kunstenaars gebruiken patinalagen vanwege de mooie glanzende structuur.

Om glans aan te brengen en om het patina te beschermen wordt het beeld meestal afgedekt met een waslaag.

Redford in 2012
Het Vrijheidsbeeld in New York kreeg zijn groene patina door oxidatie van de koperen bekleding, waardoor kopercarbonaat werd gevormd.

Robert Redford (Santa Monica, 1936) is een Amerikaans acteur, regisseur en producent van Engelse en Schots-Ierse origine. Hij is tevens oprichter van het Sundance Film Festival, bedoeld voor de onafhankelijke film, dat jaarlijks plaatsvindt in januari in Park City, Utah, in de Verenigde Staten. De naam van het festival verwijst naar Redfords personage in de film *Butch Cassidy and the Sundance Kid* (1969).

In *Out of Africa* werkte hij samen met Sidney Pollack (1934 - 2008), en met acteurs als Meryl Streep en Klaus Maria Brandauer.

Sydney Pollack (1934–2008)

Redford in 2012

Out of Africa is een Amerikaanse dramafilm uit 1985,waarvan het scenario is gebaseerd op het gelijknamige boek uit 1937 van de Deense auteur Karen Blixen.

Karen Blixen, barones von Blixen-Finecke, (Rungsted, 1885 – aldaar, 1962) was een Deens auteur die onder het pseudoniem Isak Dinesen schreef. In 1937 verschenen haar memoires *Out of Africa*, over de zeventien jaar gedurende welke zij woonde en werkte in Kenia (1914-1931). Dit boek werd in 1985 verfilmd onder de titel *Out of Africa*.

In 1914 huwde ze haar neef, baron Bror von Blixen-Finecke. Terwijl in Europa de Eerste Wereldoorlog op uitbreken stond, vertrok het paar naar de Britse kroonkolonie Kenia om een koffieplantage op te zetten. De volgende jaren reisde ze op en neer tussen de plantages in Nairobi en het echtelijk huis in Rungstedlund, soms om tot rust te komen, te schrijven en te publiceren, soms om bij te sterken van de syfilis die ze van haar ontrouwe echtgenoot had opgelopen. Na een hele serie wederzijdse slippertjes eindigde het huwelijk in 1921 in een scheiding van tafel en bed. De baron keerde terug naar Denemarken en de echtscheiding werd in 1925 definitief.

Tussen 1921 en 1931 wijdde Karen Blixen haar tijd aan schrijven, het leiden van haar plantages (eerst samen met haar broer Tomas Dinesen, later alleen) en aan haar liefdesrelatie met Denys Finch Hatton (over wie zij schreef in haar brieven en (in minder uitgesproken bewoordingen) in Out of Africa). Samen met hem doorstond ze een aantal moeilijke jaren (waaronder 1923, het jaar waarin de koffiefabriek op de plantage afbrandde).

Karen Blixen in 1913, kort voor haar vertrek naar Afrika

Denys Finch Hatton

In 1931 kwam aan twee van haar drie voorliefdes echter een abrupt einde. Jarenlang had het echtpaar een verkeerd financieel beleid gevoerd. Aangezien Karen verzot was op kleding en schoenen (ze zei weleens: "Het is beter te lijden aan een ziekte dan geen goede kleding te hebben") ging ze regelmatig van Kenia naar Parijs om te winkelen, wat aanzienlijk veel tijd en geld kostte in die tijd. Ze hadden ook niet echt verstand van de koffieteelt. Door de Grote Depressie en het bijbehorende inzakken van de wereldmarkt voor koffie was ze gedwongen haar plantage te verkopen. En op 14 mei van dat jaar stortte Finch Hatton neer in zijn vliegtuig en kwam om het leven.

Blixen met een lauwerkrans om (1952, bij het winnen van de 'De Gyldne Laurbær'-prijs)

De producent Walter Oorslag (...), directeur van PETRO-films en haar zusterondernemingen CATTLEYAS, ORION en EMMAÜS (pag. 40) is hier getransformeerd in een **ORION-HERMES-ATHENA production**. Zijn CATTLEYAS en EMMAÜS inmiddels failliet en hebben zij een doorstart gemaakt onder nieuwe namen?

Japanse crackers ofwel Senbei zijn een soort Japanse rijstcrackers. Ze worden traditioneel gegrild boven koolvuur, of gebakken, en bestreken met sojasaus.

29

Walter Oorslag kwam uit zijn gestroomlijnde zalmkleurige stoel, nam Axels pols met beide handen beet en drukte.

'Meester,' zei hij, 'het is een eer voor de firma... Gaat u toch zitten. Daar. U ziet er patent uit. Doet u aan sport?'

'Nee,' zei Axel kort.

'Een kopje koffie?' Zonder het antwoord af te wachten richtte Oorslag zich naar het plafond alsof daar verhuld achter de kalkwitte rozetten microfoons hingen en riep: 'Claudine, twee koffie en de contracten.'

Vlak voor Axel lag op de rand van het bureau een plastic rood kaft met de letters: Een liefde van Pieter Breughel, scenario door Axel den Dooven – ORION-HERMES-ATHENA production.

'Een sigaartje? Echt niet? U heeft gelijk. Het is te vroeg 's ochtends, het lichaam reageert 's ochtends... Ik moet u wel uit de grond van mijn hart bedanken dat u hierheen bent willen komen...' Hij stopte abrupt.

Claudine bracht de koffie en een map die Oorslag meteen inkeek. 'Juist,' zei hij, en klapte de map dicht.

'Zo, u doet dus niet aan sport? U heeft gelijk. Veel jonggehuwden zijn blijven liggen op het tennisveld met een hartaderbreuk. Wilt u nog een koekje?'

'Graag.'

'Claudine,' riep hij naar het plafond. Zij bracht een zilveren met guirlandes bewerkte doos. Axel at er drie na mekaar op. Het waren amandelkoekjes. Hij deed zijn best om niet aan Zaïre te denken, aan schimmel, aan dood.

'Dat zien we graag,' zei Oorslag, 'een man die het leven appreciëert. Helaas laat mijn lever me in de steek. Mijnheer Axel den Dooven' – de stem klonk laag, geheimzinnig – 'dit hier' – hij tikte met een gemanicuurde nagel tegen de rode plastic map – 'dit hier is puur goud.'

'Dat hoor ik graag,' zei Axel. De zilveren doos was leeg, op enkele kruimeltjes na.

'Claudine,' riep Oorslag, 'breng me die Japanse crackers. In de koelkast.'

'En graag nog een kopje koffie,' zei Axel.

Oorslag keek hem onderzoekend aan, nam de map op, wou haar opendoen, bedacht zich, wuifde er mee als een Sevillaanse dame in augustus.

De crackers smaakten naar zeewier, olieachtig, lichtjes aangebrand.

'Mijnheer Axel, uw script is uw reputatie waardig. Het is leerzaam, over de geschiedenis van ons volk, het is spannend, er komen folteringen in voor... Ik heb het voorgelegd aan de experts die ik hiervoor in dienst heb, maar ook aan eenvoudige mensen, mensen die geen hoge pet op hebben van literatuur en zo, wel, zij waren bijna unaniem van mening: Dit is een grote onderneming.'

'*Bijna* unaniem?'

‘Ach, d’r is altijd wel iemand in de contramine. Je hebt altijd zeurpieten. Wat mij evenwel verdrietig maakt is dat de persoon in wie ik het meest vertrouwen heb, er tegen is. Het betreft mijn kokkin. Zij is al meer dan dertig jaar in dienst van onze familie en zij is Spaans van afkomst, dus niet bevooroordeeld.’

‘Wat vindt zij dan, uw Spaanse kokkin,’ zei Axel.

‘Te kostbaar. Te omslachtig. Spaanse ruiters op het ijs. Weet u, mijnheer Axel, wat een ruiter kost? En dan krijg ik ze nog van de Rijkswacht dank zij het ministerie. ‘Paard zakt door het ijs’, dat heeft u opgeschreven en u heeft gelijk, u moet uw verbeeldingskracht zijn gang laten gaan, maar een paard in het ijs, mijnheer Axel!’

De crackers waren op. Oorslag sloeg de map open.

‘Hier heeft u het standaardcontract dat ik al die jaren met de meest eminente regisseurs en auteurs en andere werknemers heb toegepast. Het is simpel. ORION betaalt de hoogste prijs, vergeleken met het buitenland zelfs boven de norm. En dat terwijl onze industrie hoogst penibel op zijn achterste pootjes loopt. Kortom, hoeveel wilt u betaald worden?’ Hij trok zijn manchet over zijn pols, keek vluchtig naar zijn Rolex.

‘Laten we wel wezen, u levert alleen een schema, een voorstel, waar nog van alles mee moet gedaan worden. Het ware werk begint nu pas, bij onze productie. En laten we wel wezen, u heeft jaren geleden een aantal bladzijden gewijd aan dit thema en ze al die jaren in uw lade laten liggen. Beken, meneer Axel, dat u allang vergeten was dat u ze had, die blaadjes.’

‘Ik dacht aan vijfhonderdduizend Belgische frank,’ zei Axel.

Oorslag werd scharlakenrood. Hij verslikte zich, hoestte.

‘Ooo, jij bent een plezante! Echt waar, je bent... echt plezant,’ bracht hij uit.

Hij snoot zijn neus, bette zijn ogen, zijn wenkbrauwen. ‘Vijfhonderdduizend,’ stootte hij uit.

‘Honderdduizend bij ondertekening van het contract,’ zei Axel. ‘Tweehonderdduizend bij lezing van het draaiboek dat ik moet goedkeuren en tweehonderdduizend de dag dat de productie begint.’

De producent wandelde, handen op de rug, als in een Franse tuin waar hij een buxus onderzocht. Zijn schurftige pols met de Rolex schoot uit de manchet. ‘Ik heb een vergadering,’ zei Oorslag bedaard. ‘Ik stel voor dat we onze bespreking hernemen als u weer bij zinnen bent.’

‘Goed,’ zei Axel. ‘Mij komt dat goed uit.’

‘Toch had ik dat niet van u verwacht. U bent een dichter, en zelfs naar kenners beweren, een zeer voorname dichter. Hoe rijmt u dat met uw gedrag, met uw bedrag? Hoe kan ik u ooit voorstellen aan mijn Raad van Beheer? Ik zeg u en ik herhaal: ORION betaalt de hoogste prijs, maar dit is pure waanzin. Want het is vanwege ORION een geste, een gebaar,’ hij boog en zwaaide met zijn hand om te demonstreren wat een gebaar was, ‘...want, onder ons, bedenk dat wij dit script van u niet hoeven te kopen, ik heb het met mijn juridische raadslieden erover gehad, wat in uw script staat is algemeen bekend, u heeft de materie ook

Het hout van **Buxus** sempervirens, ook wel palmhout genoemd, is zeer hard, taai en fijn van structuur. Buxushout is bijzonder zwaar, heeft een fijne nerf en een onregelmatige draad. Scheuren en krimpen is tijdens het langzame droogproces bijna niet te vermijden.

uit boeken gehaald, wij kunnen uw boek gewoon opzijleggen, op deze materie staat geen copyright, wij kunnen erover procederen als u dat verkiest, dan zullen advocaten dansen op het gras van ons graf.’

☆

30

‘Ah, mijn goede Verachtert, je weet dat ik je genegen ben, wel, ik ben meer dan gelukkig om dit te kunnen bevestigen. Een kleine scoop voor jou, *mon cher*. ORION is fier te kunnen melden dat we een super-de-super-luxueuze productie gaan wijden aan Breughel, de schilder. Let wel, de oude Breughel, er is er nog een andere, die is het dus beslist niet, maak dat duidelijk want de lezers lezen niet altijd aandachtig. Nu, iedereen kent blijkbaar die Breughel, maar niemand kent zijn geheime leven. Zijn liefdesleven bijvoorbeeld schijnt niet mis geweest te zijn. Dat wordt dus een glansrol voor een onbekend meisje dat de geheime liefde van Breughel zal vertolken. ORION zal een duizendtal jonge meisjes testen, wij willen de crème de la crème. Wat nog meer? Breughel zal de officiële inzending van Vlaanderen zijn op het festival van Cannes. Is dat genoeg? Nooit genoeg? O, je bent een plezante, jij. Maar je hebt gelijk, d’r moet gelachen worden. Goed, wanneer verschijnt dit? Overmorgen? Ten allerlaatste. Want denk eraan, er zijn nog andere kranten, mijn goede Verachtert.’

☆

De Vlaamse Gazet: fictief.
De *Gazet van Antwerpen* (GvA) is een Vlaams dagblad.

Het pseudoniem **P.C. Roothooft** is niet toevallig ontleend aan de Nederlandse 17de eeuwse dichter P. C. Hooft, Pieter Corneliszoon Hooft. Men moet durven.

Klepper: (fig.) mond, tong, babbelaar, klepperman (nachtwacht).

Adonis (< Fenicisch Adon = heer) was de aanspreektitel van de Babylonische god Tammuz. Hij was de jaarlijks stervende en herrijzende god en geliefde van Aphrodite of Venus. Zijn cultus was namelijk door Fenicische kolonisten overgebracht naar Cyprus, waar deze werd opgenomen in de cultus rond Aphrodite.

31

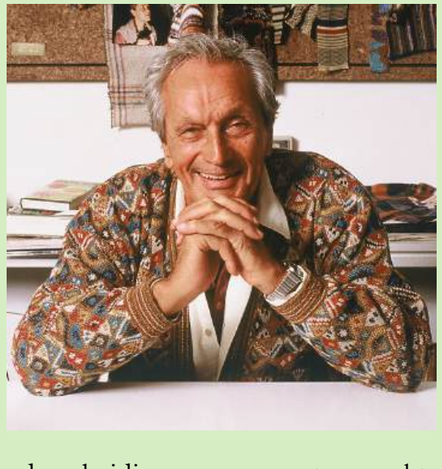
Paul Verachtert is niet alleen public-relationsman bij het agentschap *Reisgewoon*, columnist bij *De Vlaamse Gazet* onder het pseudoniem P.C. Roothooft, artikelenschrijver in het maandblad voor economie en tijdverdrijf *Maximum*, hij werkt ook mee aan de satirische bladen *De Klokke* en *De Paljas*, en onder de naam Bietebauw aan *Hallo*. Zijn laatste bijdrage in *Hallo* gaat als volgt:

Naar het schijnt zou onze nationale Hamlet-vertolker en beroepsverleider Herman Grootaers aangezocht zijn voor de titelrol in *De Wellust van Breughel*, de komende superdeluxe productie van ORION. Onze immer grappige grollenmeester Grootaers zal wellicht ook nu sakkeren over het bittere feit dat zijn gage vrijwel integraal naar de belastinginner van Vadertje Staat zal gaan. Wie herinnert zich niet hoe onze theatrale klepper aan de deurwaarder zijn meubelen moest overhandigen. Onze (echt?) platinablonde Mariette de Montagne, die nooit terugschrikt voor het uitstallen van haar anatomische heerlijkheden, zal komende herfst een talkshow presenteren, dat wisten we al, maar er is ook sprake dat zij de laatste fatale liefde van Pieter Breughel (zie hierboven) zou vertolken. 'Of ik bij een oudere man als Breughel nog aan seks denk, daar mag u naar raden,' gniffelde de bekoorlijke Mariette. Maar uit intieme bronnen weten wij dat haar voorkeur toch gaat naar jongens van haar leeftijd. Al ziet zij, volgens onze informatie, nog regelmatig de bejaarde adonis en gynaecoloog Jim Meiresonne. Hou je haaks, Mariette. BIETEBAUW.

☆

Ricci for Men: Nina Ricci (1883 – 1970) was een in Italië geboren Franse mode-ontwerper. Hij opende ook een parfum-lijn.

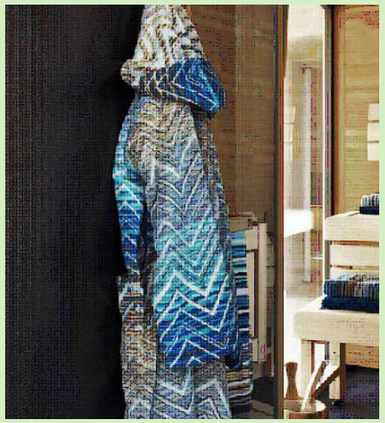

Ottavio **Missoni** (1921 – 2013) was een Italiaanse zakenman en oprichter van het mode-label Missoni en Olympisch hordeloper in de finale van de zomerspelen van 1948.
Samen met zijn vrouw nam hij deel aan een groep ontwerpers die Ready-to-wear (RTW) kleding lanceerde, ook genoemd prêt-à-porter, of off-the-rack, off-the-peg, een term voor kant-en-klare kleding in massa-productie in gestandaardiseerde maten, ter onderscheiding van op maat gemaakte kleren voor particulieren.

Rosita Missoni (1931 – 2025) ontwierp gebreide kleding. Samen met haar man richtte zij het luxe modehuis Missoni op. Haar familie in de streek van Milaan bestond uit textiel-kunstenaars, gespecialiseerd in sjaals.

Mogelijke kamerjas van Just

Auget-Martin-polshorloge: ??

32

Net geshampood met Ricci for Men zit Just den Dooven te dubben. In zijn Missoni-kamerjas met de heftige motieven. Het eitje vóór hem is te hard gekookt, minstens 7 minuten. Niet te vreten. Daarnaast ligt *Grazia*, weekblad voor tieners, opengevouwen bij het artikel over de nieuwste ORION-film. Hij consulteert zijn Auget-Martin-polshorloge. ‘Is het te vroeg om te bellen?’ zegt hij hardop, iets wat zijn beroep meebrengt, ideeën moet je onmiddellijk concretiseren wil je ze optimaal realiseren. Vooraleer hij daar zelf een spits antwoord op kan geven zegt Caroline die langskomt met de groene thee: ‘Het is niet te vroeg. Maar ik zou hem niet bellen als ik jou was.’

‘Je bent van mij,’ zegt Just. Zij begint niet eens aan een glimlachje en vervolgt: ‘Je belt hem nooit, nu zal hij denken dat je hem alleen maar belt omdat hij rijk geworden is.’

‘Rijk?’

‘Je hebt toch gelezen wat het budget van de film is. Daarvan krijgt de man met het idee, dat aan de basis ligt, toch al gauw vijftien procent.’

‘Niet zo naïef.’

‘Tien procent dan, minstens.’

‘In de Vee-Es ja, niet in de Benelux. Hier moet je je uitsloven voor een handjevol schijtkersen.’

Hij herleest het artikel.

‘Hoewel de blauwogige, dynamische producent Walter (Wally pour les dames) Oorslag veelvuldig door de pers wordt benaderd, wenst hij alleen met *Grazia* te praten over zijn onmiddellijke en rooskleurige toekomst.

Walter, die de zeventig nadert – waarbij iedereen die zijn Bourgondische levensstijl kent ongelovige ogen opzet – zal *Een liefde van Breughel* verfilmen. Men zegt dat de temperamentvolle Herman Grootaers in aanmerking komt voor de hoofdrol. ‘Het budget van 120 miljoen,’ zeg onze Walter, ‘kan voor de leek heel wat lijken, in werkelijkheid komt het overeen met een tiende van wat een gemiddelde kleine Amerikaanse productie kost. En wij moeten dezelfde kwaliteit leveren. Gelukkig kunnen wij rekenen op sponsors (Bella-bieren, Gerrits-bouwonderneming, de meubelen Tavernier onder andere) en op de Vlaamse bevolking die zeker massaal een film over haar doorluchtigste zoon zal komen zien.’

‘Doorluchtigst, dat kan Oorslag niet eens uitspreken,’ zegt Just. ‘Wat doe ik? Bel ik of niet?’

‘Doe wat je niet laten kunt.’

‘Ik bel.’

‘Laat hem doodvallen, zoals hij ons laat doodvallen.’

‘Het is ook een nieuwigheidje bij ORION dat men het script (de tekst en de aanwijzingen die dienen als basis van een rolprent) gebaseerd heeft op een werk van Dirk van Munster, de schuilnaam waarachter zich een museumdirecteur uit het westen van het land verbergt.’

Just krabt wat gemorste jam van het wildzijden tapijt dat zij uit Thailand hebben meegebracht. De haat van Caroline voor zijn vader verbaast hem elke keer. Is het een verhevigde afgunst? Van wat? Ik verdien zeker het dubbele. Jaloers op het feit dat ik naar hem opkijk? Ik bel hem.

'Hallo, dag Claire, met Just.'

'O... eh... o... wacht... ik haal Axel, hij is net in de tuin bezig... met verplanten...'

'Ik wacht wel.'

'O... eh... wacht je? Goed. Tot... een dezer... hier komt hij...'

De ruige stem, hees van drank en rook en geen slaap en wijven en dies meer.

'Hallo Just! Wat een... genot... je te mogen horen...'

'Ik wou je feliciteren.'

'Met mijn leeftijd?'

'Nee, met de verfilming van dat oude...'

'Ja, gek hè?'

'Voor wanneer is de verfilming?'

'Volgende zomer.'

'Uitstekend. Goed. Zeer goed.'

'Nu, dat weten we nog niet.'

'Maar het contract is al getekend... staat in... *Grazia*.'

'Ik bedoel, we weten nog niet of de film goed wordt.'

'O... natuurlijk. D'r zijn natuurlijk risico's.'

'Voor mij niet.'

'Nee, natuurlijk voor jou niet. – Goed, dat was het.'

'Wat was het?'

'Dat. Dat ik je feliciteer.'

'Bedankt, Just.'

'Goed. Dan hoor ik nog wel van je.'

'Ik ook.'

'Je mag mij ook wel eens bellen. Als je d'r tijd voor vindt. Want je zult het nu wel druk hebben of bemoei je je niet met wat ze aanrichten met jouw basisidee? Heb je een advocaat geraadpleegd?'

'Waarvoor.'

'Voor de kleine letters in het contract. Een specificatie. Als je wil vind ik er een voor jou. Wij hebben er twee in de zaak die niets anders doen dan auteursrechten.'

'Ik red me wel, Just. En wat die auteursrechten betreft maak je daar geen zorgen over. Tot vijftig jaar na mijn dood zul je auteursrechten krijgen.'

'Waarom moet dit nou weer?'

'Wat?'

'Dat over je dood.'

'Just. Waarom heb je mij niet eerder gebeld.'

‘Ik bel je *nu* toch.’
‘Precies. Nu. Anders nooit. Alleen als er iets te rapen valt. Alleen als je iets nodig hebt.’
‘Ik heb niets van je nodig.’
‘Dat liedje ken ik van jou.’
‘Oké. *You win*. Ik kijk wel uit voor ik jou nog eens bel.’
‘Ik zit er op te wachten. Ik bedoel: ik zit er niet op te wachten.’
‘Je hebt genoeg aan jezelf, dat is bekend.’

Caroline zit met opgetrokken knieën in een hoek van de slaapkamer op het hoogpolig wit tapijt haar nagels te lakken. Zij luistert. Zij juicht om de dwaalsporen, de misverstanden, de hindernissen. Zij wou dat zij de stem van Axel hoorde, zijn geblutste liefde voor zijn kind. Er tintelt iets in haar maag, in haar broekje, een hand die de binnenkant van haar dijen streelt, de hare. Zij wordt hoogrood, zij laat haar benen zakken, zij hoort hem, haar schoonvader, zeer dichtbij, maar zij verstaat hem niet omdat zij te hitsig overweldigd wordt door haar eigen handen, zij lekt en zij perst haar ogen dicht, hij, Axel likt haar lippen, hij opent zijn lippen, zij kwijlt en vloeit, haar knieën wijken, zij kan niet meer luisteren, zij wrijft heftig en Just die haar soms in deze toestand in een van de kamers van het huis aantreft, steeds in een hoek, met een openhangende mond, wendt zoals altijd zijn blik af, zij blijft blind met zichzelf bezig. Just heeft moeite met zijn vaders verwijtende toon, het liefst roept hij: ‘Wat is er nu weer? Wat heb ik nu weer misdaan?’ Maar hij ziet hoe Caroline plots stopt, overeind komt, naar hem. Zij neemt de telefoon uit Justs hand. ‘Hallo, hallo, Axel mijn. Waarom moeten wij nieuws over jou via de krant vernemen? – Ja zeker. – Natuurlijk, wanneer je wil. – Nu je rijk geworden bent mag jij ons inviteren. In de Proserpina. Ik verheug me er nu al op. Er stond een foto van jou in *Het Nieuwsblad*. Dik? En hoe! Maar wel imponerend. – Een ladykiller, zeg ik je. – Wat? Ja, een killer. Je bent een killer. Maar dat is je charme.’

☆

Persephone (Περσεφόνη), - haar naam en evenknie bij de Romeinen was **Proserpina** - was de dochter van Demeter, godin van de landbouw, met name het graan. Door Hades geschaakt verbleef de dochter een half jaar in de onderwereld. Op aarde heerste dan de winter en veel mensen leden honger. In de lente keerde zij door toedoen van haar vader Zeus, de broer van Hades, terug op aarde.
Deze mythe is de Griekse verklaring van het ontstaan en voortduren van de seizoenen.

In de mysteriëndienst van Eleusis werd Persephone vereerd onder de bijnaam Κόρη (meisje) samen met Demeter. Beide godinnen vormden een eenheid waarbij Demeter de bebouwde aarde was, en Korè, het graan dat in de aarde valt, sterft en nieuw leven voortbrengt.

In de Oudheid was Eleusis met Athene verbonden door de zogenaamde Heilige Weg, zo genoemd omdat de jaarlijkse processie met fakkels naar het Grieks heiligdom van de Eleusinische Mysteriën er langs trok.
Het Griekse woord *eleusís* betekent (aan)komst. Volgens de mythe is dit de plek waar Demeter, ontroostbaar op zoek naar haar dochter Persephone, halt hield om te rusten en wat te drinken aan een bron. Een herder, die de godin aanvankelijk niet herkende, bood haar onderdak. Uit dankbaarheid leerde Demeter diens zoon Triptolemos de kunst om het land te bewerken en het graan te verbouwen en op deze plek een heiligdom voor haar te stichten.

Door bemiddeling van Zeus mag Persephone sindsdien de helft van het jaar de onderwereld verlaten: dan wordt het weer zomer op aarde. En wanneer zij zes maanden later naar haar echtgenoot terugkeert, begint Demeter te treuren, en wordt het opnieuw winter...

Ruïnes te Eleusis, het huidige Elefsina. Eindpunt van de 20 kilometer lange Heilige Weg (ἱερος ὁδος)

De Mysteriën die te Eleusis ieder jaar in september ter ere van de twee godinnen gevierd werden, gaan terug op een oeroude vruchtbaarheidsritus. Om te mogen deelnemen aan het ritueel moest men eerst ingewijd zijn, maar op alle ingewijden rustte een absolute zwijgplicht. Deze plicht werd zo ernstig genomen dat niet-ingewijden alleen maar konden gissen wat er zich in werkelijkheid afspeelde. Deelnemen aan de geheime cultus ging gepaard met een inwijdingsritueel dat dagen duurde. De riten hielden verband met de gang der seizoenen en de jaarlijkse kringloop van opleven en weer afsterven van de natuur, zoals die bijvoorbeeld ook in de Baälcyclus of in de Egyptische cyclus van Isis en Osiris werd herdacht.

Net als zusterkrant *De Gentenaar* en de kranten *De Standaard*, *Gazet van Antwerpen* en *Het Belang van Limburg* wordt *Het Nieuwsblad* uitgegeven door de groep Mediahuis. De redactie van de krant bevindt zich in Antwerpen.

Het blad richt zich op een breed publiek, met name door gebruikmaking van een conservatieve en populistische stijl, en sensatiegerichte artikelen, waarmee specifieke doelgroepen worden aangetrokken voor de adverteerders in het blad. Voor dit doel wordt het blad ook op tabloidformaat uitgebracht. De website wordt gekenmerkt door een groot aandeel clickbait titels: opvallende, de nieuwsgierigheid opwekkende titels, om zoveel mogelijk lezers er toe aan te zetten erop te klikken. Politiek gezien heeft de krant een tendens naar rechts.

De Nieuwe Gazet is een voormalige Belgisch gezinde, liberale en vrijzinnige Antwerpse stadskrant. Gefuseerd in 1963 met o.a. *Het laatste Nieuws*.
Frans Grootjans (1922 - Antwerpen, 1999) was hoofdredacteur. Later werd hij minister voor de PVV, de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang.

33 De jonge postbode

De snotneus in een glanzend paars sportpak salueerde met drie vingers tegen zijn slaap alsof hij een kepie op had.

'Hebt ge een minuutje? Kijk, dat is mijn cahier.'

Axel keek naar het beduimeld schriftje, op het ruitjespapier stond een tekst in lichtblauwe inkt, maar hij had zijn bril niet op. De jongen voor hem die elk ogenblik in een overvaller kon veranderen was hem onbekend.

De snotneus merkte het. 'Ge herkent me niet, hè? Ik ben dat gewoon. De mensen herkennen mij niet als ik mijn postbode-uniform niet aanheb. Raar, hè? En toch ben ik dezelfde. Gij, die schrijver zijt als ik *De Nieuwe Gazet* mag geloven, ge zoudt daar eens een boek moeten over schrijven, over hoe een mens die zijn uniform niet aanheeft, een andere mens wordt en hoe hij daarmee moet leren leven. Wie had dat gepeinsd, dat ik op mijn ronde zo'n beroemd persoon die in de gazet staat, zou tegenkomen. En zeggen dat ik dat nooit geweten heb, terwijl dat het toch al een tijdje is dat ik dit kwartier verzorg. Voilà. Het gaat er om – ge ziet al deze handtekeningen, – dat ik mij moet verdedigen tegen Madame Gershwein die mij achtervolgt. Zij heeft klacht neergelegd, zogezegd omdat ik mijn werk slordig doe, ze mist een paar gazetten en een almanak, zegt ze, die haar zouden toegestuurd zijn uit Duitsland en niet alleen zou ik die gazetten en die almanak weggegooid hebben, ik zou ook zat, strontzat op mijn ronde gezien zijn, door haar en haar vriendin. Nu moet deze petitie dat rotwijf op haar plek zetten. Achter prikkeldraad zou 't beste zijn, maar een mens heeft toch medelijden. Ik geef toe, ze heeft het een en ander meegemaakt, ik geef toe, maar daarom moet ze mijn reputatie niet naar de kloten helpen, het is oorlog geweest voor iedereen, maar als iedereen daarom profiteert om zijne evennaaste te kloten, dan zijn we ver van huis. Merci. Zij zal er niet goed van zijn, van mijn cahier met al die adressen en al die handtekeningen. Allee. Ik ben weg en content dat ik u in mijn ronde kan bedienen.'

☆

Volkswagen die met hout gestookt is:
Al vroeg in de Tweede Wereldoorlog ontstond een brandstoftekort onder de burgerbevolking. Voor de oorlogsinspanningen waren aan beide kanten van het front enorme hoeveelheden brandstof nodig en dat betekende dat de meeste benzine naar de strijdende legers ging. In Nederland reden aan het begin van de oorlog ongeveer honderdduizend auto's in particulier bezit rond en de auto's die niet door de Duitse bezetter werden gevorderd, kwamen zodoende al snel zonder benzine stil te staan. En naarmate de oorlog langer duurde, kregen ook openbaarvervoersbedrijven te maken met de brandstoftekorten, waardoor bussen bijvoorbeeld niet meer konden rijden.

Autobezitters en openbaarvervoerbedrijven zochten naarstig naar oplossingen om te kunnen blijven rijden. Bijvoorbeeld door over te schakelen op een andere brandstof: gas.

Auto op het Rokin met alternatieve verbrandingsmotor op een aanhanger in verband met de benzineschaarste. Foto Stadsarchief Amsterdam / onbekende fotograaf

... **een heilige staat die een bloedvlek aanwijst ...**: Heilige Rochus

Rochus van Montpellier (1295 - 1327) is een Franse heilige. Hij verloor zijn ouders toen hij

34

Gershwein, Inge-Maria: Ik zie Den Dooven wel, al verstopt hij zich nog zo goed, al heeft hij een skimuts over zijn vette kop getrokken als een terrorist, ik zie hem wel, hij gluurt vanachter het traliehokje in zijn voordeur die zal opengestampt worden op een dag, en waaruit hij geboeid naar buiten zal gesleurd worden en tussen de gevel en de Volkswagen die met hout gestookt is zullen de eeuwige getuigen – dat zijn in de eerste plaats Tine en Aisja en ik – de gelegenheid krijgen om breinaalden in zijn pens te steken, dat staat hem te wachten, hem die van al mijn beulen de schandelijkste is om wat hij Roberte heeft aangedaan, en die breinaalden worden verhit en in zijn oren gestoken, zodat hij echt een Dooven wordt, en in zijn oogballen met de vergrote pupillen van angst (en van een aftreksel van wolfskers) ook de witgeblakerde breinaalden, en in zijn tong zodat hij nooit meer de herinnering aan Roberte's tong kan proeven.

Ik begrijp niet waarom de gerechtsdienaars van wie er zoveel verspreid zijn over de stad, in trams, in patisserieën, op de uitkijkposten van de kathedraal, in de kelders, waarom de gerechtsdienaars een man, een vetzak, een oorlogsmisdadiger als Den Dooven niet meteen arresteren, meteen, *op zicht*, zoals het met ons gebeurde, *op zicht* – werd ik niet zo meegesleurd, met het boodschappennetje over mijn hoofd gegooid en aangetrokken? Ik dacht nog: Had ik maar eerst mijn boodschappen gedaan, desnoods mijn hele spaarpot van de komende twee maanden opgemaakt, dan had die soldaat dat netje eerst moeten legen, hij had mij, ongeduldig als beulen zijn, bij mijn haar gegrepen, maar dan had hij mooi mis gegrepen, met die pruik in zijn handen, en hij zou geschreeuwd hebben, want hij had het haar uit het schedelvel van zijn moeder gerukt, in de drie seconden van dat moment was ik zijn moeder en was ik weggerend tussen de te late kogels.

Mijn Willy heeft Den Dooven ook in de gaten, kijk hoe hij aan zijn leidsel rukt, o wat zou hij graag zijn tanden in de witte spataderkuiten zetten. Maak je niet druk, Willy, we krijgen hem, zo waar als ik hier loop, zolang als ik het gedender van de treinen hoor, zolang Roberte me in slaap wiegt en in de droom, hou ik hem in de gaten. Niet zo ongeduldig, Willy! Hij rukt me mee naar de gehate gevel waar boven de eikenhouten deur met de vijfhoekige zwartgeverfde spijkers in een nis een heilige staat die een bloedvlek aanwijst op de hoogte van zijn naakte, stukgereten dij, en de Mechelse herder naast hem likt die vlek, de heilige heeft rode konen en ziet hoe ik de teugels van mijn Willy heb gevierd, zodat hij ruimte en voorlopige vrede vindt in de erker van de voordeur waarachter de walgelijke conservator wegkruipt en hoe mijn Willy keurig, bijna voornaam, niettegenstaande zijn onderstel trilt en davert, een elegante, vaste drol op de stoep legt, net niet precies in het midden van de stoep maar toch niet helemaal uit proportie, en dan ruk ik Willy weg en ik doe alsof ik ren, maar rennen kan ik al jaren niet meer, mijn benen zijn in de verdoemde ratelende treinwagon stukgeslagen. Maar wij halen de hoek en komen hijgend bij, mijn Willy en ik, en dan streel ik de bulten op zijn voorhoofd en hij krijgt uit mijn tas het speculaasje dat ik meeneem als ik mijn koffie heb gedronken bij Patisserie Goudsmit, wat mij het

twintig was. Hij gaf zijn erfenis aan de armen en vertrok in 1317 te voet naar Rome. Onderweg verpleegde hij zieken, bij voorkeur pestlijders, en verwierf spoedig naam, omdat hij sommigen genas door het kruisteken over hen te maken.

Op de terugreis werd hij te Piacenza zelf door de pest aangetast. In de iconografie wordt hij daarom vaak met een open been afgebeeld. Hij trok zich terug in een bos en werd daar door een engel genezen. Bij zijn terugkeer in Montpellier werd hij op bevel van zijn oom als spion gevangengenomen. Hij verbleef vijf jaar lang, tot aan zijn dood, in de gevangenis. Toen hij stierf verscheen er een engel in glanzend licht die verkondigde dat allen die Rochus aanriepen tegen de pest, genezen zouden worden. Dit verhaal ging onmiddellijk rond in Montpellier.

Hij wordt afgebeeld als een pelgrim (staf in de hand, - korte- pelgrimsmantel, knapzak, hoed; in verreweg de meeste gevallen is hij herkenbaar, omdat hij - soms door zijn kleed iets op te trekken - naar een pestbuil op zijn bovenbeen wijst. Haast altijd heeft hij een hond bij zich, welke meestal brood in de bek draagt. Soms ook met een engel.

De heilige Rochus toont beenwond aan engel in de kerk van Sint-Kwintens-Lennik

(Dankzij de psycho-analyse van Freud kunnen we het beeld duiden als een verhulling. De wonde op het bovenbeen van Rochus is een katholieke verschuiving van zijn oorspronkelijk bedoelde wonde, die van zijn penis. Vandaar het gezelschap van de hond, symbool van de lage *geslachtsdrift. A.B.)*

verzaligd gevoel geeft dat ik het koekje steel, dat ik die jid te grazen neem. 'Frau Gershwein,' zei hij vanmorgen, 'het is weeral loos in Hebron,' en hij wachtte, verwachtte dat ik met een parachute boven op de Palestijnen zou landen met Willy en een mitrailleur. Ik heb vanmorgen misschien te weinig koffiekoeken gekocht voor als Armand Roosen op de thee komt. Hoe raak ik die man uit mijn leven kwijt? Nou ja, man... Hij zal weer zuchten en loeren naar mijn Meissens, een likje room in de thee gieten en naar de formaties kijken als naar het veldspaatgehalte dat het doorschijnende van porselein bepaalt, en opnieuw zuchten en zijn neus ophalen: 'O, mevrouw Gershwein, waar zijn de tijden dat we onze antiek per telefoon konden afhandelen, één foto van een antiek stuk, één geldigheidsstempel, en we deden gouden zaken.'

Armand Roosen zal Willy knuffelen omdat hij meent dat hij me daar een plezier mee doet terwijl ik liever heb dat hij met zijn goj-poten van mijn diertje afblijft, maar ik laat hem knuffelen, in vroegere tijden was hij ook in de ratelende wagons beland en naar de bijl geleid, met al zijn soortgenoten naar de bijl. Als hij denkt dat hij onopgemerkt, ongebrandmerkt, ongedeerd, ongemolesteerd door de wereld zal mogen gaan, hij en zijn vriend Gerald, hand in hand, op het strand! Maar voorlopig mag hij mij komen bezoeken met een stokroos of een pioen terwijl hij naar mijn aardewerk gluurt als naar een knaap. Armand, oud kind, wat staat je niet allemaal te wachten, want je bent er niet op voorbereid zoals je dienares Inge-Anna Gershwein die nog in leven blijft om Axel den Dooven te teisteren om wat hij Roberte heeft aangedaan, Roberte die bij mij binnenviel als een verhakkelde kat, met een blauw oog en schrammen op haar gave rug van marmer en die ik in het bad hielp. Ik waste haar rug, haar borsten, ik likte haar kwetsuren. Toen zij eindelijk sliep, in mijn bed, na mijn kruidenthee, ging ik naar het raam en ik zag het licht bij Axel nog branden: 'Slijmbal, bijt je nagels stuk,' zei ik, 'zij komt vannacht niet meer, ellendeling, zij ligt tegen mij aan, tegen de versleten min uit kwaadaardige sprookjes, de heks Gershwein bekommert zich om je sjikse,' en toen heb ik hem gebeld, eerst zachtjes in de keuken geoefend om mijn accent weg te werken en toen in het platste boerendialect gefluisterd vlak bij de hoorn: 'Is dat Den Dooven? Axel den Dooven zelf? Den Dooven, waar is je wijf?'

☆

Jid: (**jid**disch) jood.

Hebron: Hebron is een stad in Palestina. De stad ligt op de door Israël bezette Westelijke Jordaanoever in het Gouvernement Hebron en valt grotendeels onder het bestuur van de Palestijnse Autoriteit (PA).

Hebron is een van de oudste steden van de wereld die onafgebroken bewoond is gebleven. Waarschijnlijk is Hebron in de 18e eeuw v. Chr. gesticht. Het was een koninklijke stad in het oude Kanaän en wordt als zodanig ook in de Hebreeuwse Bijbel vermeld. De bevolking in Palestina was gedurende vele eeuwen overwegend Arabisch en kende een relatief kleine joodse gemeenschap. In Hebron bevindt zich de Universiteit van Hebron, gesticht in 1971 door sjeik Mohammed Ali Al-Jabari. In maart 1996 werd de universiteit door Israël gesloten, maar na protesten van studenten begin 1997 weer geopend.

Scheidingsmuur in Hebron tussen zone H1 en H2 met opschrift "Dood aan de Arabieren", 2007

Veldspaat is de naam voor een groep van gesteentevormende mineralen die naar schatting 60% van de aardkorst vormen.
Het woord is afkomstig van het Duitse 'Feldspat', opgebouwd uit Feld (veld) en Spat (gesteente dat gemakkelijk in schilfers gekliefd kan worden).

Veldspaat

Porselein is mede samengesteld uit kwarts en een veldspaat, en gebakken op een hoge temperatuur. Porselein wordt daardoor hard en doorschijnend.

Goj-poten: (mv. Gojim) joodse benaming voor niet-jood, zowel christen als heiden.

De **Stokroos** komt oorspronkelijk uit Turkije en is in de 16e eeuw naar Europa geïmporteerd.

Paeonia

Pioen: De botanische naam Paeonia gaat terug op de antieke oudheid. Paieon was de god van de genezing in het oude Griekenland.

Inge-Anna Gershwein: 2 pagina's eerder werd ze nog aangekondigd als Gershwein, Inge-Maria !

Sjikse: (jiddisch) christenmeisje als dienstmeisje.

(Deze synopsis, die het stramien volgt van stem-tegenstem, doet mij sterk denken aan Breughel's schilderij Carnaval en de Dood. *Ze eindigt met Boeren die dansen rond de Galg: dezelfde tegenkrachten. A.B.)*

Pier den drol: bijnaam van Pieter Bruegel de Oude (ca.1525-1569). Zijn grappige of vreemde voorstellingen leverden hem deze bijnaam op. Drol heeft in dit geval niets met ontlasting te maken, maar verwijst naar de duivels, monsters en gekke mensen in de prenten. Drol komt van het Franse woord drôle, dat grappig betekent.

Zelfportret? van de schilder en de koper, 1565

Bijna alle kunsthistorici zijn het er tegenwoordig over eens dat Pieter Bruegel niet de lolbroek en Vlaamse-kermisfiguur was zoals het grote publiek hem vaak ziet. Hij bracht het grootste gedeelte van zijn leven door in Antwerpen, toen een bruisende handelsstad en het centrum van de boekproductie in de Nederlanden, een omgeving waarin het humanisme en de renaissance hoogtij vierden. Hij maakte deel uit van de humanistische kringen rond de cartograaf Abraham Ortelius, Christoffel Plantijn en schrijver Dirck Coornhert. Zijn werk bestond uit veel meer dan de Boerenbruiloft, zijn tekeningen en prenten zijn in vele opzichten baanbrekend en zijn schilderijen waren bij de hogere klassen begeerd. Hij kende zijn volk en hun manier van leven en feesten en heeft dat op meesterlijke wijze in beeld gebracht. Bruegel beschrijft zijn tijd en past daarmee perfect in de rij van grote onderzoekers uit het humanisme, die gedreven door de furor animi, gegevens verzamelen over alles om zich heen om hun kennis uit te breiden. Hij was daarnaast een geniaal kunstenaar, die zijn onderzoek en observaties op een uitzonderlijke manier gestalte wist te geven. Pieter Bruegel werd door Abraham Ortelius in zijn *Album amicorum*, dat werd samengesteld tussen 1574 en 1596, geprezen als een groot kunstenaar. Vandaag zetten kunsthistorici hem op één lijn met Jan Van Eyck, Jeroen Bosch en Peter Paul Rubens.

35

Van Walter Oorslag aan Jan-Frans Marigaal. Strikt Vertrouwelijk.

Over de synopsis voor een speelfilm van 1u.40, 35 mm. 'Pier den Drol' door J.-F. Marigaal.

Pier den Drol. Je meent het toch niet serieus dat je een film deze titel kunt geven zonder allerlei onsmakelijke commentaren te krijgen. De firma ORION en haar zusterfirma's ATHENA en HERMES hebben ettelijke prijzen gekregen in binnen- en buitenland voornamelijk voor de culturele waarde van hun producten. Mijn juridische raadsman en mijn historische consulent hebben me verteld dat Breughel inderdaad zo genoemd werd in de Middeleeuwen, maar ook dat het woord Drol voornamelijk in Nederland anders uitgelegd zal worden, voornamelijk door de pers.

Mijn voorstel: PIETERS LAATSTE LIEFDE. (Le dernier Amour de Pierre) (Peter's Last Love).

Een luxueus immens atelier waar getemperd licht in valt en waar een aantal jonge elegante schilders bezig is te schilderen.

Ik zal officieel aan de stad Antwerpen om toelating vragen in het Rubenshuis te filmen voor een week. Tenslotte is dit een niet geringe publiciteit voor de stad Antwerpen. Ik begrijp dat er bezwaren kunnen rijzen omdat Rubens en Breughel niet bepaald tijdgenoten waren, maar eerlijk gezegd alleen specialisten zien het verschil.

Zij werken naar een model, een halfnaakte neger die in brokaat en zijde is gehuld. Hun stijl is Italiaans-klassiek en staat in groot contrast met de stijl waarin een jonge man met een borende blik aan het tekenen is terwijl hij zeer aandachtig zijn model, een oude arbeider, bekijkt. De jonge man is Pieter Breughel en het atelier waar men zich bevindt is dat van de modelschilder Pieter Coecke. Terwijl hij helemaal opgaat in zijn werk wordt P.B. gestoord door een klein meisje dat met zijn houtskool speelt, aan P.B.'s mouw trekt en zo verder. Dat kleine meisje heet Marieke of Maaike en is de dochter van Pieter Coecke. P.B. jaagt het meisje weg. Het begint te schreien. Hij heeft spijt van zijn opwelling en neemt haar op zijn knie.

Kan er niet iets gevonden worden dat dynamischer is? Wie kan nu de stijl van Coecke of die van P.B. schelen? Waarom heeft Coecke met de eenvoudige boerenjongen die P.B. tenslotte moet zijn, geen ruzie. Om een hofdame? Een duel?

Uit een belendende kamer komt een uiterst elegant en sierlijk uitgedost gezelschap binnen, samen met de heer des huizes, Pieter Coecke. Het zijn de Romanisten, de schilders en beeldhouwers die zich helemaal door de Italiaanse Renaissance laten inspireren. Tot in hun gedragingen en hun etiquette. Zij praten met elkaar in een uiterst gecultiveerde taal vol klassieke citaten.

Een gecultiveerde taal met citaten! Dat betekent dat negentig procent van de toeschouwers het niet zal kunnen volgen, want ik zou in de zaal ook de grootste moeite hebben. Schrijf me drie pagina's van die taal en dan zal ik mijn oordeel geven. Maar op het eerste gezicht inspireert het mij niet. Hoeveel van die duurgeklede Romanisten zijn er nodig? Bedenk dat je meer effect sorteert met één goedgeklede Romanist dan met zeven half-en-half gekostumeerde.

Zij komen duidelijk van een vrolijke, van wijn doordrenkte lunch. Zij kijken naar de werken op de

Rubenshuis.

In 1610, na zijn huwelijk met Isabella Brant, liet Peter Paul Rubens (1577-1640) een woning verbouwen in de toenmalige Vaartstraat, nu de Wapper, aan de Herentalse Vaart. Rubens had zelf de plannen voor zijn paleis gemaakt, geïnspireerd op de Italiaanse renaissancepaleizen. Het werd een woning en atelier met een monumentaal portiek op de binnenplaats. Ook de tuin achter het Rubenshuis werd in Vlaams-Italiaanse renaissancestijl aangelegd, architectonisch vormde hij een geheel met de gebouwen en met het tuinpaviljoen in barokstijl. De kweek van bloemen, groenten en fruit gebeurde in perken omgeven met een lage haag.

Naast het woonhuis richtte hij een groot atelier in, waar leerlingen grote panelen en doeken beschilderden, een 25.000-tal in het totaal. Een echte schilderijenfabriek dus, maar de meester stond garant voor de kwaliteit.

Zelfportret van Peter Paul Rubens rond 1630

ezels.

Ezels? Waar komen die vandaan? Zijn het modellen die geschilderd worden?

Zij schenken geen aandacht aan P.B. of behandelen hem smalend.

Negeren of smalen? Make up your mind.

Pieter Coecke geeft zeer kwiek een paar definitieve toetsen aan verschillende schilderijen. Plots wordt door een jongetje onverwacht bezoek aangekondigd nl. dat van Kardinaal Granvelle, de hoogste dignitaris van het land die door de Keizer werd aangesteld. Met veel vertoon van hoofse zwier worden de Romanisten aan de Kardinaal voorgesteld. De aanminnige man retourneert complimenten, gedraagt zich als volmaakte hoveling tot hij plots geïnteresseerd raakt in het tekenwerk waar P.B. mee doende is. Hij vraagt aan P.B. of hij naar Italië is geweest. P.B. is geen vlotte causeur en antwoordt dat hij uit Italië voornamelijk recepten van pasta en minestrone heeft meegebracht.

Wel uitkijken dat we P.B., tenslotte een vaste waarde van onze kunst, niet te zeer als een achterlijke boer voorstellen. Dus opgepast, mensen uit de culturele sector zijn zo gauw lichtgeraakt. En er is nog steeds geen actie!

Granvelle is geamuseerd en stelt P.B. op zijn gemak. De Romanisten die dit merken beweren nu dat P.B.'s soort prenten zeker waardevol zijn maar dan voor het volk, dat immers de nuances en allusies van Michelangelo of Da Vinci niet kan begrijpen. Granvelle berispt hen hoofs. Zijne Majesteit de Keizer heeft niet alleen werken van Titiaan in zijn verzameling, maar koestert vooral, in zijn slaapkamer Vlaamse meesters als Bosch en P.B.

Als het gezelschap verdwenen is vraagt het ongedurige meisje Maaike of hij niet iets voor haar kan tekenen, bijvoorbeeld hoe een meisje met een tol of een pop speelt. Zeer snel en handig schetst P.B. zo'n spel, vult het aan met andere spelen en we zien hoe P.B.'s schilderij Kinderspelen *ontstaat.*

En we zien hoe de figuren van dit schilderij en van De Spreekwoorden *tot leven komen. Op een bevroren kanaal is er een wirwar van jolijt en grollen te zien, maar die onschuldige pret duurt niet lang.*

Het liefst niet!

Want onheilspellende muziek van de rommelpot en de tamboerijn kondigt aan dat allerlei kwaadaardig gebroed opduikt, zich op de spelende kinderen stort en wij zien hoe dit dan weer aanleiding geeft tot P.B.'s prenten waarin Carnaval vecht met de sombere Vasten.

Laten wij dit gewoon schrappen, of er één kinderspelletje uit lichten met een kind of vier schaatsend en spelend op het ijs. Als de toeschouwers prenten van P.B. willen zien kunnen ze een boek bij De Slegte kopen of om half één 's nachts naar 'Ziggurat' of zoiets intellectueels kijken.

In zijn bescheiden woning zit P.B. te drinken. Zijn vrouw, Griet, is zenuwziek en lastig. Zij verwijt hem dat hij zich niet genoeg met haar bemoeit, al zijn aandacht gaat de hele dag uit naar zijn werk. Zij verveelt zich. En waarom schildert hij niet zoals de succesvolle Romanisten, die de schoonheid verheerlijken? Dan zou hij beslist erkenning en opdrachten krijgen. Maar nee, meneer moet zo nodig boerende boeren op het veld tekenen. Dat is toch geen kunst. Kunst is toch iets nobels. P.B. antwoordt met moeite. Zij zeurt dan verder over het feit dat hij niet meer met haar vrijt. Wat moet zij, in de bloei van haar leven. Zij wil leven! P.B. loopt weg.

Zou in de Middeleeuwen een vrouw zo durven spreken tot haar man? Komt het

Dit liet Rubens toe hoge prijzen te vragen aan de vele buitenlandse vorsten die hij als klant had. In zijn privéatelier op de bovenverdieping maakte Rubens zelf tekeningen, portretten en kleinere schilderijen, en voerde hij een uitgebreide correspondentie met het binnen- en buitenland. Er zijn ongeveer 5000 brieven bewaard gebleven in zowel het Nederlands, het Frans, het Latijn alsook en vooral, het Italiaans.

Niet bepaald tijdgenoten:
Pieter Bruegel de Oude (ca.1525-1569) - Peter Paul Rubens (1577 – 1640).

De zestiende-eeuwse Nederlandse kunstenaar **Pieter Brueghel de Oude** [ook bekend als: Boeren Bruegel] werd tussen 1525 en 1530 geboren, naar alle waarschijnlijkheid in Breda of omstreken. Het werk van Brueghel wordt gerekend tot de stijlperiode van de noordelijke renaissance.

Het werk van Brueghel doet ook denken aan het werk van Jheronimus Bosch, een Nederlandse kunstschilder van een eerdere generatie. Het grote verschil is echter, dat Bosch zijn medemens helse visioenen voorhoudt. Hij verkondigt een streng religieuze boodschap. Brueghel heeft echter een meer humanistische visie. Hij reageert op eigentijdse zaken. Hij heeft zich wel door het werk van Bosch en andere Zuid-Nederlandse kunstenaars laten inspireren. De stijl van deze kunstenaars bewonderde hij meer dan de Italiaanse stijl van de renaissance, zoals door de meeste van zijn tijdgenoten werd overgenomen.

Vanaf 1551 was hij werkzaam bij het St. Lucasgilde in Antwerpen. In de periode daarna reisde hij met regelmaat door Europa. Hij bezocht Frankrijk, Italië en Sicilië. Ook door zijn reizen liet hij zich niet meeslepen in de Italiaanse manier van schilderen. Hij schilderde geen portretten van edelen of heroïsche naaktfiguren. Er zijn ook geen aanwijzingen in zijn schilderijen te vinden, die er op wijzen dat hij bewondering had voor de virtuoos gedraaide lichaamshoudingen en elegante gracieuze figuren zoals Michelangelo deze schilderde.

Uiteindelijk vestigde Brueghel zich in Brussel. Hij trouwde met de dochter van Pieter Coecke van Aelst, die waarschijnlijk zijn leermeester is geweest. Gedurende lange tijd maakte Brueghel alleen tekeningen en gravures. Pas in de laatste tien jaar van zijn leven legde hij zich toe op schilderkunst. In totaal vervaardigde hij ongeveer vijftig schilderijen. Zijn eerste schilderijen waren overwegend landschappen. Later verbeeldde hij ook religieuze thema's. De figuren in zijn schilderijen vertegenwoordigen veelal de boeren, de onderklasse van de maatschappij.

De schilderstijl van Brueghel wordt genoemd als een belangrijke aanzet voor het 'genreschilderij' uit de periode van de zeventiende-eeuwse Nederlandse barok.

feminisme niet heel veel later? Ik zoek dit wel uit met mijn historische raadsman.

P.B. komt na wat gezwerf door bossen en velden bij een boerderij terecht waar boeren zingen en dansen tijdens een bruiloft. Ook dat verwerkt de schilder in een tiental razendsnelle schetsjes in zijn tekenboek. Later zit P.B., zich verkneukelend en verkleed als boer, tussen de dronken bruiloftsgasten. Op een bepaald ogenblik verschijnen tijdens het feest de Blinden. Een zestal blinden houdt zich aan elkaar vast. Zij zingen een bedellied dat over God gaat die hen terecht met blindheid geslagen heeft als boete voor hun zonden. Bruiloftsgasten leiden de eerste blinde, de leider naar een sloot. Tot opperste vreugde van de omstaanders valt hij in de sloot. De andere blinden dreigen eveneens in de sloot te belanden, maar rennen in de weide, zoeken radeloos hun weg. Tot de baldadige bruiloftsvierders hen vastgrijpen. Twee blinden worden in een schuurtje opgesloten nadat zij elk een knots gekregen hebben. Dan sluit men een biggetje op in de schuur. Want als de blinden zo'n honger hebben als zij beweerd hebben in hun bedellied dan moeten ze maar om het biggetje vechten. De blinden slaan op elkaar los met hun knotsen. Verwonden elkaar duchtig. Tot er een overwinnaar is die de eveneens zwaar gekwetste big in zijn armen houdt. Hij krijgt van de uitgelaten boeren ham en bier en doet zich te goed. Een dronken boerin geeft hem zelfs de borst.

Eindelijk actie. En eindelijk wat humor. Wij moeten wel zorgen dat we geen ellende krijgen met de dierenbescherming.

P.B. is ontsteld. Hij ontfermt zich over Lucas, de gewonde verliezende blinde. Deze blinde ontpopt zich als een Protestant. Hij zegt nogal opgewonden dat hij dood en verderf ziet komen over het land en hij citeert Jezus Christus die gezegd heeft dat hij gekomen is met het zwaard.

Hoe kan hij dood en verderf zien als hij blind is? Haha. Grapje.

P.B. kan het met deze Lucas niet eens zijn. Hij is namelijk te gelovig en gehoorzaam aan de Heilige Kerk. Rebellie is niet alleen opstandigheid in dit leven, maar ook later, in het hiernamaals, voor eeuwig.

Zeven jaar later, P.B. is nu gefortuneerd en erkend door de Antwerpse kunstmiddens. Maar het gaat niet goed met zijn vrouw Griet die nu schizofreen geworden is want P.B. heeft zich nog meer van haar afgewend, niet alleen om zich aan zijn werk te wijden maar ook omdat hij verliefd is op de jonge Maaike die zich ontpopt heeft in een stralende opgewekte jonge meid.

Dit zou perfect zijn voor Isabelle Adjani. Voor wie ik onmiddellijk een Franse coproductie op kan starten. Maar de conecu en de minister zullen daar nooit mee akkoord gaan. Dood- en doodjammer.

Griet doet haar beklag tegenover Lucas, terwijl zij voor zichzelf een gif van paddestoelen klaarmaakt. Zij neemt het vergif in. Lucas valt over haar, hij streelt haar terwijl zij sterft. P.B. is er het hart van in. Hij zwerft door de velden.

Opnieuw?

Hij loopt door een storm en roept vertwijfeld naar de hemel. Waarom? Waarom eist de kunst zo'n onmenselijke tol? Waarom maakt de kunst alle menselijke verhoudingen ondergeschikt aan haar eisen?

Dat vraag ik me ook soms af. Deze scène vooral kort houden. De jeugd zal hier niets van snappen. Of er geen boodschap aan hebben.

In het bos heeft zich een aantal dorpelingen verzameld. Men zingt psalmen, men luistert naar een hagenpreker die tekeergaat tegen de corruptie in de staat en de kerk. Hij maant in een hartstochtelijke stijl de aanwezigen aan te zorgen voor hun zielenheil. Inkeer, godsvrucht en bijbeltrouw moeten heersen. Een

De modeschilder Pieter Coecke van Aelst (Aalst, 1502 – Brussels, 1550) was een Brabantse schilder, beeldhouwer (van de reus Druon Antigoon voor de Antwerpse ommegang), prentkunstenaar, architect, auteur, ontwerper van goudsmeedwerk en tekenaar. Ook ontwierp hij wandtapijten en werkte hij met gebrandschilderd glas.
Zijn voornaamste onderwerpen waren Christelijk religieuze thema's. Hij werkte in Antwerpen en Brussel en werd tot hofschilder benoemd bij Karel V, keizer van het Heilig Roomse rijk.

Coecke van Aelst was een polyglot. Hij vertaalde oude Romeinse en modern Italiaanse essays over architectuur in het Vlaams, Frans en Duits.
Zij speelden een cruciale rol in de verspreiding van Renaissance-ideeën over Noord-Europa en droegen bij aan de overgang van de toen overheersende laat-Gotische stijl in de richting van een moderne Antiek-georiënteerde architectuur. Pieter Brueghel de Oude, die zijn leerling was van 1545 tot 1550 en in zijn atelier werkte, trouwde in 1563 Pieter Coecke's dochter Mayken. Volgens Carel van Mander droeg hij het meisje als kind op de arm.

Kardinaal Granvelle (Besançon, 1517 – Madrid, 1586) was een staatsman in dienst van de Habsburgers. Hij was afkomstig uit de Franche-Comté, een deel van de Bourgondische erflanden, dat in zijn tijd in handen was van Karel V en later van diens zoon Filips II. Hij was een man van de harde lijn, die vond dat de roerige provincies een lesje geleerd moest worden.

Hij studeerde recht aan de Universiteit van Padua en nadien godsdienstwetenschappen in Leuven. Hij promoveerde tot doctor in de rechten. Hij werd reeds op 21-jarige leeftijd bisschop van Atrecht. Hij werkte aan de totstandkoming van het huwelijk van Karels zoon Filips II met Maria Tudor.

Granvelle was de belangrijkste adviseur van Filips II in de jaren die aan de Tachtigjarige Oorlog

aantal burgers is het daar niet mee eens. Zij onderbreken de spreker. Vertolken het standpunt van de immer sceptische middenstand.

Wat die middenstand betreft, piano, piano. Denk eraan dat de liberalen ons gunstig gezind zijn de laatste tijd.

Dit ziet Breughel, verkleed als landman. Plots wordt er alarm geslagen. Soldaten en gewapende ruiters dringen het bos binnen. Schermutselingen ontstaan. Het volk wordt gedwongen te vluchten. Vele slachtoffers liggen tussen de varens.

Die ruiters zou ik weglaten. Het is omslachtig. In struiken en in een bos worden paarden erg zenuwachtig. Hier ben je algauw een dag of drie mee kwijt. Schrappen.

P.B. wordt vastgegrepen door de soldateska. In doodsangst kermt hij dat hij katholiek is en trouw aan de Keizer en dat hij een vriend is van Kardinaal Granvelle. Maar hij krijgt toch flinke meppen.

In Granvelle's paleis...

Kan dit ook niet in het Rubenshuis? Men kan met een minimum aan rekwisieten, kruisbeelden en heiligenbeelden zo'n zaal inrichten. Zo veel mogelijk de locaties bijeenhouden.

...wordt P.B. geconfronteerd met de Kardinaal. Deze is in tegenstelling met het begin van de film waar hij een glimlachende diplomaat was thans streng en koud. Hij zegt dat hij waardering heeft voor P.B.'s kunst maar dat P.B. een dubbelzinnige houding heeft. Hij maakt wel prenten die de ondeugden uitbeelden maar toont niet voldoende hoe volgens de katholieke leer ondeugden moeten worden bestraft. Waarom schildert hij geen schilderijen die Gods glorie dienen, de godsvrucht aanwakkeren? De Kardinaal maant P.B. aan om in Brussel te gaan wonen, daar kan hij zich openlijk als een verdediger van het Roomse gezag ontplooien.

Als je per se dit gekwekkel over godsdienst wilt behouden, dan in godsnaam korter. Actie!

P.B. vraagt aan Maaike of zij met hem wil trouwen, Pieter Coecke prangt P.B. aan zijn borst. Maaike is zielsgelukkig. Zij verhuizen naar Brussel zodat P.B. zich aan zijn kunst kan wijden, ver van het gewoel en de heksenketel van de samenleving.

O wat zullen onze jongeren hun hardmetal en rap in de steek laten om te genieten van het feit dat P.B. naar Brussel verhuist. Haha.

In een droomachtige wereld die luilekkerland voorstelt slapen P.B. en Maaike die zwanger is. Zij wandelen hand in hand in hun slaap door de zonovergoten ideale wereld waar allerlei emblemen van overvloed te zien zijn.

Een ibm ps/1? Een Saab 900 Convertible? Een opvouwbare zeilboot, een Kalasjnikov? een Kawasaki, een...

Maar hun wensdroomwereld wordt verstoord door de soldaten van Spanje? die moord en plundering begaan. P.B. wordt wakker en tekent opgejaagd en koortsig zijn schets voor De moord op de onnozele kinderen.

Wordt dit een les in kunstgeschiedenis?

In Brussel, in P.B.'s huis komt een man op bezoek. Hij is een beeldenstormer.

Zegt hij dat zelf? Of zien we hem iets kapotslaan met een voorhamer? Visueel schrijven!

In aanwezigheid van Maaike en de blinde Lucas vertelt hij over de groeiende weerstand

voorafgingen en droeg bij aan het verscherpen van de conflicten in de Nederlanden. Hoewel zelf geneigd tot terughoudendheid, voerde hij loyaal ook de meest extreme maatregelen van Filips II uit. Hij werd, nadat Filips de Nederlanden had verlaten, een van de meest invloedrijke raadgevers van landvoogdes Margaretha van Parma aan het Brusselse hof. Vanaf dat moment werd hij door de Nederlandse adel steeds meer beschouwd als een exponent van de gehate regering.

Titiaan: (circa 1487 – Venetië, 1576), was een van de belangrijkste kunstschilders van de hoogrenaissance.

Zelfportret van Tiziano Vecellio (c. 1490-1576)

Titiaan lijkt sterk beïnvloed door Giorgione (circa 1477-1510), hoewel deze niet formeel zijn leermeester was. Er is controverse over welke werken precies aan Giorgione toegeschreven moeten worden, wat onder meer komt doordat, toen hij in 1510 aan de pest overleed, sommige van zijn werken vermoedelijk werden afgemaakt door anderen, onder wie Titiaan. Daarom is het onduidelijk of Giorgione of Titiaan als de grote vernieuwer van de vroege 16e eeuw moet worden beschouwd.

Karel V in Augsburg. Geschilderd door Titiaan in 1548

In 1532 kwam Titiaan in contact met keizer Karel V, die hem in de adelstand verhief en tot hofschilder benoemde.

Toen Karel V in 1555 troonsafstand deed, ging Titiaan werken voor Filips II van Spanje, voor wie hij vooral mythologisch, erotisch getint werk maakte als Danaë en Diana en Callisto.

tegen de Spaanse bezetter. Hij eist van P.B. dat deze de weerstand zou helpen met spotprenten. P.B. is weigerachtig. De beeldenstormer zegt dat hij vast gelooft dat door het verjagen van de Spanjaarden en door het vertrouwen in de Bijbel, een betere wereld zal ontstaan. De blinde Lucas is sceptisch. 'Altijd dat later, altijd dat morgen, waarvoor wij ons nu moeten opofferen!' roept hij.

De beeldenstormer zegt dat wij intolerant moeten zijn, althans voorlopig, om de inquisitie te kunnen vernietigen. 'Wij moeten eerst door een zee van bloed...'

Allicht vind je mij lastig, maar waar blijft de actie?

P.B. geeft toe, hij zal spotprenten afleveren. Misschien dat zijn kind...

Is dat die tweede Breughel van wie sprake is geweest?

...niet onder de dwingelandij zal moeten opgroeien. P.B. maakt spotprenten en toont ze aan Maaike die ervan moet schateren. Zij vertellen aan de blinde Lucas wat

er op te zien is. Dan moet Lucas de prenten naar de drukker brengen want P.B. wordt bespioneerd en de Spanjaarden zullen niet zo gauw een blinde tegenhouden.

O, nee?

Maaike zegt dat Lucas elk mogelijk gevaar uit de weg moet gaan. Omdat het bitter koud is, geeft zij hem een prachtige bontjas van haar vader. Op straat wordt Lucas tegengehouden door baldadige jongelui. Zij geven zich uit voor Geuzen. Zij trekken de bontjas van zijn lijf. De man die de bontjas aantrekt vindt de prenten. De Geuzen bekijken de prenten maar zien er het satirische karakter niet van in. Zij menen dat het om positieve beelden van de Keizer en de Kardinaal gaat. Daarom moet de paapse blinde dood. Zij steken hem neer.

Zijn die Geuzen dan zo dom? Wordt de protestant hier niet gelijkgesteld aan een botte analfabeet die niet eens een grapje begrijpt? Mijn Nederlandse coproducent zal hier zeker aanstoot aan nemen.

P.B. is radeloos. Zijn verdriet om Lucas' dood slaat over in woede. Woede tegenover een maatschappij die over lijken gaat, tegenover zijn opdrachtgevers, tegenover zichzelf, tegenover elk geloof. Hij bekijkt zijn schilderijen. Is dat zijn enige houvast, een aantal olieverfschilderijen? Hij klampt zich aan Maaike vast. En dan graait hij zijn prenten bij elkaar en gooit ze in het haardvuur. 'Ik wil niet dat er jou iets gebeurt, omwille van die onnozele prenten,' zegt hij.

Zij wandelen door de velden.

Alweer? Titel: Breughel, de Wandelaar?

Zij komen bij een aantal boeren die dansen

Zien wij die boeren ooit aan het werk?

rond een galg. Zij herkennen P.B.

Is hij hier weer als een agrariër vermomd?

en vragen: Kom, Pier den Drol, kom, dansen.

En hij danst natuurlijk mee.

P.B. danst mee.

☆

Jheronimus **Bosch** ('s-Hertogenbosch, circa 1450 – aldaar begraven, 1516), postuum ook Jeroen Bosch of Hiëronymus Bosch genoemd, geboren als Jheronimus van Aken, was een Zuid-Nederlands kunstschilder behorend tot de Noordelijke renaissance. Hij ging de geschiedenis in als 'den duvelmakere' (de schepper van duivels) en als schilder van satirische voorstellingen, maar hij is vooral van betekenis als vernieuwer van de beeldtraditie. Hoewel hij al tijdens zijn leven een beroemd schilder was en hij opdrachten van het hertogelijk hof in Brussel kreeg, is er vrij weinig over hem bekend.

Portret van Jheronimus Bosch. Ca. 1550

Een **Ziggurat** (Babylonisch: ziqqurrat: "bouwen op een verhoogd gebied") is een tempeltoren uit het oude Mesopotamië (Irak) en Perzië (Iran) in de vorm van een terrasvormige piramide van opeenvolgend teruglopende verdiepingen.

Freddy de Vree - een eigenzinnige, anarchistische en dandyeske persoonlijkheid - schreef aanvankelijk in het Frans, maar schakelde daarna over op het Nederlands. Hij was redactielid van een paar literaire tijdschriften en publiceerde bij De Bezige Bij verscheidene dichtbundels. Hij was jarenlang werkzaam als programmamaker en producer bij de Vlaamse culturele radiozender Radio-3. Een tijdlang runde hij ook de kleine uitgeverij *Ziggurat* in Antwerpen, die luxueuze bibliofiele edities van onder andere Hugo Claus heeft uitgegeven.

Dur-Untash, of Chogha Zanbil, gebouwd in de 13e eeuw v.Chr. is een van 's werelds best bewaarde ziggoerats. Nabij Susa, Iran.

Isabelle Yasmine Adjani (Parijs, 1955) is een Franse actrice, filmproducente en zangeres. Ze won in haar carrière vijfmaal de César voor beste actrice, het Franse equivalent van de Oscar.

Isabelle Adjani, 2012

Ze is de dochter van een Berbers-Algerijnse vader en een Duitse moeder.

In 1975 kreeg zij haar eerste serieuze hoofdrol van nouvelle-vague-icoon François Truffaut voor zijn drama *L'Histoire d'Adèle H.*, waarin zij de tragische levensloop van Adèle, de jongste dochter van Victor Hugo oproept. Dit opende de deur naar rollen in Hollywoodfilms.

In 1989 coproduceerde en speelde zij de titelrol in de tragische biopic *Camille Claudel*, de vrouw die een grote rol speelde in het leven van de beeldhouwer Auguste Rodin.

Voor haar titelrol in het bloederige historisch drama *La reine Margot* (1994, regie Patrice Chéreau, het scenario is gebaseerd op de gelijknamige roman van Alexandre Dumas) werd ze met een vierde César bekroond. Vijftien jaar later behaalde ze haar voorlopig laatste César met het drama *La Journée de la jupe* (2009).

Adjani is eveneens actief als zangeres. Ze nam onder meer een album (1983) op dat door Serge Gainsbourg werd geproduceerd. Gainsbourg componeerde de muziek. Adjani schreef de teksten van verscheidene nummers samen met hem. Het lied *Pull marine* werd een grote hit en was haar bekendste muzikaal wapenfeit:

J'ai touché le fond de la piscine
Dans le petit pull marine — pull-over
Tout déchiré aux coudes
Qu'j'ai pas voulu recoudre — weer vastnaaien
Que tu m'avais donné
J'me sens tellement abandonnée (...)

Soldateska: krijgsvolk, tegenwoordig meestal in verachtende zin gebruikt, met bijvoeglijke naamwoorden als: teugelloze S., verdierlijkte S., enz. Ordeloze troep soldaten.

P.B.'s schilderij Luilekkerland (ook: Lolland, land van Kokinje of het land van melk en honing) is een sprookjesland vol overvloedig eten en drinken, ontsproten aan de middeleeuwse fantasie in West-Europa. Men hoefde in luilekkerland niet te werken, men kon de hele dag luieren en lekker eten. Het sprookje van Luilekkerland is in essentie geen verhaal met een narratieve plot, maar eerder een opsomming van heerlijkheden, al wordt de vertelling soms wel in de vorm van een utopisch reisverslag gegoten.

Luilekkerland-verhalen zijn in de Lage Landen het vroegst overgeleverd in Middelnederlandse rijmteksten uit de 15e en 16e eeuw. Luilekkerland heet dan nog 'Cockaengen'. Het woord stamt uit het Oudfrans en betekent zoveel als 'het land van de honingkoeken'. De oudst bekende tekst waarin de naam voorkomt, is een Latijns lied uit de 'Carmina Burana' (begin 13e eeuw).
Op het schilderij van Pieter Brueghel de Oude zien we zijn visie op het Luilekkerland: bovenaan rechts zien we iemand die zich een weg door de rijstebrijberg baant, en dan zien we drie personen die onder een boom liggen te rusten. Van links naar rechts: de soldaat, de boer en de klerk/leraar. Dit symboliseert dat iedereen in Luilekkerland gelijk is. In de Middeleeuwen, waarin nog vaak hongersnoden en andere ontberingen voorkwamen, was Luilekkerland een aantrekkelijk droomland. De gebraden ganzen vlogen door de lucht, de pannenkoeken groeiden aan de bomen en de rivieren waren van limonade. Om er te komen, moest men zich naar verluidt eerst door een rijstebrijberg heen eten. Andere bronnen meldden dat Luilekkerland te vinden was drie mijl achter Kerstmis.

De **IBM PS/1** is een merk voor een lijn van pc's die IBM's terugkeer naar de thuismarkt markeerde.

Saab 900 convertible: Met 'convertible' is een schuifdak bedoeld.

AK of Kalasjnikov

AK47

Kawasaki:

P.B's schilderij Kinderspelen:

P.B.'s schilderij De Spreekwoorden:

door de mand vallen

als twee honden vechten om een been

wie niet sterk is moet slim zijn

wie een kuil graaft voor een ander ...

P.B.'s schilderij Winterlandschap met schaatsers en vogelknip, 1565

P.B.'s schilderij Carnaval vecht met de sombere Vasten (De strijd tussen Vasten en Vastenavond, 1559):

Luilekkerland:

De moord op de onnozele kinderen (1566 - 1567):

